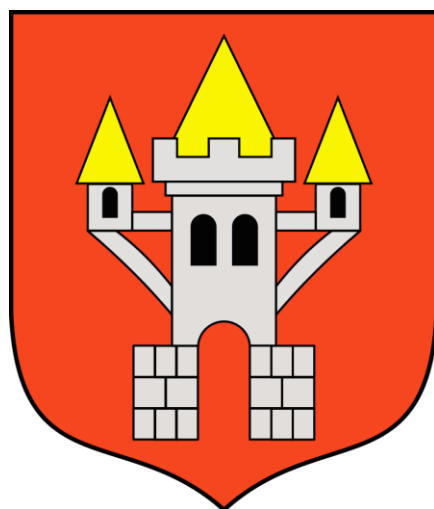

2021

Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych

Gmina Śrem

Nowe Horyzonty

WSTĘP	4
ROZDZIAŁ I DANE DEMOGRAFICZNE	6
RODZIAŁ II METRYKA GMINY	8
2.1. Działalność Ośrodka Pomocy Społecznej	8
2.2. Działalność Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	10
2.2.1. Działalność podkomisji interwencyjno- motywującej	11
2.3. Przemoc w rodzinie	11
2.3.1. Punkt Konsultacyjno- Informacyjny przeciw Przemocy w Rodzinie	12
2.4. Przestępczość na terenie Gminy	13
2.5. Zasoby instytucjonalne Gminy Śrem	15
2.6. Ważniejsze oddziaływania profilaktyczne dla dzieci i młodzieży	17
ROZDZIAŁ III LOKALNE ZAGROŻENIA SPOŁECZNE W GRUPIE DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW	20
3.1. Grupa badana.....	20
3.2. Cel badania	21
3.3. Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców.....	22
3.4. Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne.....	23
3.5. Substancje psychoaktywne: nikotyna.....	29
3.6. Substancje psychoaktywne: narkotyki i dopalacze	31
3.7. Przemoc w rodzinie	35
3.7.1. Przekonania dotyczące wychowania dzieci	35
3.7.2. Zjawisko przemocy w rodzinie	37
3.8. Hazard	41
3.9. Cyberprzemoc i uzależnienie od internetu	43

ROZDZIAŁ IV BADANIA SPRZEDAWCÓW NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH.....	45
4.1. Grupa badana.....	45
4.2. Cel badania.....	45
4.3. Wyniki badań	46
ROZDZIAŁ V PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU DZIECI I MŁODZIEŻY ..	55
5.1. Metodologia	55
5.2. Cel badania.....	55
5.3. Charakterystyka grupy badanej	56
5.4. Wyniki	59
5.4.1. Substancje psychoaktywne: Alkohol	59
5.4.2. Substancje psychoaktywne: Papierosy.....	62
5.4.3. Substancje psychoaktywne: Narkotyki i dopalacze	64
5.4.4. Postawy wobec substancji psychoaktywnych	68
5.4.5. Przemoc w szkole.....	70
5.4.6. Uzależnienie od internetu i cyberprzemoc	72
5.4.7. Hazard	78
5.4.8. Formy spędzania czasu wolnego	80
ROZDZIAŁ VI EUROPEJSKI PROGRAM BADAŃ ANKIETOWYCH W SZKOŁACH- ESPAD. PORÓWNANIE WYNIKÓW BADANIA UCZNIÓW Z GMINY ŚREM Z WYNIKAMI PRÓBY OGÓLNOPOLSKIEJ Z 2019 ROKU	88
6.1. Metodologia	88
6.2. Wyniki z komentarzem	90
6.2.1. Palenie tytoniu.....	90
6.2.2. Picie napojów alkoholowych	92
6.2.3. Używanie innych substancji psychoaktywnych.....	97
6.2.4. Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi oraz motywacja picia	101

6.2.5. Dostępność substancji psychoaktywnych	105
6.2.6. Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych	114
6.2.7. Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych	119
6.2.8. Relacje z rodzicami i przyjaciółmi	122
6.2.9. Formy spędzania czasu wolnego	126
ROZDZIAŁ VII PODSUMOWANIE I WNIOSKI.....	129
7.1. Podsumowanie badań ankietowych	129
7.1. Oddziaływania profilaktyczne wśród dzieci i młodzieży – rekomendacje oparte na modelu profilaktyki pozytywnej	139
Spis tabel	143
Spis wykresów.....	145

Raport ma na celu przedstawienie wyników badań ankietowych przeprowadzonych w pierwszej połowie 2021 roku, obejmujących podstawowe problemy społeczne związane z nadużywaniem alkoholu, nikotyny, dopalaczy i narkotyków, uzależnieniem od hazardu, przemocą w rodzinie oraz w środowisku szkolnym, cyberprzemocą, a także postawami społecznymi wobec tychże zjawisk.

Dane dotyczące lokalnych zagrożeń społecznych uzyskane zostały w drodze anonimowych badań ankietowych przeprowadzonych w Gminie Śrem wśród trzech grup reprezentujących lokalne środowiska:

- 1) dorośli mieszkańcy;
- 2) sprzedawcy i właściciele punktów sprzedaży alkoholu;
- 3) dzieci i młodzież szkolna.

Do wzięcia udziału w badaniu zostały zaproszone następujące szkoły z terenu Gminy Śrem:

➤ **Szkoły Podstawowe:**

- 1) Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Mikołaja Kopernika w Śremie, ul. Jana Kochanowskiego 2, 63-100 Śrem;
- 2) Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Ks. Piotra Wawrzyniaka w Śremie, ul. Szkolna 4, 63-100 Śrem;
- 3) Szkoła Podstawowa nr 4 im. Marii Konopnickiej w Śremie, ul. Stefana Grota Roweckiego 10, 63-100 Śrem;
- 4) Szkoła Podstawowa Nr 5 im. Polskich Noblistów w Śremie, ul. Dezyderego Chłapowskiego 12a, 63-100 Śrem;
- 5) Szkoła Podstawowa nr 6 im. Braci Barskich w Śremie, ul. Ignacego Paderewskiego 4, 63-100 Śrem;
- 6) Szkoła Podstawowa im. gen. Dezyderego Chłapowskiego w Bodzyniewie, Bodzyniewo 35, 63-100 Śrem;
- 7) Szkoła Podstawowa im. Władysława Reymonta w Krzyżanowie, Krzyżanowo 44, 63-100 Śrem;

Nowe Horyzonty

- 8) Szkoła Podstawowa im. Powstańców Wielkopolskich w Pyszce, Pyszca, ul. Śremska 12, 63-100 Śrem;
- 9) Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Dąbrowie, Dąbrowa, ul. Śremska 2, 63-100 Śrem;
- 10) Szkoła Podstawowa im. hrabiego Władysława Zamoyskiego w Nochowie, Nochowo, ul. Szkolna 5, 63-100 Śrem;
- 11) Szkoła Podstawowa w Zbrudzewie Zbrudzewo, ul. Śremska 49, 63-100 Śrem;
- 12) Publiczna Szkoła Podstawowa w Śremie im. Kawalerów Orderu Uśmiechu, ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego 11, 63-100 Śrem;
- 13) Zespół Szkół Katolickich im. św. Jana Pawła II w Śremie Katolickie Centrum Edukacji i Kultury: Katolicka Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Śremie, ul. Staszica 1, 63-100 Śrem.

➤ **Szkoły Ponadpodstawowe (zaproszone do wzięcia udziału w badaniu ESPAD przeprowadzonym na potrzeby niniejszej diagnozy):**

- 1) Liceum Ogólnokształcące im. Gen. Józefa Wybickiego w Śremie, ul. Poznańska 11, 63-100 Śrem;
- 2) Zespół Szkół Ekonomicznych im. Cyryła Ratajskiego w Śremie Technikum Nr 1 im. Cyryła Ratajskiego w Śremie, ul. Wybickiego 2, 63-100 Śrem;
- 3) Zespół Szkół Technicznych im. Hipolita Cegielskiego w Śremie: Technikum Nr 2 w Śremie oraz II Liceum Ogólnokształcące w Śremie, ul. Staszica 3, 63-100 Śrem;
- 4) Zespół Szkół Politechnicznych im. Powstańców Wielkopolskich w Śremie: Technikum Nr 3 w Śremie oraz Branżowa Szkoła I stopnia Nr 3 w Śremie, ul. ks. Popiełuszki 30, 63-100 Śrem;
- 5) Zespół Szkół Katolickich im. św. Jana Pawła II w Śremie Katolickie Centrum Edukacji: Katolickie Akademickie Liceum Ogólnokształcące w Śremie, ul. Staszica 1, 63-100 Śrem;

Dane pochodzące z badań ankietowych uzupełniono o dane na temat funkcjonowania Ośrodka Pomocy Społecznej, Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Policji.

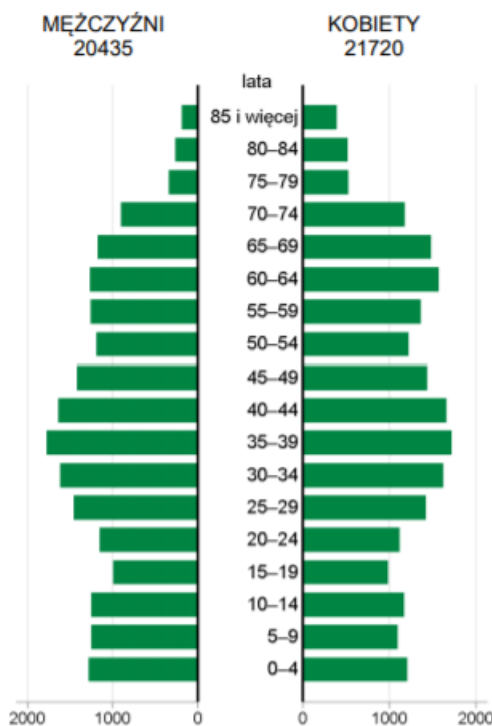

Nowe Horyzonty
ROZDZIAŁ I

DANE DEMOGRAFICZNE

Liczba mieszkańców Gminy Śrem na koniec 2019 roku wynosiła **42 155 osób**, z czego **20 435** stanowili **mężczyźni (48,5%)**, a **21 720 kobiety (51,5%)**. W porównaniu do roku 2018 liczba mieszkańców zmniejszyła się o 105 osób¹.

Wykres 1. Populacja w Gminie Śrem w 2019 roku.

Gmina Śrem ma dodatni przyrost naturalny wynoszący **+83**. W 2019 roku na terenie Gminy Śrem **urodziło się 464 dzieci**, a **zmarło 381 osób**².

Tabela 1. Przyrost naturalny w Gminie Śrem- 2019 rok

Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny
464	381	+83

¹https://poznan.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_wielkopolskie/portrety_gmin/powiat_sremski/gm_srem.pdf (dostęp: 10.05.2021).

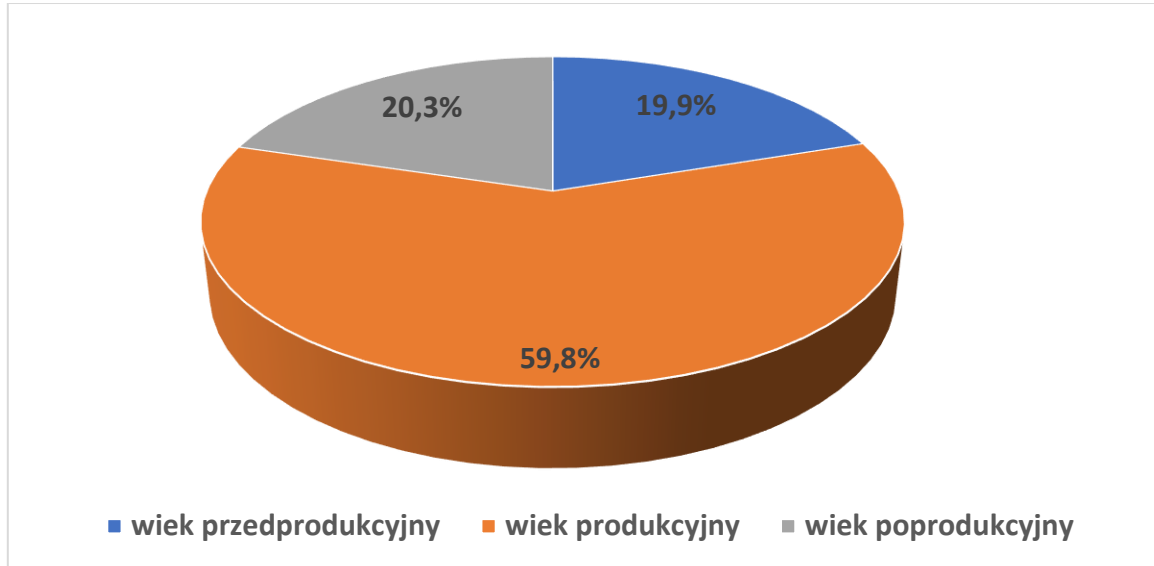
²https://poznan.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_wielkopolskie/portrety_gmin/powiat_sremski/gm_srem.pdf (dostęp: 10.05.2021).

Nowe Horyzonty

59,8% mieszkańców Gminy Śrem jest w wieku produkcyjnym, 19,9% w wieku przedprodukcyjnym, a 20,3% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym³.

Wykres 2. Ekonomiczne grupy wiekowe.

³Tamże.

METRYKA GMINY

2.1. Działalność Ośrodka Pomocy Społecznej

Dane przedstawione w poniższych tabelach wskazują, że w Gminie Śrem w roku 2020 w stosunku do roku 2019 nieznacznie zmniejszyła się liczba osób korzystających z pomocy OPS. Najczęstszymi powodami udzielania pomocy społecznej są niezmiennie od kilku lat ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała choroba oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Tabela 2. Powody przyznawania pomocy społecznej- liczba rodzin⁴.

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Niepełnosprawność	350	470	385
Bezrobocie	111	68	86
Ubóstwo	413	382	419
Bezradność opiekuńczo-wychowawcza	137	86	226
Osoby dotknięte długotrwałą chorobą	346	441	473
Alkoholizm	89	69	92
Inne	170	207	187

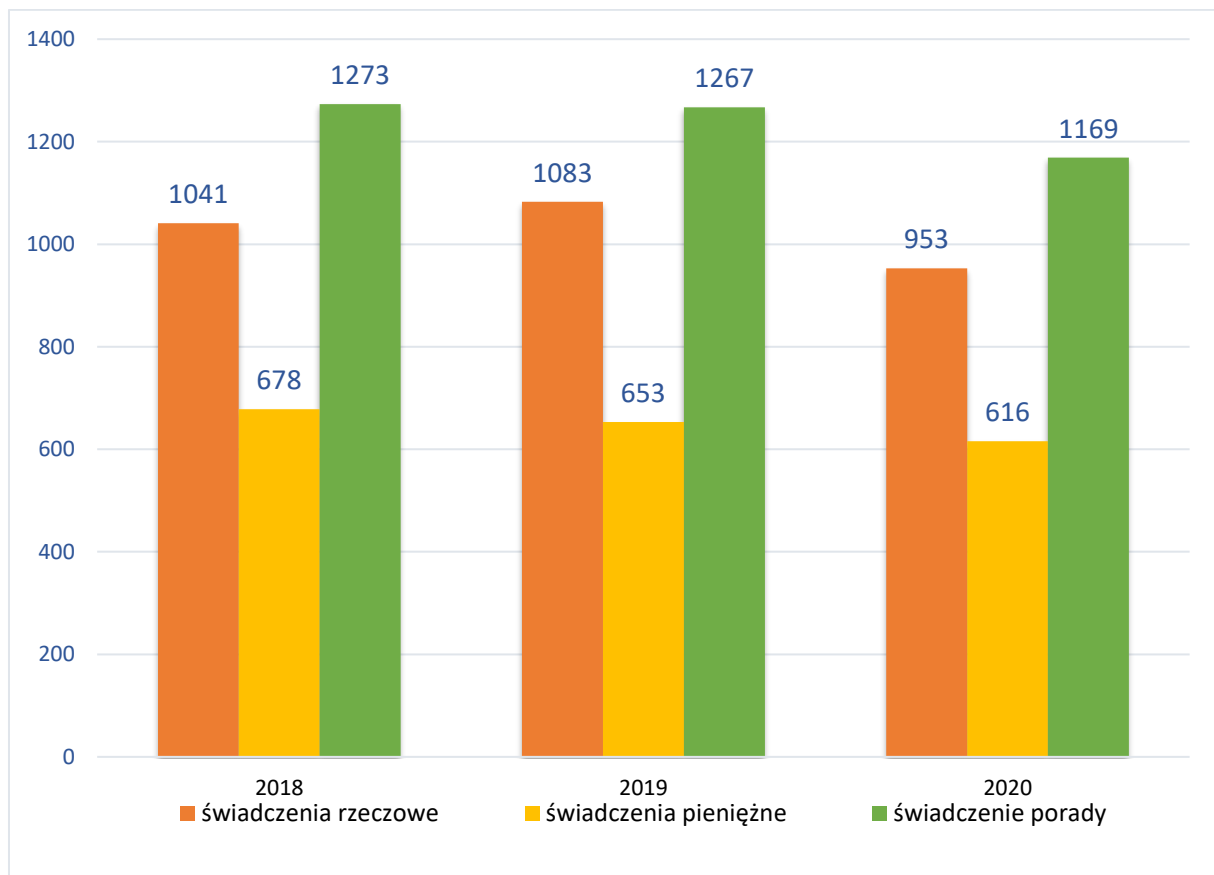
⁴ W jednym przypadku podstawą do udzielenia pomocy może być równocześnie kilka przesłanek.

Tabela 3. Pomoc Ośrodka Pomocy Społecznej.

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Liczba rodzin ogółem	741	839	769
Rodziny korzystające ze świadczeń z powodu problemów uzależnień	89	69	92

Wykres 3. Rodzaje pomocy udzielanej przez OPS.

2.2. Działalność Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Tabela 4. Liczba posiedzeń KRPA.

	2018	2019	2020
Posiedzenia KRPA (ogółem), w tym:	26	26	21
Ogólne posiedzenia Komisji	26	26	21
Przeprowadzono rozmowy	34	43	37
Kontrole punktów sprzedaży napojów alkoholowych	21	2	0
Postanowienia opiniujące lokalizację punktów sprzedaży napojów alkoholowych (ogółem) w tym:	76	63	60
○ dotyczących jednorazowych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych	0	0	0
○ dotyczących zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia w miejscu lub poza miejscem sprzedaży	76	63	60
○ postanowienia negatywne	0	0	0

2.2.1. Działalność podkomisji interwencyjno- motywującej

Tabela 5. Działalność podkomisji interwencyjno- motywującej.

	2018	2019	2020
Do komisji wpłynęło:			
• Wniosków o leczenie odwykowe	52	35	39
• Obecnie rozpoczętych spraw	49	16	27
• Zleceń przeprowadzenia badania przez biegłych sądowych	50	20	30
• Wniosków do sądu w sprawie leczenia odwykowego	0	2	1

2.3. Przemoc w rodzinie

Tabela 6. Procedura Niebieska Karta.

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Ogólna liczna sporządzonych wniosków NK, w tym:	70	80	104
Ośrodek Pomocy Społecznej	25	46	39
KRPA	0	0	0
Placówki służby zdrowia	1	2	2
Placówki szkolno- wychowawcze	4	4	8
Policja	40	28	55

Tabela 7. Liczba zdarzeń związanych z przemocą domową.

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Liczba interwencji dotyczących przemocy w rodzinie:	44	53	66
Liczba ofiar przemocy w rodzinie ogółem, w tym:	80	53	66
○ Kobiety	52	23	39
○ Mężczyźni	18	4	13
○ Małoletni do 13 r. ż.	5	6	7
○ Nieletni w przedziale 13-18 lat	0	6	7
Liczba sprawców przemocy domowej ogółem, w tym:	56	26	47
○ Kobiety	0	2	3
○ Mężczyźni	56	23	44
○ Nieletni	0	1	0
Liczba sprawców przemocy domowej pod wpływem alkoholu ogółem, w tym:	36	15	28
○ Kobiety	0	0	2
○ Mężczyźni	36	15	26
○ Nieletni	0	0	0

2.3.1. Punkt Konsultacyjno- Informacyjny przeciw Przemocy w Rodzinie

Tabela 8. Działalność Punktu Konsultacyjno- Informacyjnego przeciw Przemocy w Rodzinie.

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Liczba rodzin korzystających z pomocy Punktu	62	45	22
W tym rodziny z problemem alkoholowym	62	45	22

2.4. Przestępczość na terenie Gminy

Poniższe tabele przedstawiają dane pozyskane od Policji.

Tabela 9. Przestępstwa/wykroczenia popełnione pod wpływem substancji psychoaktywnych.

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Prowadzenie pojazdów na drodze publicznej w stanie nietrzeźwości	44	29	34
Prowadzenie pojazdów na drodze publicznej po użyciu alkoholu	10	18	10
Zakłócanie porządku publicznego	201	146	368
Liczba wypadków pod wpływem alkoholu	3	4	3
Osoby zatrzymane do wytrzeźwienia ogółem	46	44	47
Osoby nieletnie zatrzymane do wytrzeźwienia	0	0	0

Tabela 10. Przestępstwa na terenie gminy.

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Kradzież z włamaniem	69	77	47
Fizyczne i psychiczne znęcanie się nad rodziną	24	24	29
Pobicie	7	4	7
Uszkodzenie mienia	30	11	49
Kradzież pieniędzy wraz z dokumentami	2	86	4
Kradzież mienia	58	86	62
Inne	649	625	575

Tabela 11. Kwalifikacja prawna wszczętych / stwierdzonych / zakończonych.

2018			
	Wszczęte	Stwierdzone	Zakończone
Znęcanie się na rodziną	35	19	34
Groźby karalne	8	11	10
Uchylenie się od płacenia alimentów	234	144	213
Inne	30	25	30

2019			
	Wszczęte	Stwierdzone	Zakończone
Znęcanie się nad rodziną	28	17	30
Groźby karalne	9	12	11
Uchylenie się od płacenia alimentów	188	126	175
Inne	40	48	47

2020			
	Wszczęte	Stwierdzone	Zakończone
Znęcanie się na rodziną	36	19	30
Groźby karalne	8	11	10
Uchylenie się od płacenia alimentów	153	78	138
Inne	34	30	53

2.5. Zasoby instytucjonalne Gminy Śrem

Na terenie Gminy Śrem w zakresie rozwiązywania problemów społecznych działają takie instytucje pomocowe jak:

- Ośrodek Pomocy Społecznej w Śremie, ul. Stefana Grota Roweckiego 31, 63-100 Śrem;
- Przychodnia Leczenia Uzależnień i Współuzależnienia w Śremie, ul. Mickiewicza 5, 63-100 Śrem;
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Śremie, ul. Floriana Marciniaka 2, 63-100 Śrem;
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, ul. Józefa Dutkiewicza 5, 63-100 Śrem;
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Śremie, ul. Plac 20 Października 1, 63-100 Śrem;
- całodobowy telefon interwencyjny.

Na terenie Gminy Śrem działa również Punkt Konsultacyjno- Terapeutyczny.

Do zadań Punktu należy przede wszystkim:

- Prowadzenie terapii dla osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu:
 - a) indywidualne porady psychologiczne i lekarskie dla osób uzależnionych i współuzależnionych;
 - b) prowadzenie grupowego programu zaawansowanego dla osób uzależnionych;
 - c) prowadzenie grupowego programu zaawansowanego dla osób współuzależnionych.
- Prowadzenie programu terapeutycznego dla DDA (dorosłych dzieci alkoholików). Prowadzenie programu dla absolwentów, osób, które ukończyły terapię.
- Kierowanie na detoksykację.
- Umożliwienie dostępu do terapii w stacjonarnych zakładach leczenia odwykowego na terenie Wielkopolski i wiodących placówek leczenia odwykowego w Polsce.
- Prowadzenie terapii dla osób uzależnionych i współuzależnionych od narkotyków:
 - a) indywidualne porady psychologiczne i lekarskie dla osób uzależnionych i współuzależnionych ponad limit NFZ;
 - b) prowadzenie grupowego programu dla osób uzależnionych (podstawowy) i współuzależnionych (podstawowy).
- Pomoc terapeutyczna dla ofiar przemocy- konsultacje indywidualne, udział w Zespołach Interdyscyplinarnych i grupach roboczych.

Nowe Horyzonty

- Prowadzenie grupowego programu terapeutycznego dla sprawców przemocy.
- Prowadzenie programu psychoterapii dla rodziców dzieci eksperymentujących – konsultacje indywidualne.
- Prowadzenie programu psychoterapii dla młodzieży eksperymentującej – konsultacje indywidualne.
- Prowadzenie warsztatów dla nauczycieli o tematyce uzależnień.
- Przeprowadzanie zajęć (warsztatów) profilaktycznych dla dzieci warsztaty odbywające się na terenie szkół.
- Organizacja seminarium o tematyce profilaktyki uzależnień oraz przemocy dla służb społecznych, działających na terenie gminy, m. in. Policjantów, strażników miejskich, kuratorów sądowych, pracowników socjalnych, pedagogów i psychologów szkolnych.
- Współpraca z:
 - Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
 - Ośrodkiem Pomocy Społecznej,
 - Sądem Rejonowym,
 - Prokuraturą,
 - Kuratorami Sądowymi,
 - Komendą Powiatową Policji,
 - Lekarzami Rodzinnymi
 - Innymi Zakładami Opieki Zdrowotnej przede wszystkim lekarzami specjalistami psychiatrii i neurologii.

W Punkcie zatrudnieni są:

- ✓ Psycholog, psychoterapeuta, specjalista psychoterapii uzależnień, superwizor, biegły sądowy w przedmiocie uzależnienia od alkoholu;
- ✓ Psycholog, specjalista psychoterapii uzależnień, biegły sądowy w przedmiocie uzależnienia od alkoholu;
- ✓ Psycholog, specjalista psychoterapii uzależnień;
- ✓ Psycholog, psychoterapeuta;
- ✓ Specjalista psychoterapii uzależnień;
- ✓ Lekarz psychiatra, biegły sądowy w przedmiocie uzależnienia od alkoholu;
- ✓ Specjalista psychoterapii uzależnień;
- ✓ Psycholog, specjalista psychoterapii uzależnień.

Poza tym na terenie Gminy Śrem funkcjonują:

- Świetlice socjoterapeutyczne:
Ilość placówek: 3;
Liczba uczęszczających do nich dzieci: 70;
Liczba wychowawców: 9.
- Świetlice w formie pracy podwórkowej::
Ilość placówek: 9;
Liczba dzieci: 135;
Liczba wychowawców: 9.
- Grupy samopomocowe:
AA (dla uzależnionych): 1 grupa

2.6. Ważniejsze oddziaływania profilaktyczne dla dzieci i młodzieży

Ważniejsze oddziaływania profilaktyczne dla młodzieży:

- 2018 rok
 - „Bezpiecznie to wiedzieć i znać”;
 - „Dwie Strony Sieci”;
 - „Dopalacze Niszczą Życie”;
 - „Narkotyki, dopalacze Zabijają”;
 - „Razem Bezpieczniej”;
 - Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomani;
 - Narodowy Program Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
 - Wielkopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020;
 - Warsztaty/ konsultacje;
 - „Zachowaj Trzeźwy Umysł”;
 - „Narkotyki? To mnie nie kręci”;
 - Koncerty profilaktyczne wraz z prelekcjami dotyczącymi profilaktyki uzależnień;
 - Warsztaty profilaktyczne z zakresu przeciwdziałania zachowaniom ryzykownym.
Ilość osób uczestniczących:
I. uczniów 4747;
II. nauczycieli 372;
III. rodziców 3099.

- 2019 rok:
 - „Bezpiecznie to wiedzieć i znać”;
 - „Dwie Strony Sieci”;
 - „Dopalacze Niszczą Życie”;
 - „Narkotyki, dopalacze Zabijają”;
 - „Razem Bezpieczniej”;
 - Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomani;
 - Narodowy Program Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
 - Wielkopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020;
 - Warsztaty/ konsultacje;
 - „Zachowaj Trzeźwy Umysł”;
 - „Narkotyki? To mnie nie kręci”;
 - Program profilaktyczny pt. „Rymcerskie anty uzależnienie”;
 - Szkolenie dla nauczycieli w temacie „Przemoc rówieśnicza i relacje w klasie – co działa, co nie działa a co szkodzi?”.
- Ilość osób uczestniczących:
- I. uczniów 4523;
 - II. nauczycieli 621;
 - III. rodziców 1706,
- 2020 rok:
 - „Bezpiecznie to wiedzieć i znać”;
 - „Dwie Strony Sieci”;
 - „Dopalacze Niszczą Życie”;
 - „Narkotyki, dopalacze Zabijają”;
 - „Razem Bezpieczniej”;
 - Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii;
 - Narodowy Program Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
 - Wielkopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020;
 - Warsztaty/ konsultacje;
 - „Zachowaj Trzeźwy Umysł”;

- „Narkotyki? To mnie nie kręci”;

Ilość osób uczestniczących:

- I. uczniów 1098;
- II. nauczycieli 42;
- III. rodziców 113.

Inne działania profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży m. in.:

- 2018 rok:
 - Kolonie i obozy z programem zajęć socjoterapeutycznych dla dzieci i rodzin z problemem alkoholowym (ilość osób 501);
 - Pozalekcyjne zajęcia sportowe realizowane w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (ilość osób 710);
 - Prowadzenie świetlic socjoterapeutycznych lub opiekuńczo –wychowawczych dla dzieci z grupy ryzyka (ilość osób 60);
 - Prowadzenie świetlic w formie pracy podwórkowej (ilość osób 135).
- 2019 rok:
 - Kolonie i obozy z programem zajęć socjoterapeutycznych dla dzieci i rodzin z problemem alkoholowym (ilość osób 360);
 - Pozalekcyjne zajęcia sportowe realizowane w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (ilość osób: 616);
 - Prowadzenie świetlic socjoterapeutycznych lub opiekuńczo –wychowawczych dla dzieci z grupy ryzyka (ilość osób: 55);
 - Prowadzenie świetlic w formie pracy podwórkowej (ilość osób: 135).
- 2020 rok:
 - Kolonie i obozy z programem zajęć socjoterapeutycznych dla dzieci i rodzin z problemem alkoholowym (ilość osób: 361);
 - Prowadzenie świetlic socjoterapeutycznych lub opiekuńczo –wychowawczych dla dzieci z grupy ryzyka (ilość osób: 70);
 - Prowadzenie świetlic w formie pracy podwórkowej (ilość osób: 135).

Nowe Horyzonty

ROZDZIAŁ III

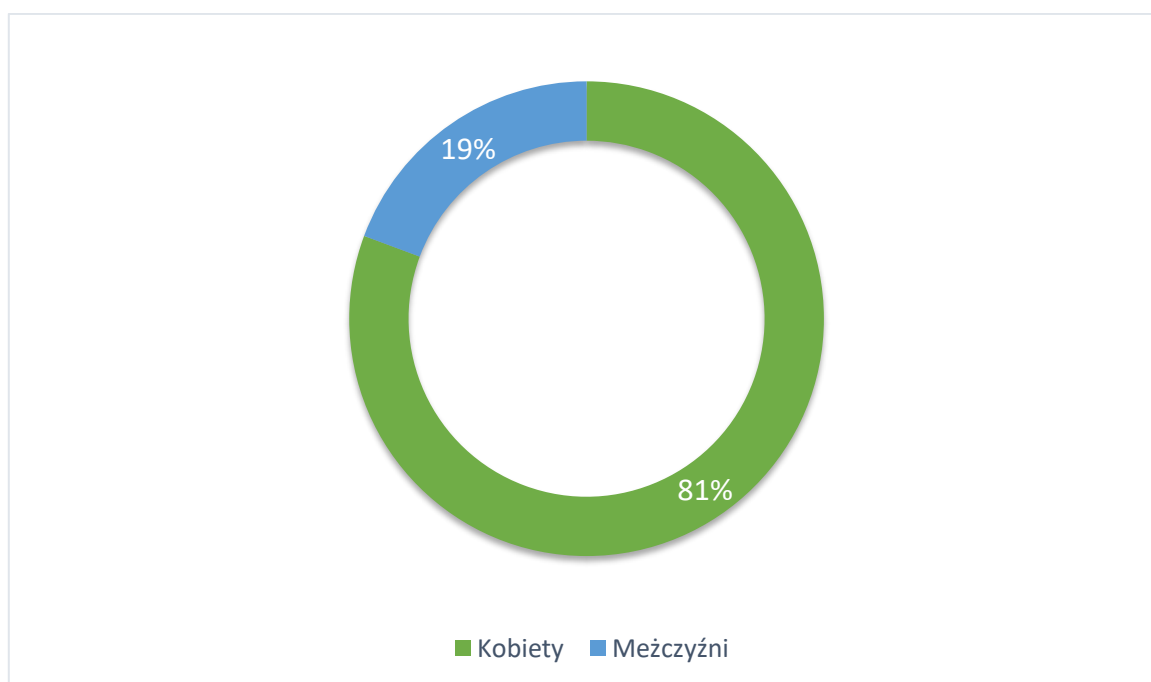
LOKALNE ZAGROŻENIA SPOŁECZNE W GRUPIE DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW

3.1. Grupa badana

Badania miały charakter ankiety i obejmowały mieszkańców Gminy Śrem, którzy ukończyli osiemnasty rok życia. Respondenci zostali poinformowani o anonimowym charakterze ankiety oraz możliwości rezygnacji z badania w dowolnym momencie.

W badaniu wzięło udział łącznie 150 osób. Badaniem objęto 121 kobiet oraz 29 mężczyzn.

Wykres 4. Liczba respondentów- dorośli mieszkańcy.

3.2. Cel badania

Celem badania była identyfikacja zagrożeń społecznych w środowisku lokalnym, w szczególności obejmujących:

- postawy społeczne dotyczące problemów istotnych w środowisku lokalnym,
- zagadnienia związane z substancjami psychoaktywnymi, takimi jak narkotyki i dopalacze,
- zagadnienia związane ze spożywaniem alkoholu, postawami wobec alkoholu oraz problematyką uzależnienia,
- zagadnienia związane z uzależnieniem od papierosów oraz e-papierosów,
- zagadnienia związane z uzależnieniem od hazardu,
- zagadnienia związane z przemocą w rodzinie, w tym przekonania dotyczące modelu wychowania dzieci i młodzieży w kontekście stosowania kar fizycznych,
- zagadnienia związane z cyberprzemocą oraz uzależnieniami od czynności związanych z nowymi technologiami.

3.3. Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców

W pierwszej części badania respondenci zostali poproszeni o ocenę ważności różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym. Przyjętą w tych badaniach miarą ważności różnych problemów społecznych jest odsetek mieszkańców, którzy wskazują dany problem, jako bardzo ważny. Poniższa tabela przedstawia rozkład uzyskanych odpowiedzi:

Tabela 12. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców.

<i>Problem</i>	<i>Bardzo istotny</i>	<i>Raczej istotny</i>	<i>Raczej nieistotny</i>	<i>Zdecydowanie nieistotny</i>
Zanieczyszczenie powietrza (smog)	23%	55%	21%	1%
Zanieczyszczenie wody	6%	32%	54%	8%
Zanieczyszczenie krajobrazu (zaśmiecenie)	6%	32%	55%	7%
Bezrobocie	5%	17%	65%	13%
Bieda, ubóstwo	2%	27%	63%	8%
Bezdomność	1,3%	17,3%	73,3%	8%
Wzrost przestępczości	3%	17%	71%	9%
Kryzys rodziny	3%	18%	67%	12%
Kryzys norm moralnych	3,3%	23,3%	64%	9,3%

Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że najpoważniejszym problemem społecznym w opinii pełnoletnich mieszkańców Gminy Śrem jest **zanieczyszczenie powietrza- łącznie 78%**. Z kolei za najmniej istotne problemy społeczne mieszkańcy uznali **bezdomność- łącznie 18,6%** oraz **wzrost przestępczości- łącznie 20%**⁵.

⁵ Suma odpowiedzi: *raczej nieistotny* i *zdecydowanie nieistotny*.

3.4. Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne

Jak wynika z badania przeprowadzonego w 2019 roku przez CBOS wśród Polaków powszechny jest pogląd, że nadużywanie alkoholu jest w naszym kraju dużym problemem (91%). Tylko 6% badanych uważa, że jest to mały problem, a 3% nie ma zdania w tej sprawie⁶.

Odpowiedzi respondentów na pytania odnośnie spożywania alkoholu różnią się w zależności od płci, wieku i grup zawodowych. Wśród kobiet jest dwa razy więcej abstynentów niż wśród mężczyzn (21% w stosunku do 10%). Z przeprowadzonych badań wynika, że w ciągu 9 lat nastąpił wzrost spożycia alkoholu wśród kobiet- w roku 2010 abstynencję deklarowała, co trzecia kobieta. Biorąc pod uwagę grupy wiekowe, to alkohol najczęściej piją badani w wieku 25-34 lata. Natomiast w 2010 roku relatywnie najwięcej pijących alkohol było wśród najmłodszych badanych (18-24 lata). Uzyskane wyniki pozwalają na stwierdzenie, że styl konsumpcji alkoholu nie zmienia się wraz z upływem czasu. Sytuacja wygląda podobnie w przypadku osób z grupy wiekowej 65 lat i więcej, którzy 9 lat temu plasowali się w przedziale 55-64 lata- odsetek abstynentów wśród tych osób jest stały i wynosi 28%⁷.

Jeżeli chodzi o częstotliwości spożywania alkoholu, to większość Polaków (56%) deklaruje, że pije alkohol okazjonalnie, 8% spożywa go często, a co trzeci unika okazji do picia alkoholu lub w ogóle go nie spożywa. Porównując te wyniki z wynikami badań CBOS z 2010 r. zmniejszył się odsetek osób deklarujących częste picie (z 11% do 8%) i całkowitych abstynentów (z 22% do 16%). Jednakże, wzrósł udział osób spożywających alkohol czasami, z dobrej okazji, ale nie często (z 50% do 56%)⁸.

Od 2010 roku znacząco zmalał udział piwa, jako najczęściej spożywanego alkoholu, kiedy to, co druga osoba spośród pijących alkohol (52%) przyznawała, że najczęściej sięga po piwo. Obecnie wybiera je 39% respondentów, którzy nie rezygnują z napojów procentowych. Na drugim miejscu znajduje się wino (25%), a na trzecim – wódka (16%). Odsetek osób najchętniej wybierających wino rośnie od 2007 roku, natomiast największy wzrost dotyczy alkoholi wysokogatunkowych, np. koniaku czy whisky – obecnie, co dziewiąty badany pijący alkohol (11%) deklaruje, że, jeśli sięga po kieliszek, to najczęściej z tego typu trunkiem⁹.

⁶ Komunikat CBOS „Konsumpcja alkoholu w Polsce”, grudzień 2019 (oprac. M. Bożewicz).

⁷ Tamże.

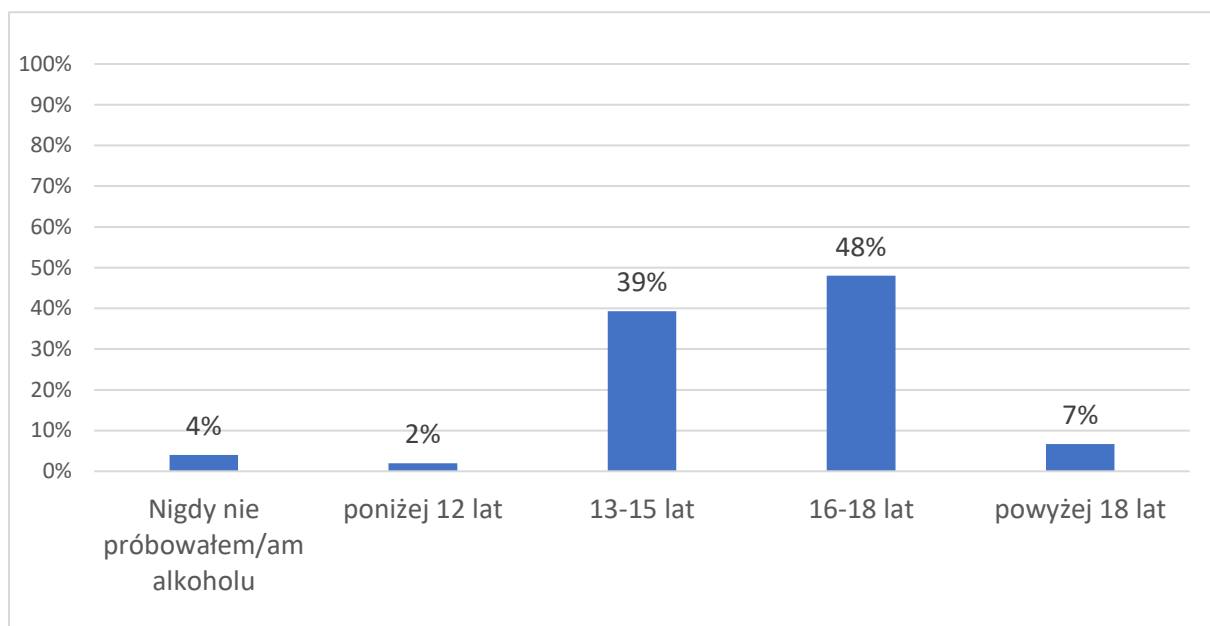
⁸ Tamże.

⁹ Komunikat CBOS „Konsumpcja alkoholu w Polsce”, grudzień 2019 (oprac. M. Bożewicz).

W ankiecie przeprowadzonej wśród mieszkańców Gminy Śrem również zbadano postawy i przekonania dorosłych mieszkańców na temat alkoholu. Pierwszą z poruszanych kwestii był **wiek inicjacji alkoholowej**. Badani mieszkańcy określając wiek inicjacji alkoholowej najczęściej wskazywali na wiek pomiędzy **16 a 18** rokiem życia - **48%**. Kolejne **39%** zadeklarowało, że inicjacja alkoholowa miała u nich miejsce w wieku **między 13 a 15 lat**, **7%** przyznało, że pierwszy raz piło alkohol gdy **byli już pełnoletni**, a **2%** w wieku **poniżej 12 lat**. Pozostałe 4% badanych nigdy nie piło alkoholu.

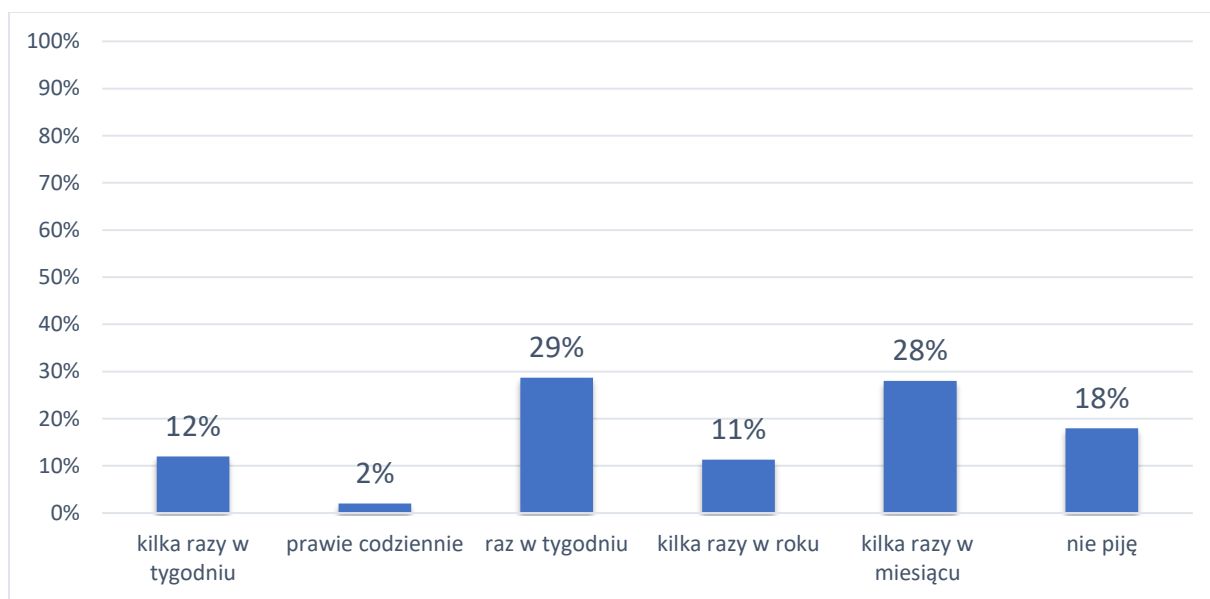
Wykres 5. Wiek inicjacji alkoholowej- dorośli mieszkańcy.

Kolejną kwestią była **częstotliwość spożywania alkoholu**. Spożywanie alkoholu **raz w tygodniu** zadeklarowało **29%** badanych. Kolejno, **28%** wskazało, że spożywa alkohol **kilka razy w miesiącu**, a **12%** kilka razy w tygodniu. Natomiast **11%** mieszkańców przyznało, że spożywa alkohol **kilka razy w roku**, a **2% prawie codziennie**. Pozostałe 18% to osoby deklarujące abstynencję. Na podstawie tych danych można stwierdzić, że spora część badanych mieszkańców dość często spożywa alkohol- **71% pije alkohol kilka razy w miesiącu lub częściej.**

Wykres 6. Częstotliwość spożywania alkoholu- dorośli mieszkańcy.

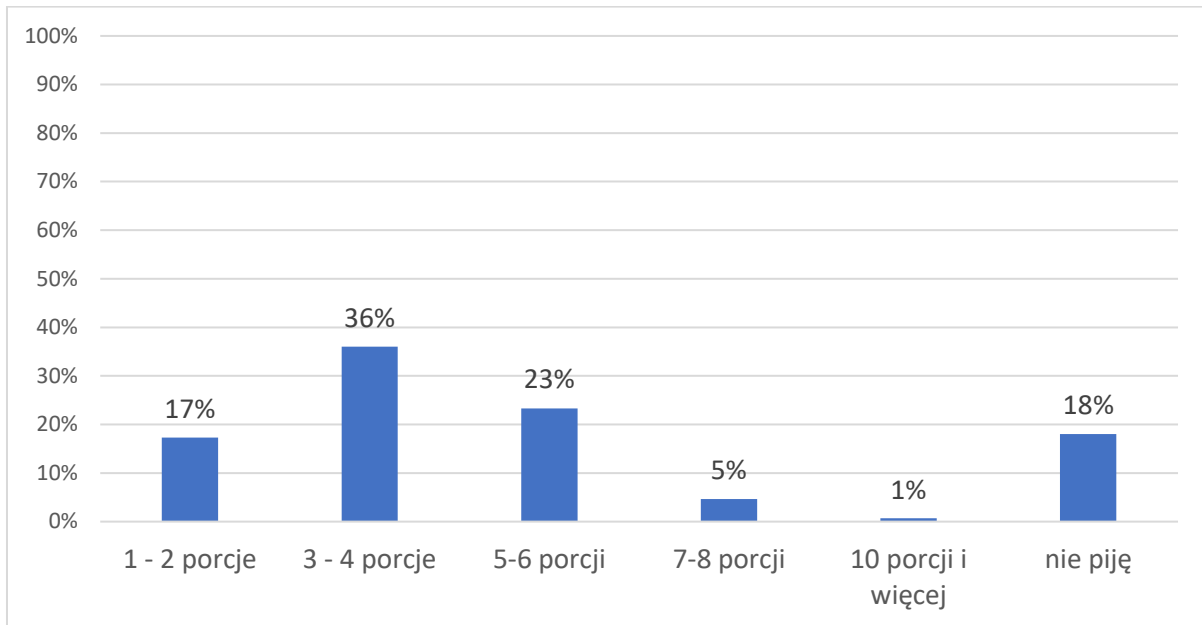

Oprócz częstotliwości spożywania alkoholu interesujące były także **ilości jego jednorazowego wypicia**. Porcja standardowa alkoholu (tzn. 10g czystego, 100% alkoholu) zawarta jest w ok. 250 ml piwa o mocy 5% (pół butelki), w ok. 100 ml wina o mocy 12% (jeden kieliszek wina) oraz w ok. 30 ml wódki o mocy 40% (mały kieliszek wódki).

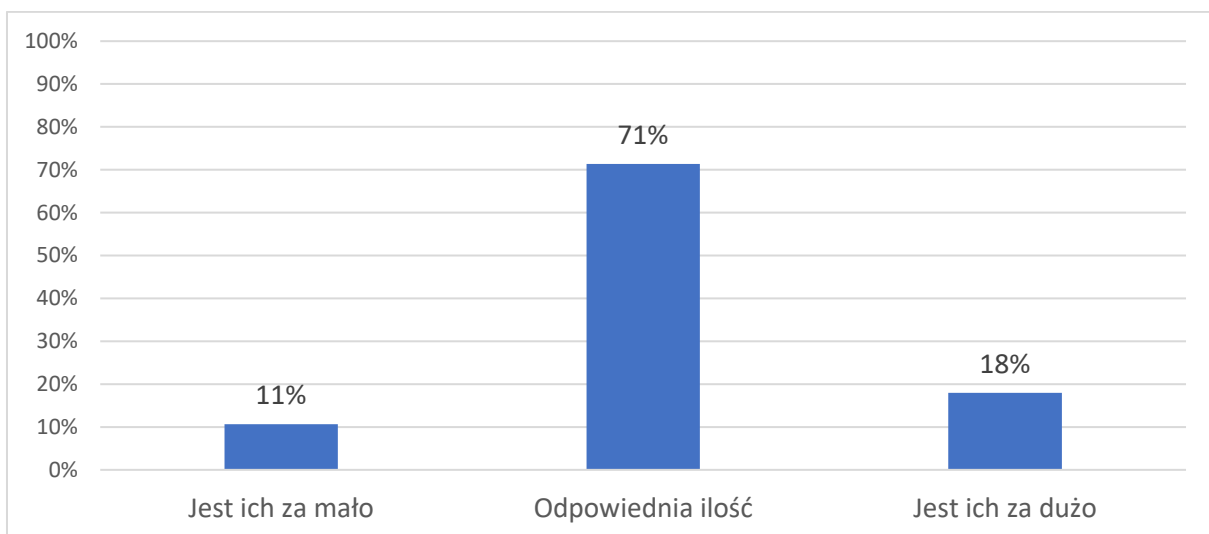
Badani deklarowali najczęściej, że spożywają jednorazowo 3-4 porcje alkoholu- 36%. Pozostali przyznali, że **spożywają jednorazowo 5-6 porcji alkoholu- 23%** lub **1-2 porcje- 17%**, czy też **7 porcji i więcej- 6%**. W tym pytaniu 18% badanych zadeklarowało abstynencję. Wobec tego należy uznać, że pewna część mieszkańców spożywa jednorazowo znaczne ilości alkoholu (5 porcji i więcej- 29%).

Wykres 7. Ilość porcji alkoholu wypijanych podczas "standardowego" picia- dorośli mieszkańcy.

Zdecydowana większość- 71% mieszkańców Gminy Śrem uważa, że **w okolicy znajduje się odpowiednia liczba punktów**, w których można kupić alkohol. Jednocześnie, **18%** badanych twierdzi, że **lokali jest za dużo**, a **11%**, że jest ich **za mało**.

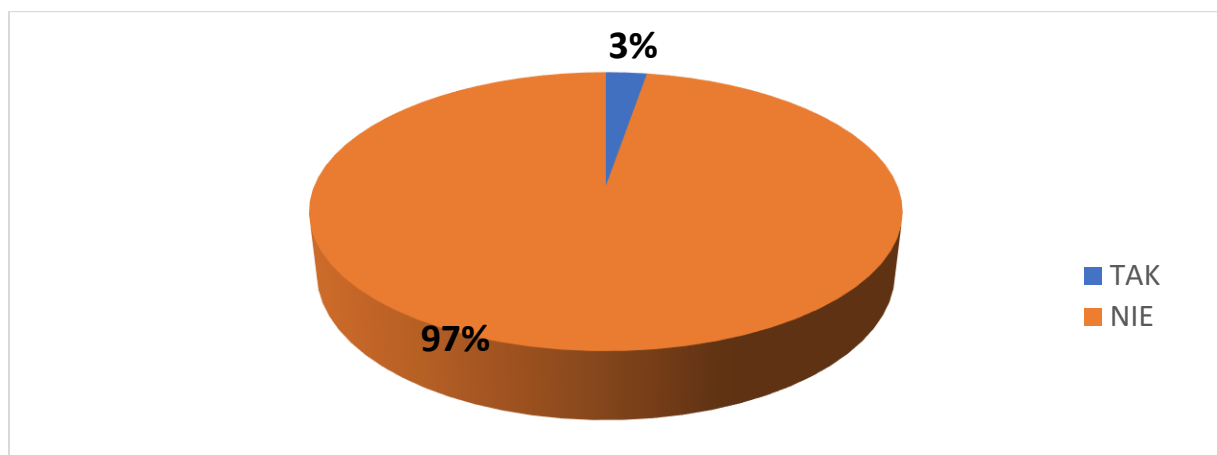
Wykres 8. Stopień dostępności lokali w Gminie Śrem, w których można kupić alkohol w opinii dorosłych mieszkańców.

Co ważne, **tylko 3%** badanych wie gdzie może zgłosić się po pomoc osoba uzależniona od alkoholu. Badani mieszkańcy, jako instytucje pomocowe w tym zakresie najczęściej wskazywali grupy samopomocowe Anonimowych Alkoholików,

Wykres 9. Czy wie Pani/Pan gdzie może zgłosić się po pomoc osoba uzależniona od alkoholu?

Zachowania związane z piciem alkoholu są w dużej mierze uwarunkowane postawami. Natomiast postawy zależą m. in. od wiedzy na temat szkodliwego działania alkoholu, a także emocji i motywacji, które towarzyszą jego spożywaniu.

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie, w jakim stopniu zgadzają się z określonymi stwierdzeniami. Pierwsze ze stwierdzeń dotyczyło mitu, jakoby alkohol zawarty w „słabszych” napojach (piwie, winie) był mniej szkodliwy niż ten zawarty w wysokoprocentowych napojach (np. w wódce). Wyniki świadczą o tym, że to błędne przekonanie jest dość popularne wśród dorosłej społeczności Gminy Śrem, ponieważ łącznie **54% badanych** zaznaczyło, iż **zgadza się z powyższym stwierdzeniem**. Jednocześnie **46%** respondentów uważa, że alkohol zawarty w np. piwie jest tak samo szkodliwy, jak ten zawarty w wódce.

Kolejne stwierdzenie badające postawy względem alkoholu dotyczyło dostępności i kontroli sprzedaży alkoholu. **Łącznie 18% badanych mieszkańców zgadza się ze stwierdzeniem, że „dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany”**. Dodatkowo, **18%** respondentów ocenia osoby pijące alkohol, jako **zagrożające lub raczej zagrożające bezpieczeństwu w środowisku lokalnym**. Jednocześnie **15%** badanych uważa, że osoby nieletnie mają łatwość w zakupie alkoholu w lokalnych sklepach.

Zdecydowana większość respondentów uważa, że **kobiety w ciąży nie mogą pić bezpiecznie** nawet niewielkich ilości alkoholu (**82,6%**), a także, że **prowadzenie samochodu**

po spożyciu alkoholu jest zabronione (77,3%)¹⁰. Jednocześnie, 80% badanych zgadza się co do tego, że alkohol nie pomaga w trudnych sytuacjach życiowych. Powyższe wyniki świadczą pośrednio o średnim poziomie wiedzy mieszkańców Gminy Śrem na temat negatywnych skutków spożywania alkoholu.

Tabela 13. Zgodność z twierdzeniami na temat alkoholu- dorośli mieszkańcy.

Twierdzenie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Raczej nie zgadzam się	Zdecydowanie nie zgadzam się
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	18%	36%	38%	8%
Dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany.	1%	17%	69%	13%
Osoby pijące alkohol zagrażają bezpieczeństwu w moim środowisku lokalnym.	2%	16%	68%	14%
Osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach.	1%	14%	67%	18%
Picie alkoholu pomaga w trudnych sytuacjach życiowych.	4%	16%	68%	12%
Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne.	1,3%	21,3%	65,3%	12%
Kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu.	2%	15,3%	71,3%	11,3%

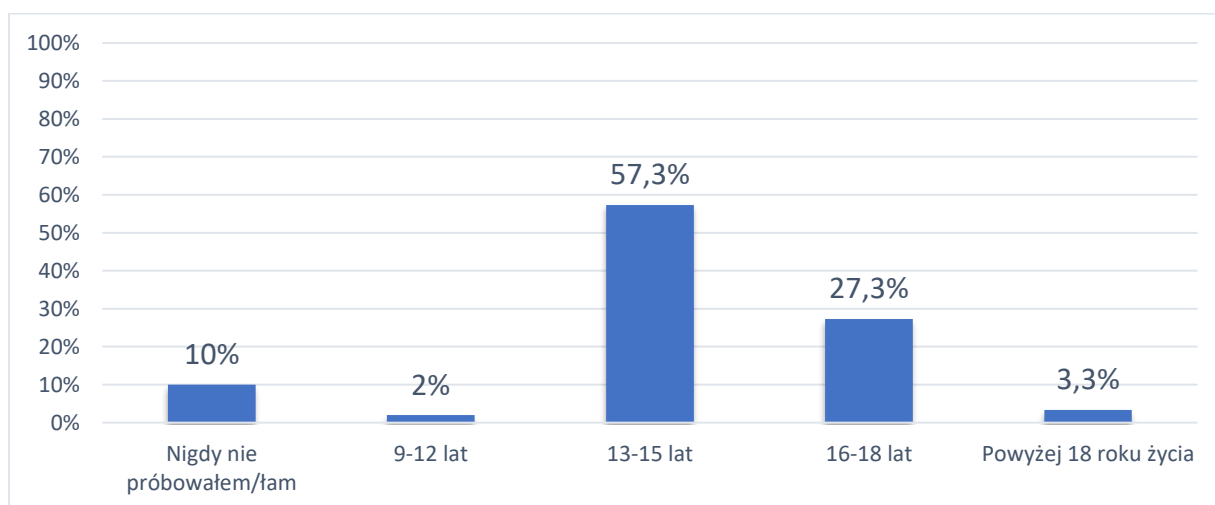
¹⁰ Suma odpowiedzi „raczej nie zgadzam się” oraz „zdecydowanie nie zgadzam się”.

3.5. Substancje psychoaktywne: nikotyna

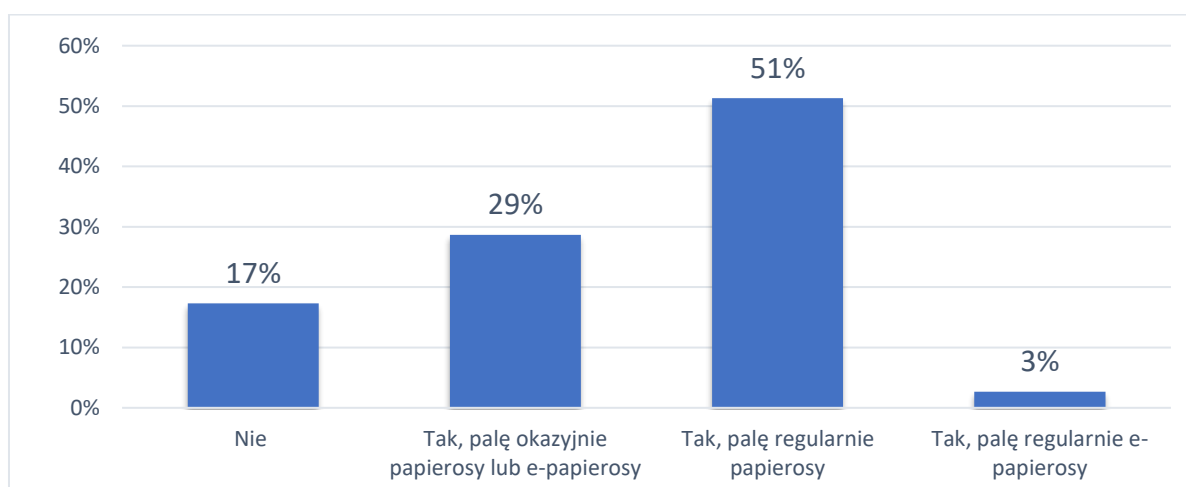
Pierwszą z poruszanych kwestii w obszarze nikotyna, był wiek inicjacji nikotynowej. Jak wynika z badań, **57,3%** respondentów zapaliło pierwszego papierosa w wieku **między 13 a 15 lat**. Kolejne **27,3%** deklaruje, że **inicjacja nikotynowa miała miejsce, gdy mieli między 16 a 18 lat**. Poza tym, **10%** badanych **nigdy nie paliło papierosów**, a **3,3%** pierwszego papierosa zapaliło gdy byli już pełnoletni, natomiast **2%** w wieku **między 9 a 12 lat**. **Badani mieszkańcy dość wcześnie spożywali alkohol pierwszy raz.**

Wykres 10. Wiek inicjacji nikotynowej- dorośli mieszkańcy.

W ciągu ostatnich lat można zaobserwować tendencję do zmniejszania się ilości osób palących papierosy. Tylko 17% odpowiedziało, że aktualnie **nie pali papierosów**. Natomiast **51%** wskazało, że **pali regularnie papierosy**, a **3%** **e-papierosy**. Do **okazyjnego palenia** papierosów lub e-papierosów przyznało się **29%** badanych.

Wykres 11. Czy pali Pan/Pani papierosy lub e-papierosy?

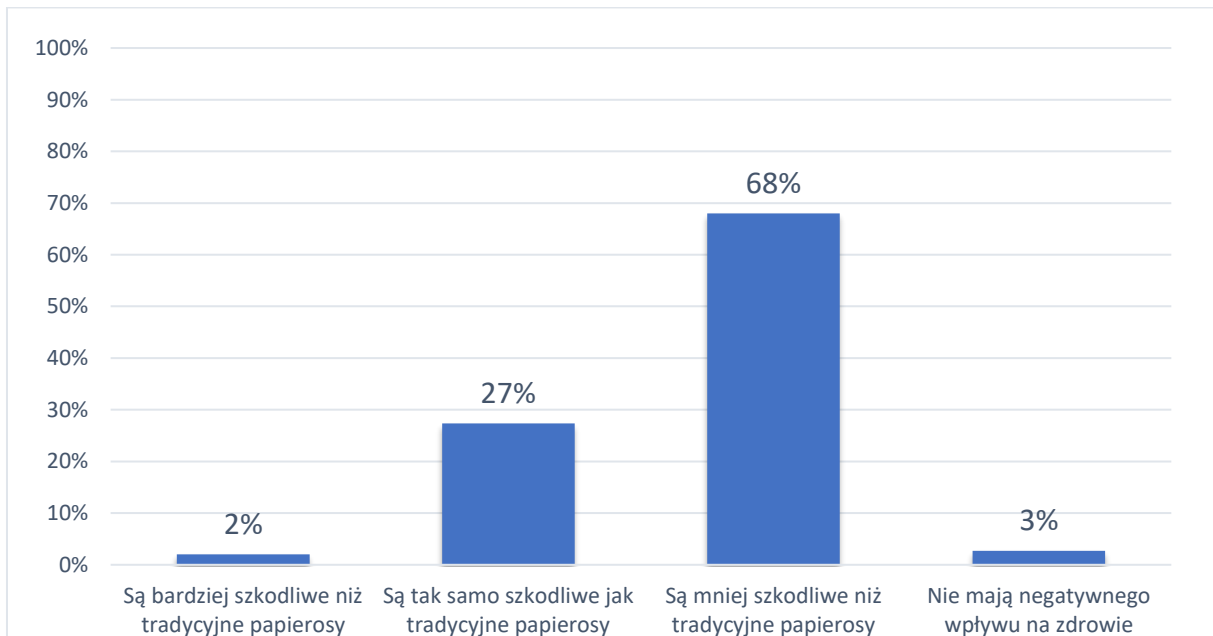

Ze względu na rosnącą popularność e-papierosów zapytano mieszkańców, co sądzą o ich szkodliwości. Producenci tych wyrobów sugerują, że stanowią one zdrowsze odpowiedniki klasycznych papierosów. Istotnie nie zawierają one substancji smolistych, jednak nadal dostarczają one nikotyny – substancji o działaniu psychoaktywnym, skutkującej wieloma negatywnymi konsekwencjami zdrowotnymi.

68% respondentów wskazuje, że **e-papierosy są mniej szkodliwe niż tradycyjne papierosy**. Z kolei **27%** badanych uważa, że **e-papierosy są tak samo szkodliwe, a 2%, że są bardziej szkodliwe niż klasyczne papierosy**. Natomiast **3%** badanych twierdzi, że **e-papierosy w ogóle nie mają negatywnego wpływu na zdrowie**.

Wykres 12. Jak Pana/Pani zdaniem palenie e-papierosów wpływa na zdrowie?

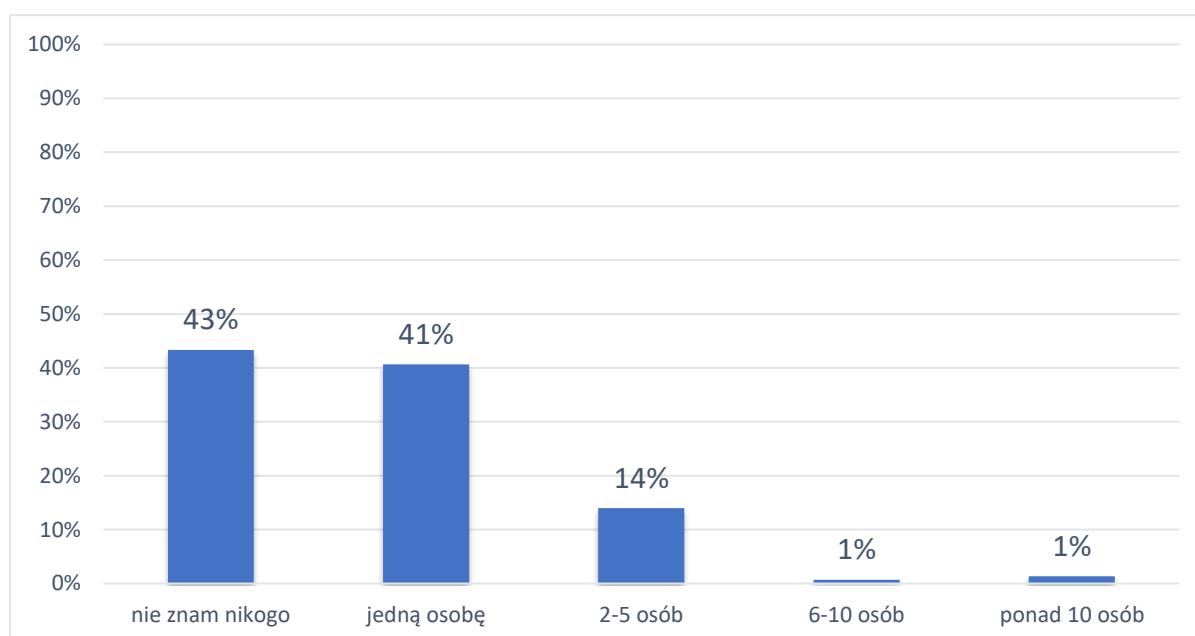

3.6. Substancje psychoaktywne: narkotyki i dopalacze

Według danych z badań populacyjnych odsetek osób, które miały kontakt z narkotykami w ciągu ostatniego roku w Polsce jest 16 razy niższy od odsetka osób mających kontakt z alkoholem. Używanie alkoholu w ciągu ostatniego roku odnotowano na poziomie 89,7% (badanie z 2014 roku), podczas gdy w przypadku narkotyków odsetek wyniósł 5,4% (dane dla osób w wieku 15-64 lata)¹¹.

43% badanych twierdzi, że nie ma w swoim otoczeniu osób przyjmujących substancje odurzające. Jednocześnie, łącznie 57% respondentów zna co najmniej jedną osobę zażywającą substancje psychoaktywne: narkotyki lub dopalacze.

Wykres 13. Ile zna Pan/Pani osób (osobiście lub „ze słyszenia”), które przyjmują substancje odurzające (narkotyki lub dopalacze)?

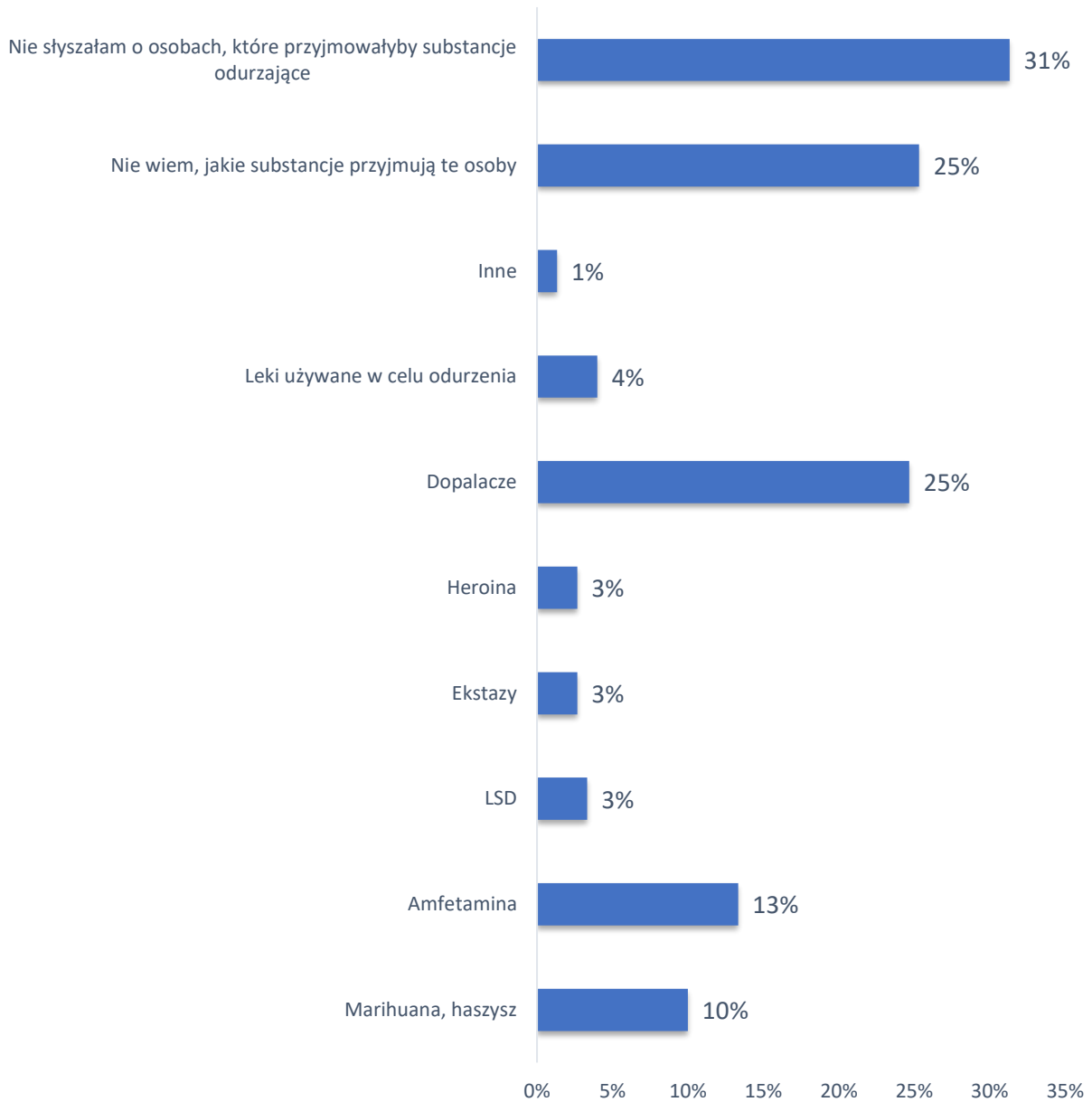

Wśród najczęściej stosowanych w środowisku lokalnym substancji znalazły się **dopalacze**– 25% respondentów zna osoby, które przyjmują te substancje. Kolejno, 13% mieszkańców wskazuje, że zna osoby, które przyjmują **amfetaminę**, 10% zna osoby, które palą marihuanę/haszysz. W tym pytaniu 31% wskazuje, że **nigdy nie słyszało o osobach**, które przyjmowałyby owe substancje, a 25% przyznaje, że **nie wie jakie substancje zażywają owe osoby**.

¹¹ Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, *Raport o stanie narkomanii w Polsce- 2019*, Warszawa 2019.

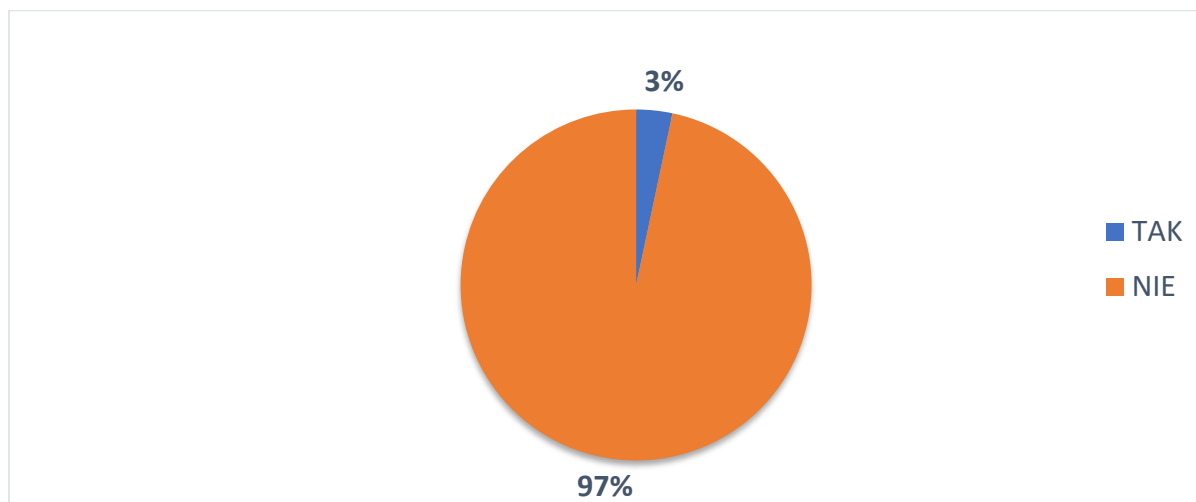
Wykres 14. Jakie substancje odurzające są najczęściej przyjmowane przez osoby, które znasz (pytanie wielokrotnego wyboru)?

Zdecydowana większość- **97% respondentów nie wie, gdzie może nabyć substancje psychoaktywne takie, jak narkotyki czy dopalacze.** Tym samym, **3% badanych deklaruje, że wie gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze.** Respondenci wskazują, że takie substancje można nabyć np. przez internet.

Wykres 15. Czy wie Pan/Pani gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze?

Wśród omawianych substancji, oprócz narkotyków i dopalaczy poważnym problemem są również leki dostępne w aptekach. Niektóre z nich np. pseudoefedryna wywierają wpływ na układ nerwowy i mogą być stosowane niezgodnie z przeznaczeniem w celu wywołania efektów odurzających. Wiele osób może być także uzależnionych od powszechnie dostępnych leków przeciwbólowych. Co więcej: *Sprzedaż leków w Polsce od kilkunastu lat rośnie. Jak podaje Urząd Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych, nasz kraj jest szóstym co do wielkości rynkiem zbytu leków w Europie. Pod względem liczby opakowań przypadających na jednego mieszkańca zajmujemy drugie miejsce – za Francją*¹².

¹² Centrum Badania Opinii Społecznej, *Komunikat z badań: Stosowanie leków dostępnych bez recepty*, Warszawa, październik 2007.

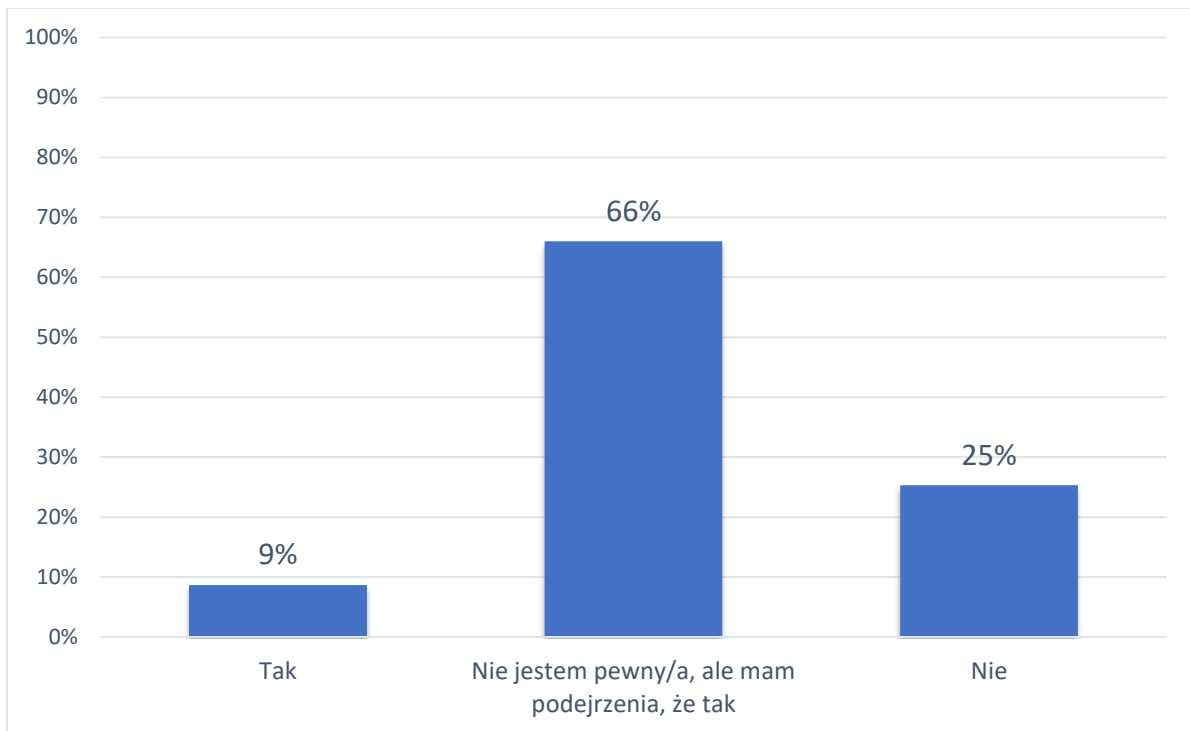
Źródło: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_143_10.PDF (dostęp: 10.05.2021).

Nowe Horyzonty

¼ mieszkańców Gminy Śrem- **25% nie zna osobiście, lub „ze słyszenia” osób uzależnionych od leków.** Kolejne **66%** respondentów przyznaje, iż **podejrzewa, że pewne osoby, które znają są uzależnione od leków, ale nie mają co do tego pewności.** Natomiast **9%** wskazuje, że **ma w swoim otoczeniu osoby uzależnione od leków.**

Wykres 16. Czy w Pana/Pani otoczeniu są osoby (znane osobiście lub „ze słyszenia”) uzależnione od leków?

3.7. Przemoc w rodzinie

3.7.1. Przekonania dotyczące wychowania dzieci

Respondenci otrzymali propozycje czterech stwierdzeń dotyczących wychowania dzieci, do których trafności mieli się odnieść. Uzyskane **wartości pozwalają sądzić, że pewna część mieszkańców Gminy Śrem może przejawiać postawy wychowawcze, które są charakterystyczne dla autokratycznego modelu wychowania** (model ten zakłada wyraźny dystans między rodzicami a dzieckiem. Rodzice kontaktują się z nim w sposób formalny, starają się kierować dzieckiem wydając polecenia i zakazy. Uznają tylko racje własne, nie tolerują sprzeciwu. W razie nieposłuszeństwa stosują surowe kary. Od dzieci wymaga się bezwzględnej karności i posłuszeństwa, podporządkowania się wszystkim poleceniom i nakazom rodziców).

Stwierdzenie „**Aby prawidłowo wychować dziecko, należy od czasu do czasu dawać klapsa**” spotkało się z aprobatą ponad połowy respondentów – łącznie **60% mieszkańców zgadza się z takim stwierdzeniem**. Jednocześnie, łącznie tylko **17% badanych zdecydowanie lub raczej zgadza się, że kary fizyczne powinny być zakazane prawem**.

Tym samym, kolejne twierdzenie: „**Dziecko powinno bać się rodziców, wtedy łatwiej o posłuszeństwo i szacunek**” spotkało się z **negacją 88%** respondentów. Dodatkowo, łącznie **83% badanych zdecydowanie lub raczej nie zgadza się ze stwierdzeniem, że stosowanie kar fizycznych hartuje dziecko i pozwala sobie lepiej radzić w przyszłości**.

Ponadto, **82% badanych uważa, że nawet łagodne kary fizyczne są oznaką przemocy w rodzinie**, a **26%** wskazuje, że **bicie dziecka to oznaka bezradności rodziców**.

Tabela 14. Przekonania dotyczące wychowania.

Twierdzenie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Raczej nie zgadzam się	Zdecydowanie nie zgadzam się
Aby prawidłowo wychować dziecko należy od czasu do czasu dawać klapsa.	14%	46%	37%	3%
Dziecko powinno bać się rodziców, wtedy łatwiej o posłuszeństwo i szacunek.	1%	11%	77%	11%
Stosowanie kar fizycznych powinno być zakazane prawem.	2%	15%	70%	13%
Kary fizyczne hartują dziecko i pozwalają mu lepiej radzić sobie w przyszłości.	1%	19%	65%	15%
Łagodne kary fizyczne nie są przemocą w rodzinie.	3%	15%	67%	15%
Bicie dziecka jest oznaką bezradności rodziców.	3%	23%	66%	8%

3.7.2. Zjawisko przemocy w rodzinie

Według badań przeprowadzonych w 2019 roku z deklaracji badanych wynika, że w zdecydowanej większości rodzin zdarzają się nieporozumienia i konflikty (71%), przy czym w większości dochodzi do nich bardzo rzadko (54%), natomiast w co szóstej (17%) kłótnie wybuchają przynajmniej kilka razy w miesiącu. W ciągu ostatnich siedmiu lat częstość występowania konfliktów w rodzinach w zasadzie się nie zmieniła.

Dom – obok pracy, szkoły oraz ulic poza najbliższą okolicą – jest miejscem, gdzie najwięcej osób doświadczyło przemocy (według deklaracji po 8%). Niewiele mniej ankietowanych przyznało, że padło jej ofiarą w najbliższej okolicy (7%). Nieco rzadziej ankietowali zetknęli się z agresją w restauracji, kawiarni, na dyskotecę (5%), w środkach komunikacji – pociągu, autobusie, tramwaju, taksówce (5%) lub w innych miejscach (4%)¹³.

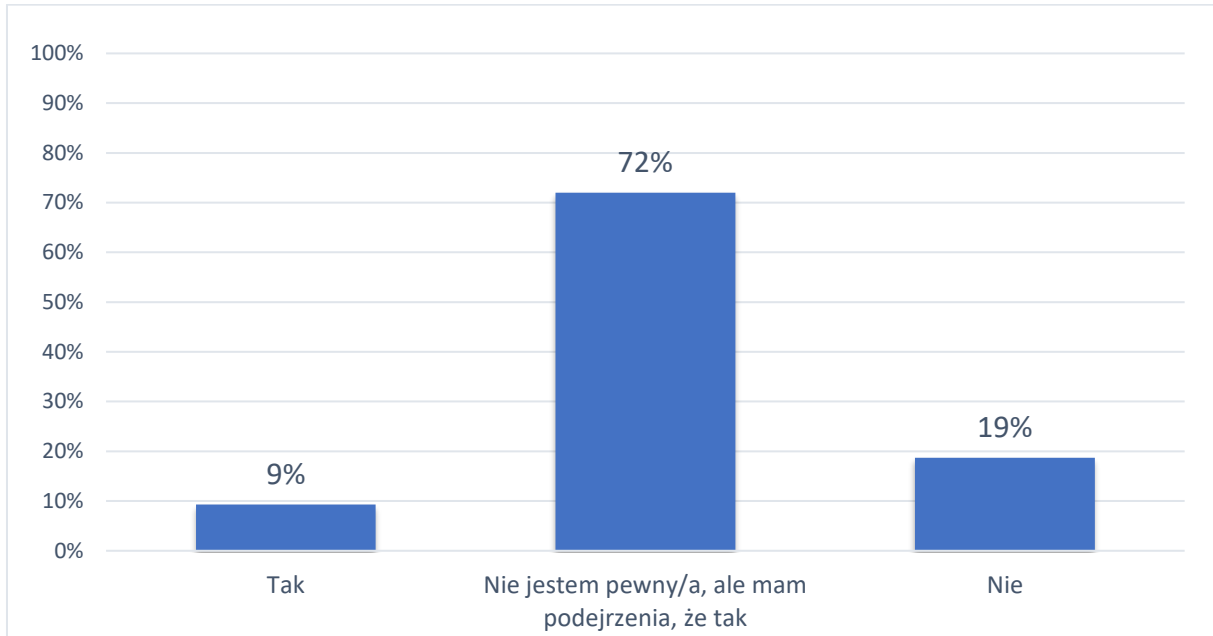
Powyższe wyniki są zbliżone do danych sprzed 3 lat, kiedy CBOS realizował podobne badania. Przemoc, zarówno ta fizyczna, jak i psychiczna, jest zjawiskiem dość powszechnym w polskiej społeczności, o czym świadczą wyniki cytowane wyżej. Jest to zjawisko niezwykle trudne do zbadania, ponieważ osoby doświadczające przemocy w różny sposób zniekształcają swoje doświadczenia, np. racjonalizując zachowanie sprawcy lub go usprawiedliwiając. Z tego względu zbadaliśmy rozpowszechnienie przemocy fizycznej oraz psychicznej w środowisku lokalnym bez kierowania bezpośredniego pytania o bycie ofiarą lub sprawcą przemocy w rodzinie.

¹³ CBOS, *Komunikat z badań: Przemoc i konflikty w domu*, Warszawa, kwiecień 2019

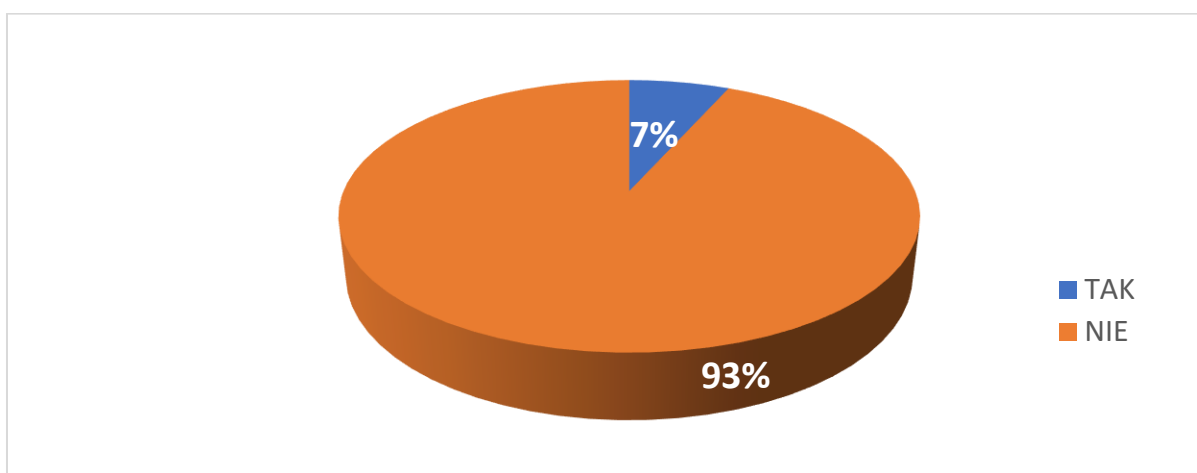
Łącznie **81%** respondentów ma w swoim otoczeniu osoby, które doświadczają przemocy w rodzinie lub podejrzewa, że tak się dzieje.

Wykres 17. Czy w Pana/Pani otoczeniu są osoby (znane osobiście lub "ze słyszenia") doświadczające przemocy w rodzinie?

Wśród badanych mieszkańców **tylko 7% wie, do jakich instytucji może zgłosić się osoba doświadczająca przemocy w rodzinie.** Respondenci najczęściej wskazywali Policję. Tym samym, **93%** respondentów **nie wie, gdzie szukać pomocy w sytuacji doświadczania przemocy.**

Wykres 18. Czy wie Pan/Pani gdzie może uzyskać pomoc ofiara przemocy w Pana/Pani rejonie zamieszkania?

W dalszej części ankiety badane były przekonania dotyczące przemocy oraz funkcjonujące w społeczności lokalnej mity.

Łącznie 44% badanych raczej zgadza się ze stwierdzeniem, że przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol. Warto pamiętać, że spożywanie alkoholu nasila tendencję do stosowania przemocy, ale nie jest jej bezpośrednią przyczyną.

W społeczeństwie jest obecne przekonanie, że przemoc zdarza się tylko w tzw. „złych domach” – **łącznie 19,3%** mieszkańców Gminy Śrem jest skłonny **myśleć w ten sposób o przemocy w rodzinie.** Tylko **20%** respondentów zgadza się ze stwierdzeniem, że ofiarą przemocy w rodzinie może stać się zarówno kobieta, jak i mężczyzna.

Poniższe wartości dotyczą łącznych odpowiedzi: *zgadzam się i zdecydowanie się zgadzam:*

- „Przemoc w rodzinie to prywatna sprawa, nikt nie powinien się wtrącać” – **24,7%**;
- „Przemoc jest tylko wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiary” – **20%**;
- „Gdyby ofiara naprawdę cierpiała, odeszłaby od sprawcy”- **16%**;
- „Policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych” – **17,4%**;
- „Nie ma czegoś takiego jak gwałt w małżeństwie”- **21,3%**.

Tabela 15. Przekonania dotyczące przemocy.

<i>Twierdzenie</i>	<i>Zdecydowanie prawdziwe</i>	<i>Raczej prawdziwe</i>	<i>Raczej nieprawdziwe</i>	<i>Zdecydowanie nieprawdziwe</i>
Przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol.	5%	39%	49%	7%
Przemoc zdarza się tylko w rodzinach z marginesu społecznego.	2%	17,3%	67,3%	13,3%
Ofiarą przemocy w rodzinie może stać się zarówno kobieta, jak i mężczyzna.	5%	15%	62%	18%
Przemoc w rodzinie to prywatna sprawa, nikt nie powinien się wtrącać.	2,7%	22%	62,7%	12,7%
Przemoc jest tylko wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiary.	1%	19%	61%	19%
Policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych.	2,7%	14,7%	70%	12,7%
Gdyby ofiara naprawdę cierpiała, odeszłaby od sprawcy.	3%	13%	71%	13%
Nie ma czegoś takiego jak gwałt w małżeństwie.	3,3%	18%	67,3%	11,3%

3.8. Hazard

W ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie, co trzeci Polak w wieku 15+ grał w jakieś gry na pieniądze (34,2%). Polacy najczęściej grają w gry liczbowe Totalizatora Sportowego (26,8%), a w dalszej kolejności w zdrapki (13,3%), loterie/konkursy SMS-owe (7,4%) oraz na automatach do gier z tzw. niskimi wygranymi (4,5%). Wśród Polaków w wieku 15 lat i więcej 7,1% osób gra w jakąś grę na pieniądze co najmniej dwa razy w tygodniu. (...) symptomy zagrożenia uzależnieniem od hazardu występują u 5,3% ogółu Polaków w wieku 15+, a 0,7% osób w tej grupie wiekowej zdradza pewne symptomy problemu z hazardem. Wśród grających w gry na pieniądze realny problem z hazardem może mieć 2,2% graczy¹⁴.

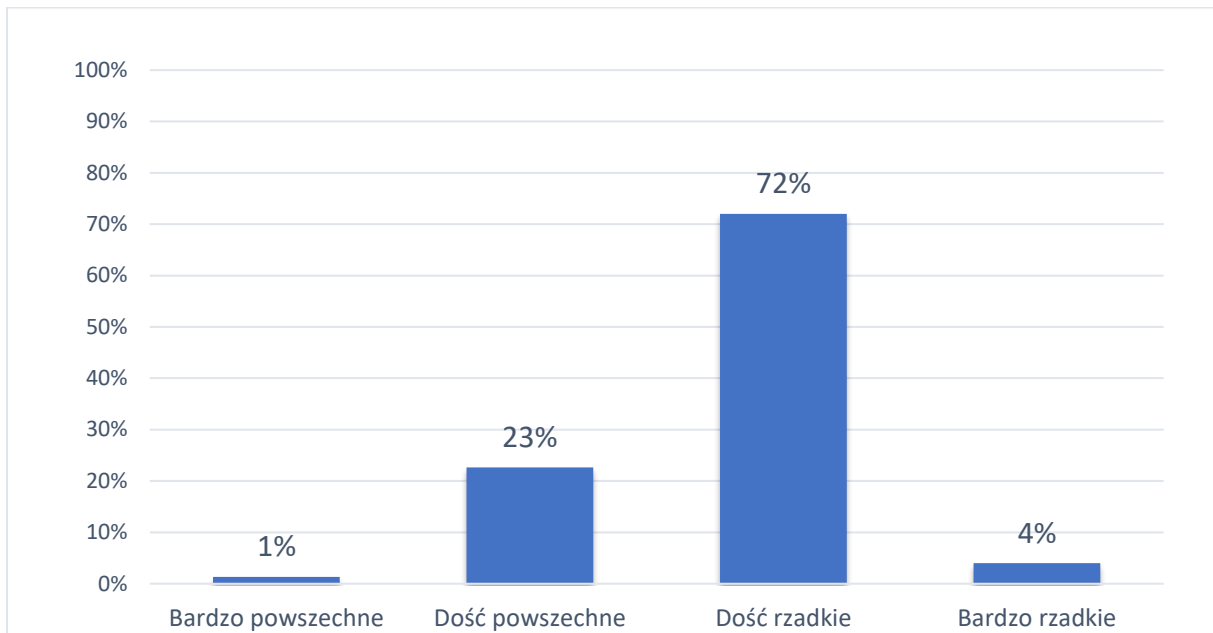
O hazardzie mówi się, że jest to ukryty nałóg, ponieważ nie widać od razu wyraźnych symptomów uzależnienia. Niestety, uzależnienie od hazardu często współwystępuje z innymi problemami, jak nadużywanie alkoholu czy narkotyków. Pierwsze kroki w świecie hazardu, to zwykle korzystanie z gier internetowych, automatów czy zakładów bukmacherskich. Zapytano mieszkańców Gminy Śrem o ich doświadczenia z tego typu formami rozrywki. Wyniki wskazują, że pewien odsetek mieszkańcy gminy w korzystają z gier losowych.

W subiektywnej ocenie większości przebadanych mieszkańców **zjawisko uzależnienia od hazardu jest bardzo i dość rzadkie – łącznie 76%**. Tym samym, **24%** badanych ocenia uzależnienie od hazardu, jako **bardzo i dość powszechny problem w ich środowisku lokalnym**.

¹⁴ Centrum Badania Opinii Społecznych, *Komunikat z badań: Pracoholicy, siecioholicy, hazardziści... Uzależnienia od zachowań*, Warszawa, czerwiec 2015.
Źródło: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2015/K_076_15.PDF (dostęp: 10.05.2021).

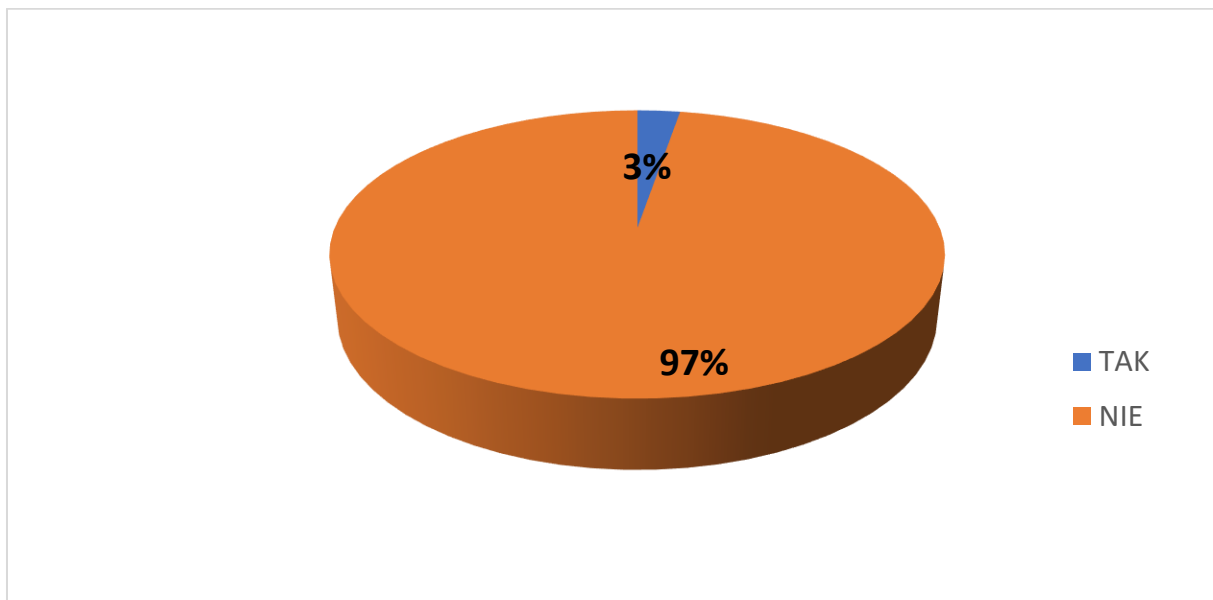

Wykres 19. Jak ocenia Pan/Pani rozpowszechnienie uzależnienia od hazardu w Pana/Pani środowisku?

Istotny jest również fakt, że aż **97% respondentów nie wie, gdzie mogą zgłosić się osoby uzależnione od hazardu.**

Wykres 20. Czy wie Pan/Pani gdzie może uzyskać pomoc osoba uzależniona od hazardu w Pana/Pani środowisku?

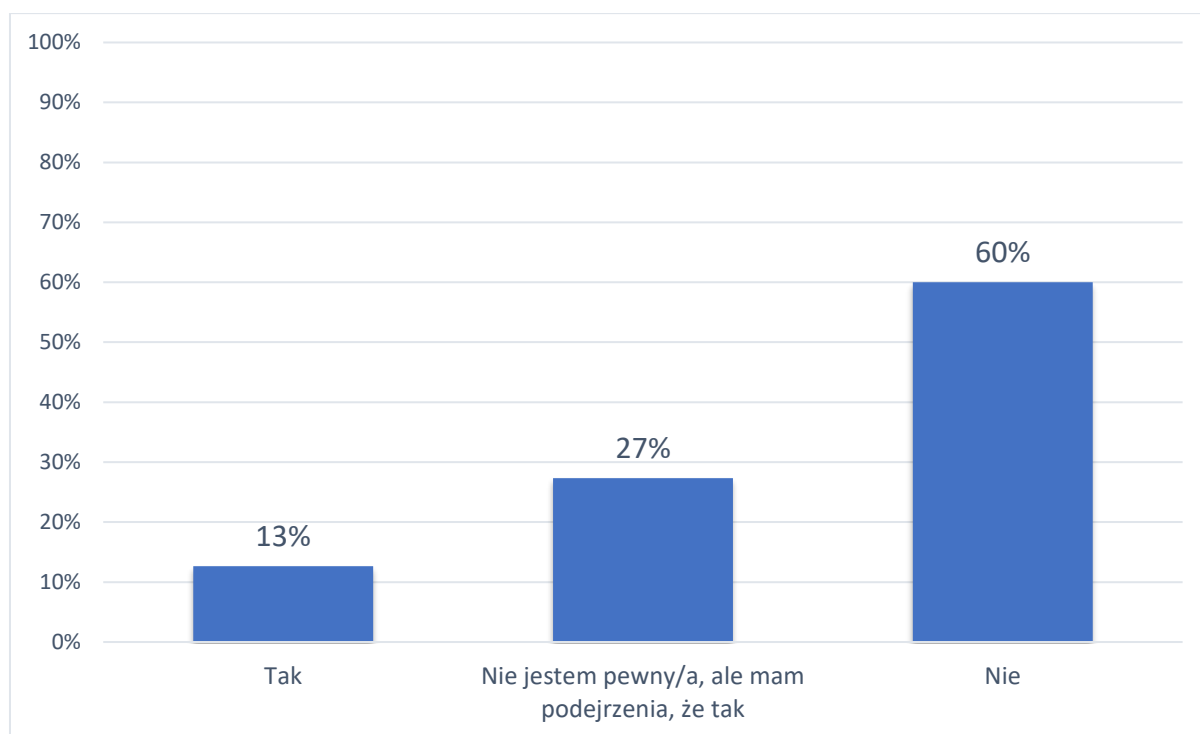

3.9. Cyberprzemoc i uzależnienie od internetu

Kolejnym zagadnieniem badanym w ramach ankiety była cyberprzemoc. Zjawisko cyberprzemocy najkrócej definiuje się jako przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych. (...) Podstawowe formy zjawiska to nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem Sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem Sieci oraz podszywanie się w Sieci pod kogoś wbrew jego woli. Do działań określanych mianem cyberprzemocy wykorzystywane są głównie: poczta elektroniczna, czaty, komunikatory, strony internetowe, blogi, serwisy społecznościowe, grupy dyskusyjne, serwisy SMS i MMS¹⁵.

Badania wykazały, że cyberprzemoc jest dość rozpowszechnionym problemem wśród lokalnej społeczności. Mianowicie, **13% badanych ma w swoim otoczeniu osoby, które padły ofiarą przestępstwa internetowego** (np. włamania na konto, oszustwa, wyłudzenia, zniesławienia), a **27% nie jest pewne, ale ma podejrzenia, że tak właśnie się stało**. Natomiast **60%** badanych przyznaje, że **nie zna** w swoim otoczeniu osób, które padły ofiarą cyberprzemocy.

Wykres 21. Czy w Pana/Pani otoczeniu są osoby (znane osobiście lub „ze słyszenia”), które padły ofiarą przestępstwa internetowego (np. włamania na konto, oszustwa, wyłudzenia, zniesławienia)?

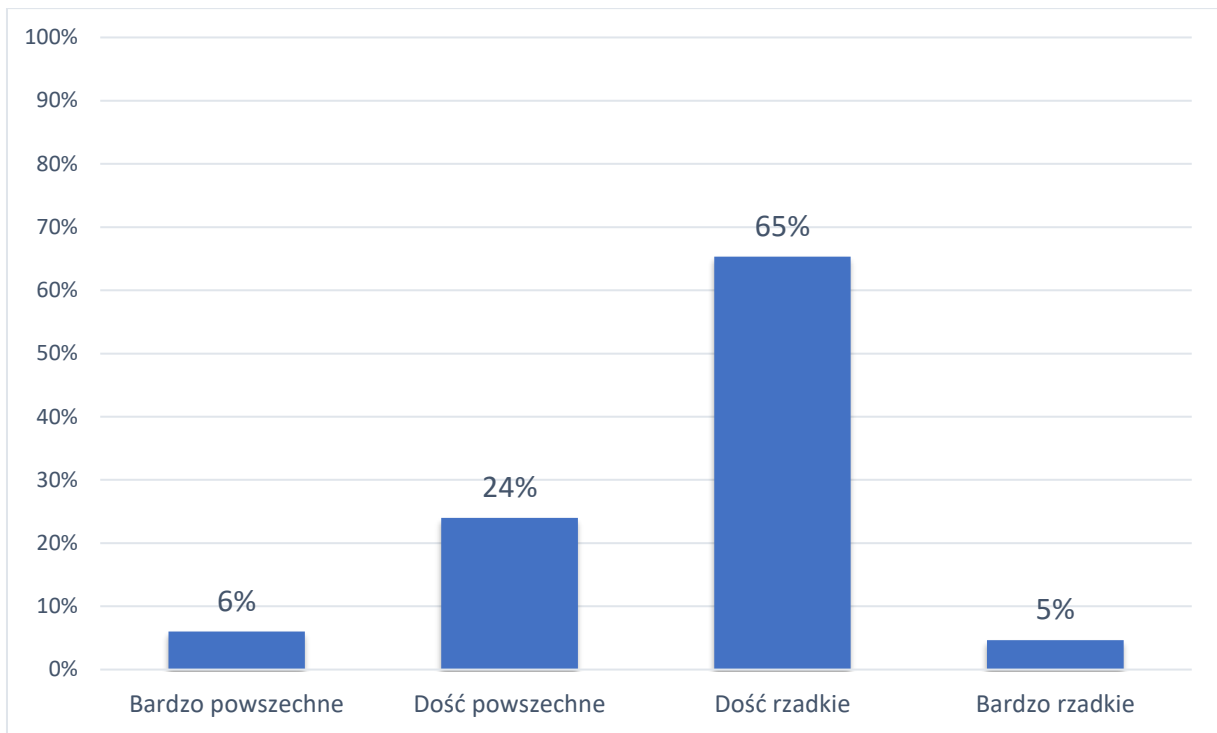

¹⁵ Wojtasik, Ł. *Cyberprzemoc - charakterystyka zjawiska*.

Niepokojące są dane związane są z subiektywnym oszacowaniem uzależnienia od komputerów lub Internetu w środowisku lokalnym. Łącznie **30%** mieszkańców Gminy Śrem uważa, że tego typu **uzależnienie jest dość i bardzo powszechne** w ich środowisku lokalnym, a pozostałe **70%** ocenia je, **jako dość i bardzo rzadkie zjawisko.**

Wykres 22. Jak ocenia Pan/Pani rozpowszechnienie uzależnienia od komputerów/internetu w Pana/Pani środowisku?

BADANIA SPRZEDAWCÓW NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Niewątpliwie ważną grupą, która może zarysować szczególny obraz problemów związanych z alkoholem występujących na wsi oraz w mieście są sami pracownicy punktów sprzedaży alkoholu, spotykający się codziennie w swojej pracy z konsumentami. Ich postawy wobec osób nabywających/konsumujących alkohol oraz przestrzeganie prawa w zakresie sprzedaży alkoholu mogą w znaczącym stopniu przyczynić się do ograniczenia problemów związanych z nadużywaniem alkoholu zarówno przez nieletnich jak i dorosłych.

4.1. Grupa badana

Badanie zostało przeprowadzone wśród 50 sprzedawców napojów alkoholowych w punktach sprzedaży na terenie gminy. Grupa badana stanowiła 43 kobiety oraz 7 mężczyzn- 39 z nich to pracownicy punktów, a 11 to właściciele.

4.2. Cel badania

Ten obszar przeprowadzonych badań miał na celu poznanie postawy sprzedawców napojów alkoholowych względem następujących zagadnień:

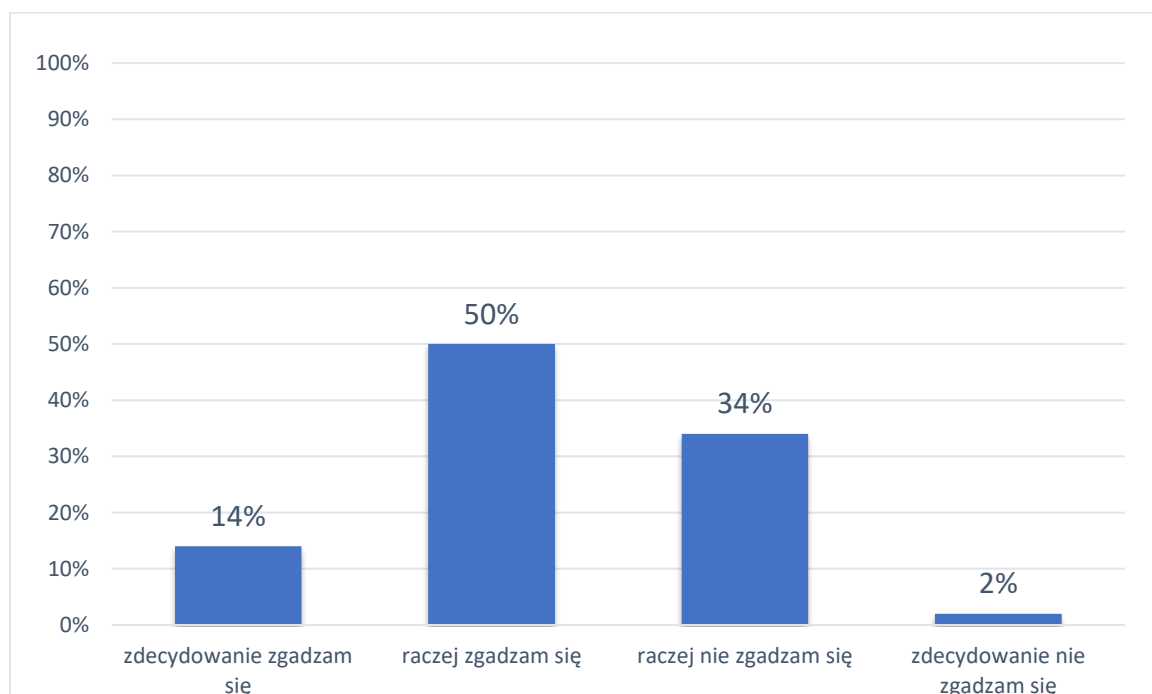
- sprzedaży alkoholu osobom nieletnim oraz osobom nietrzeźwym,
- spożywania alkoholu w miejscu jego sprzedaży,
- nieprzyjemnych sytuacji zainicjowane przez osoby spożywające alkohol.

4.3. Wyniki badań

Jednym z pierwszych zagadnień poruszonych w kwestionariuszu ankiety dla sprzedawców alkoholu było określenie poziomu świadomości na temat niebezpieczeństw wynikających z zawartości alkoholu w poszczególnych rodzajach napojów alkoholowych.

Większość badanych- 64% wskazało, że zdecydowanie lub raczej zgadza się, że alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny, jak ten zawarty w wódce. Świadczy, to o niskim poziomie świadomości ponad połowy badanych na temat szkodliwości napojów o potencjalnie niższej zawartości procentowej alkoholu.

Wykres 23. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce"?

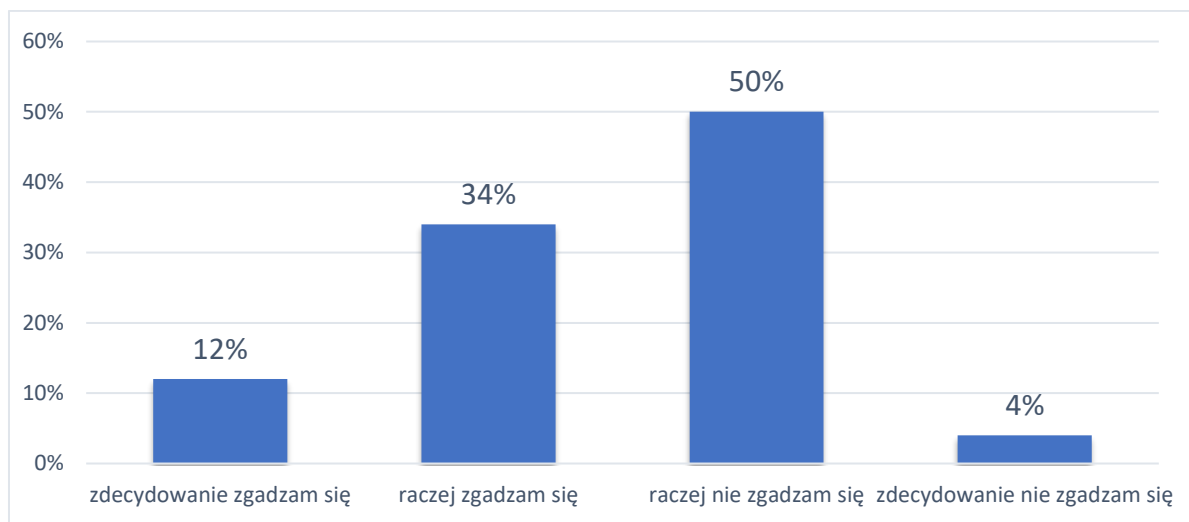

Nowe Horyzonty

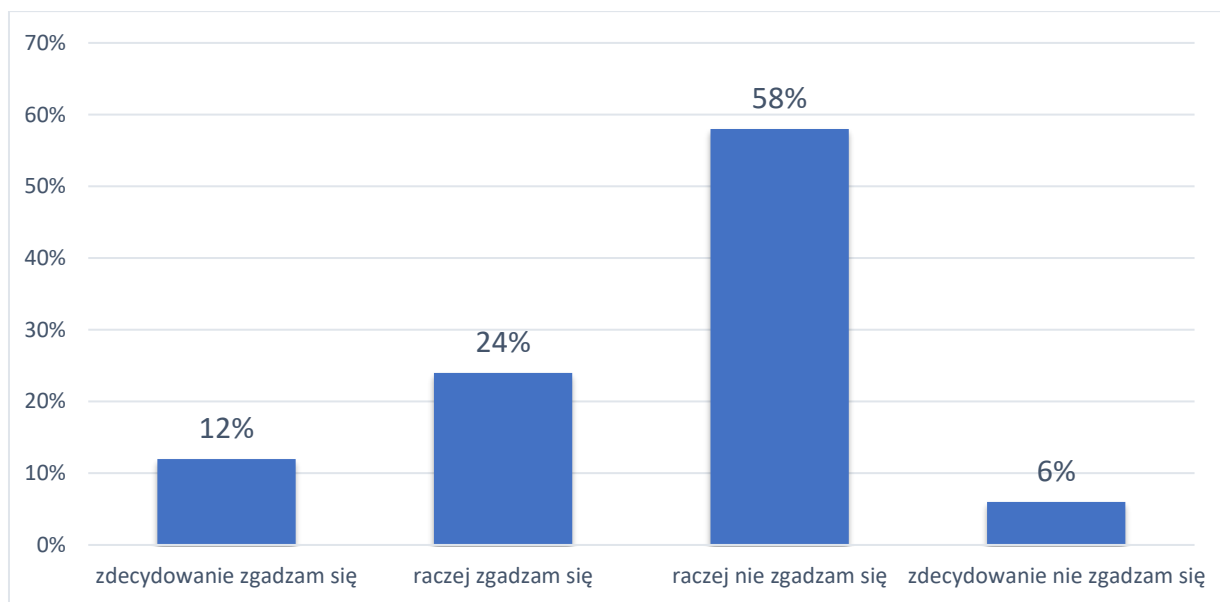
W sumie 46%¹⁶ sprzedawców uważa, że dostęp do napojów alkoholowych powinien być ograniczony lub kontrolowany. 54% badanych wyraża zdanie przeciwne, czyli uważa, że dostęp ten nie powinien podlegać kontroli.

Wykres 24. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany"?

Nieco ponad 1/3 sprzedawców- 36% raczej zgadza się z tym, że osoby, które piją alkohol zagrażają bezpieczeństwu w ich lokalnym środowisku.

Wykres 25. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Osoby pijące alkohol zagrażają bezpieczeństwu w moim środowisku lokalnym"?

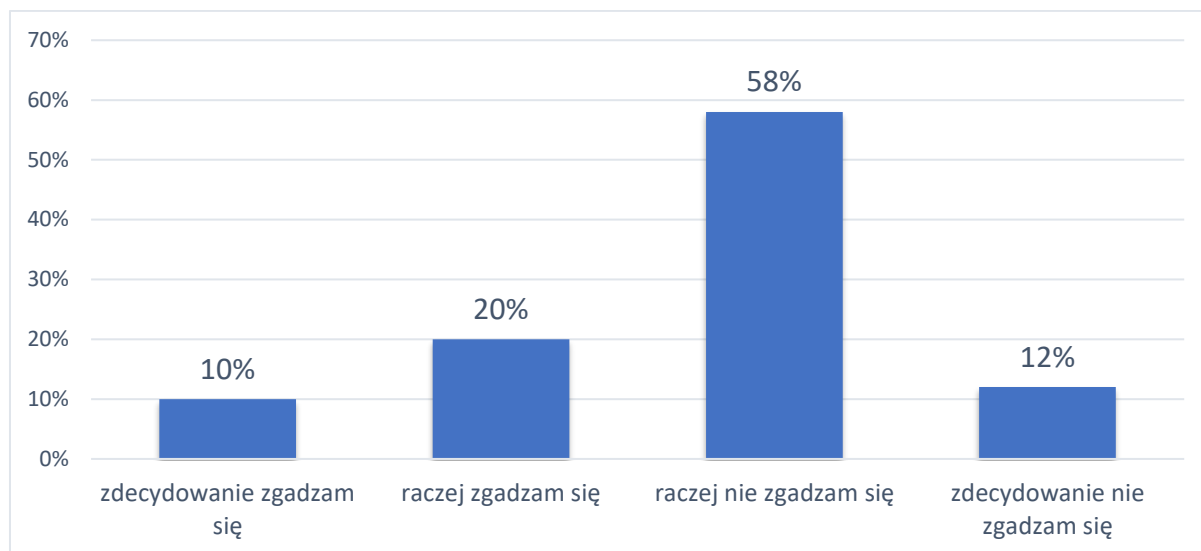

¹⁶ Suma odpowiedzi zdecydowanie zgadzam się oraz raczej się zgadzam.

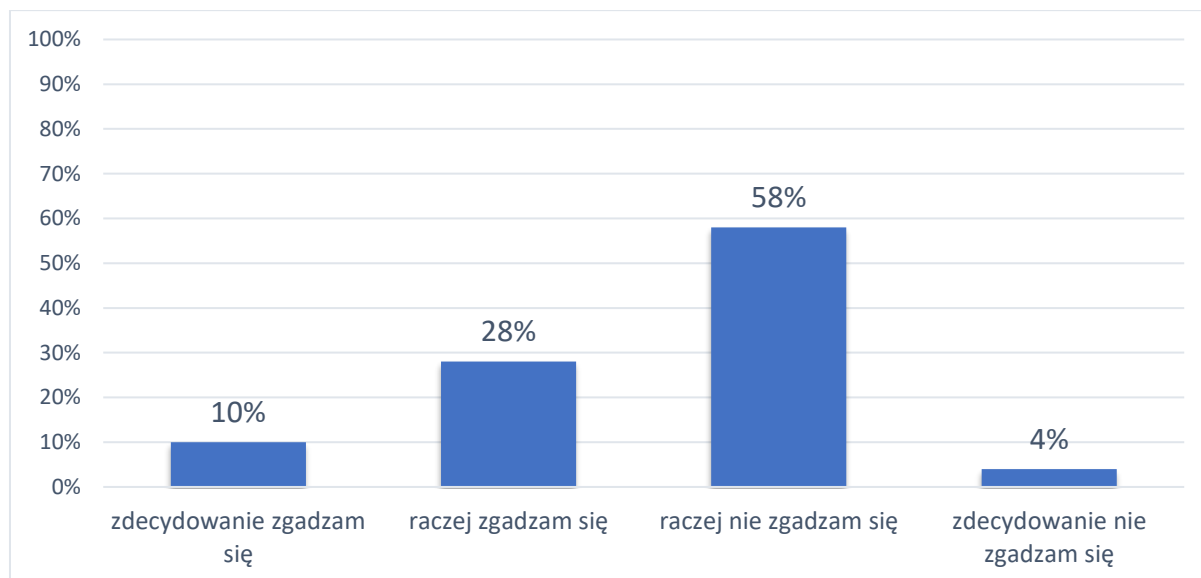
Kolejne pytanie dotyczyło subiektywnej oceny dostępności alkoholu dla osób poniżej 18. roku życia. Łącznie 70%¹⁷ nie zgadza się ze stwierdzeniem, że osoby małoletnie mają łatwy dostęp do alkoholu.

Wykres 26. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach"?

Łącznie 62% sprzedawców uważa, że spożywanie alkoholu nie pomaga w trudnych sytuacjach życiowych.

Wykres 27. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Picie alkoholu pomaga w trudnych sytuacjach życiowych"?

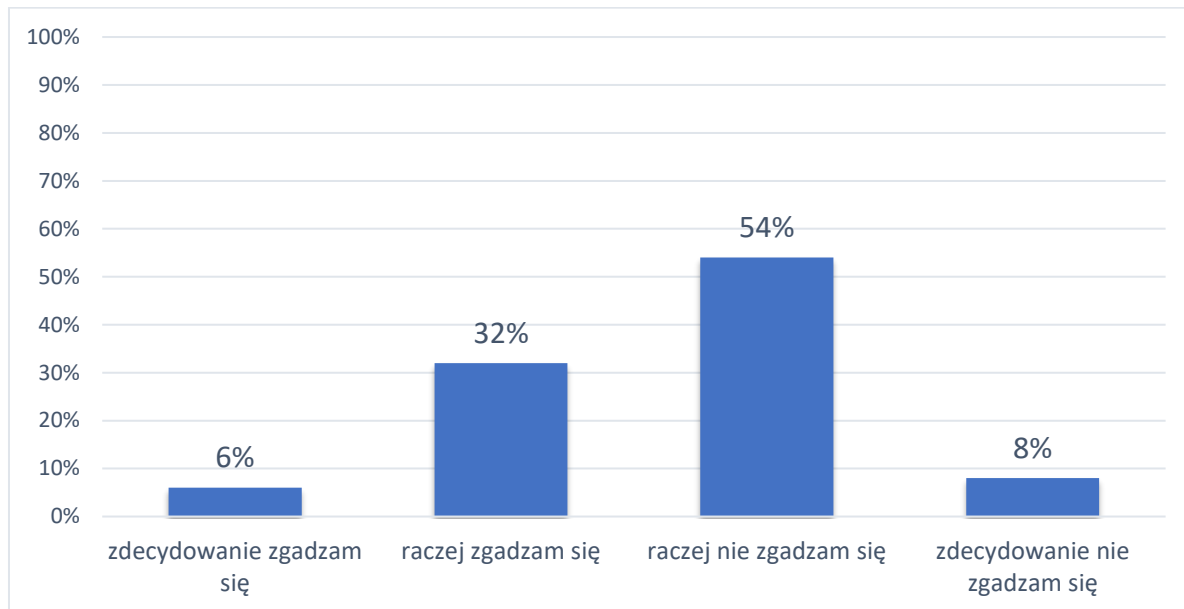

¹⁷ Suma odpowiedzi zdecydowanie nie zgadzam się oraz raczej się nie zgadzam.

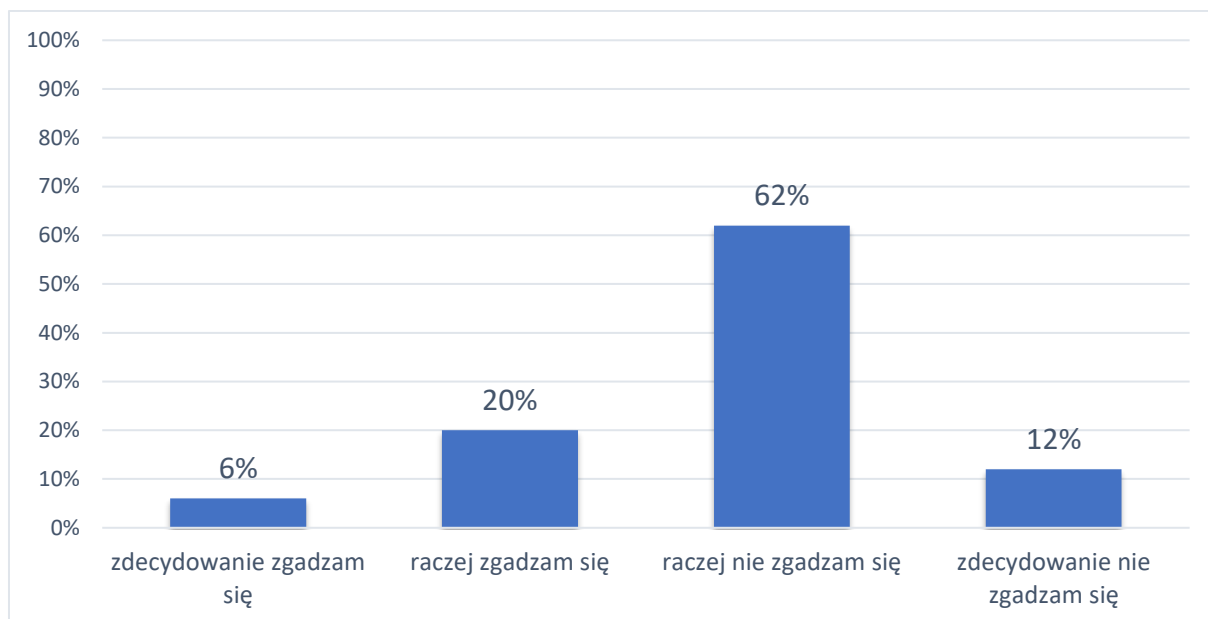
W sumie 62% badanych odpowiedziało, że prowadzenie samochodu nawet po niewielkiej ilości alkoholu jest niebezpieczne.

Wykres 28. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne"?

74% badanych sprzedawców uważa, że kobiety w ciąży nie mogą bezpiecznie pić nawet niewielkich ilości alkoholu.

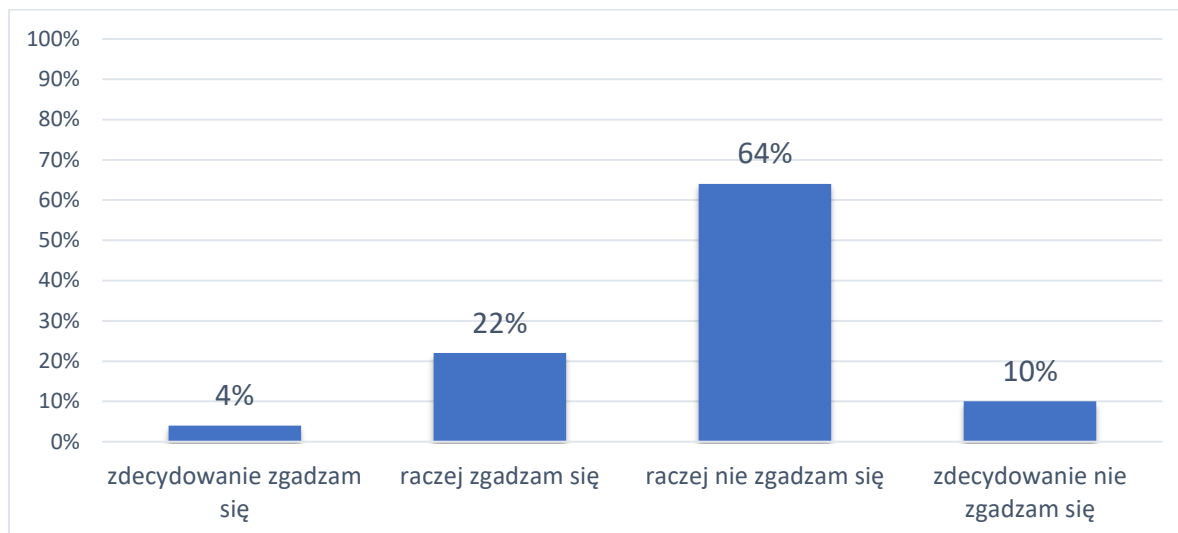
Wykres 29. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu"?

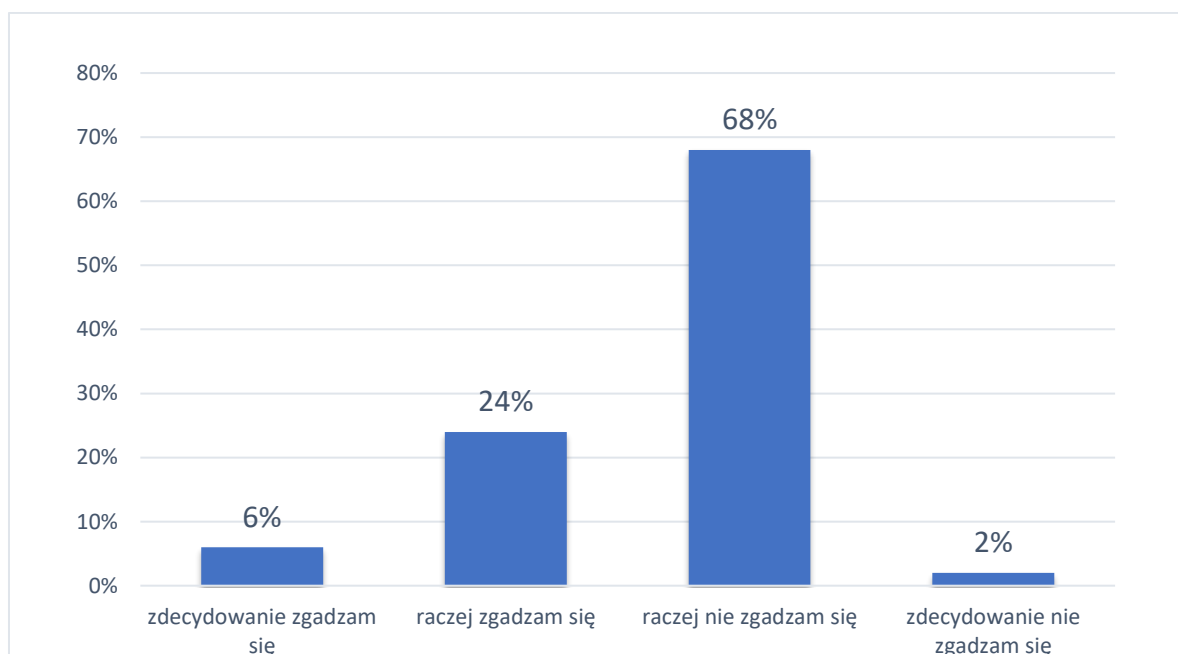
74% sprzedawców napojów alkoholowych w Gminie Śrem uważa, że alkohol nie powinien być dostępny dla osób poniżej 18. roku życia.

Wykres 30. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Alkohol powinien być dostępny dla osób poniżej 18 roku życia"?

70%¹⁸ badanych uważa, że w ich okolicy nie znajduje się za duża liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych. Przeciwnego zdania jest 30% badanych sprzedawców.

Wykres 31. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "W okolicy jest zbyt dużo punktów sprzedaży napojów alkoholowych"?

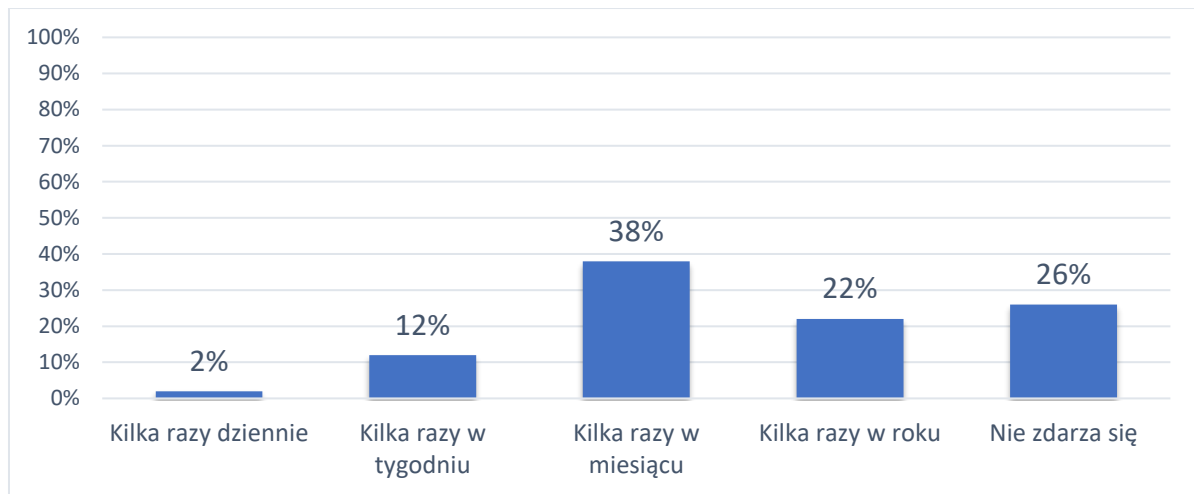

¹⁸ Suma odpowiedzi zdecydowanie nie zgadzam się oraz raczej się nie zgadzam.

Sprzedawcy napojów alkoholowych w Gminie Śrem deklarują najczęściej, że przypadki próby kupna alkoholu przez osobę poniżej 18 roku życia zdarzają się kilka razy w miesiącu (38%), nie zdarzają się (26%) lub też zdarzają kilka razy w roku (22%). Poza tym, 12% wskazało, że takie przypadki zdarzają się kilka razy w tygodniu, a 2%, że kilka razy dziennie. Wobec tego, należy uznać, że próby zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie są podejmowane na terenie gminy dość często, a w niektórych punktach jest to problem nagminny.

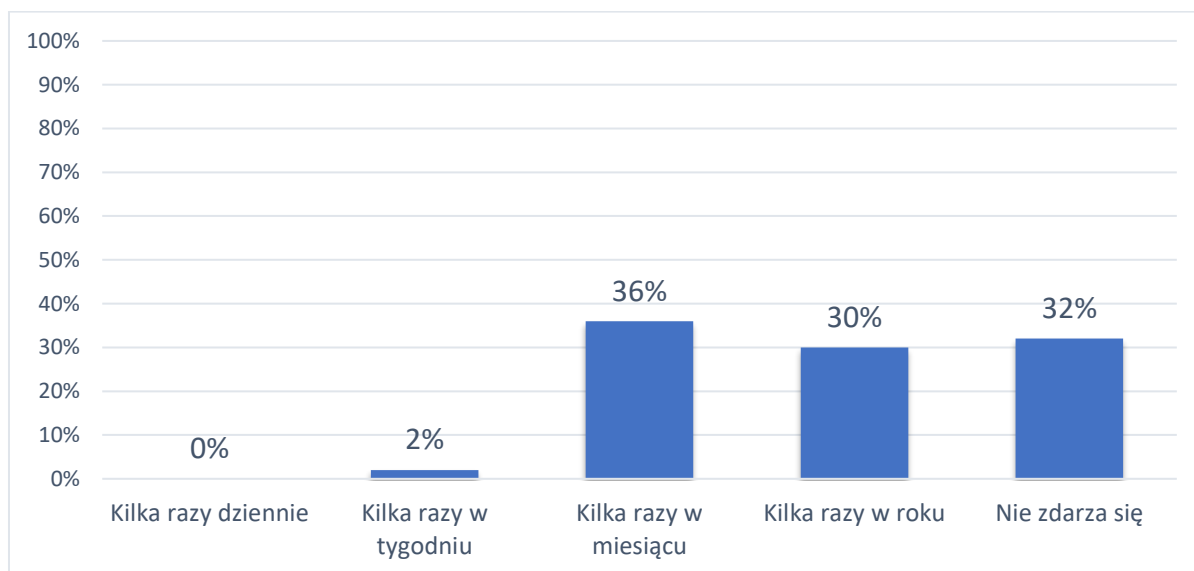
Wykres 32. Jak często zdarza się, że osoba niepełnoletnia próbuje kupić alkohol w Pana/Pani sklepie?

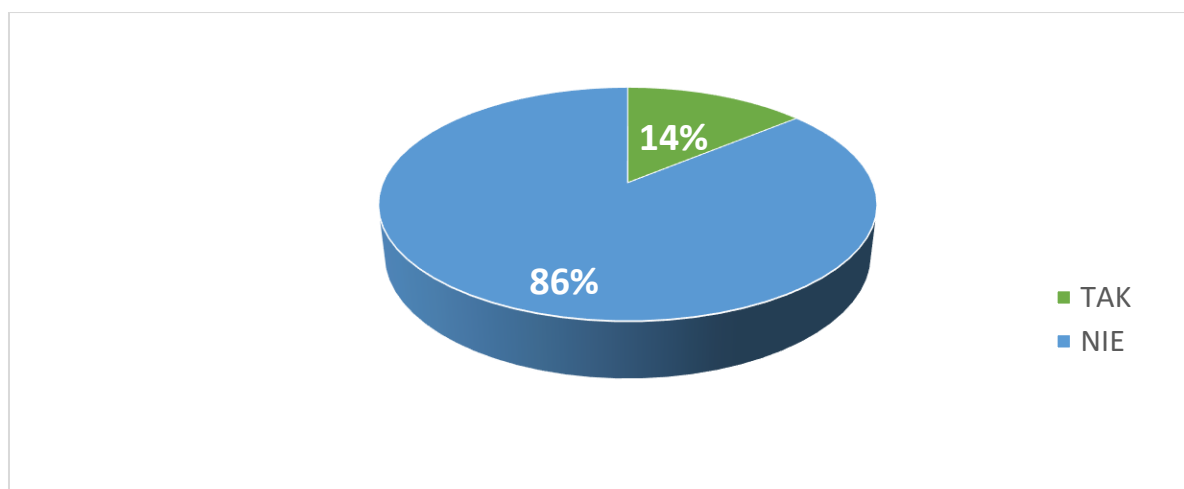
Spożywanie alkoholu w obrębie punktu sprzedaży w niektórych sklepach wydaje się być dość częstym zjawiskiem- **36%** badanych stwierdziło, że takie przypadki zdarzają się **kilka razy w miesiącu, a 30%**, że **kilka razy w roku**. Kolejne **2%** sprzedawców wskazało, że **kilka razy w tygodniu**. Pozostali respondenci- **32%** odpowiedziało, że takie przypadki nie zdarzają się **nigdy**.

Wykres 33. Jak często zdarza się, że ktoś spożywa alkohol w obrębie Pana/Pani sklepu?

14% sprzedawców odpowiedziało, że w ciągu ostatnich 3 miesięcy **doszło do nieprzyjemnych zajść** związanych ze **spożywaniem alkoholu w obrębie sklepu**. Podczas 4 z takich zdarzeń istniała potrzeba wezwania Policji w celu interwencji.

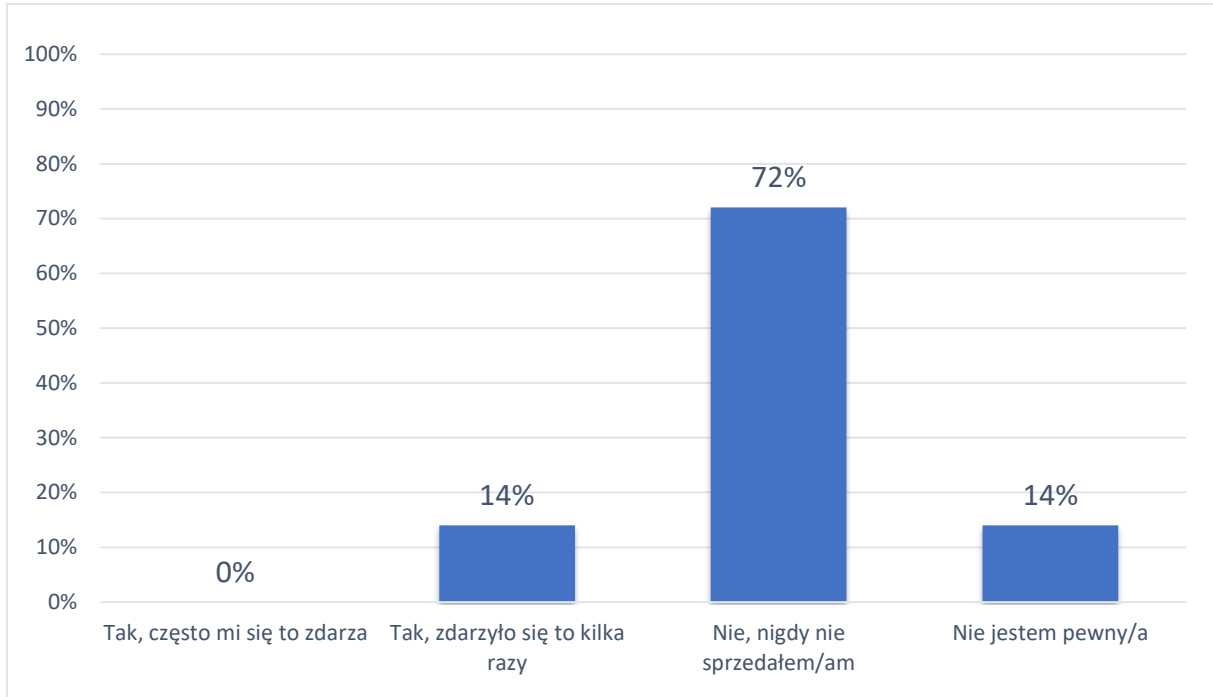
Wykres 34. Czy zdarzyło się w ciągu ostatnich 3 miesięcy jakieś nieprzyjemne zajście związane z używaniem alkoholu w obrębie sklepu?

Większość badanych sprzedawców- 72% zadeklarowało, że nigdy nie sprzedali alkoholu osobie nieletniej. Natomiast 14% respondentów przyznaje, że nie jest co do tego pewne, a 14% wskazuje, że zdarzyło im się to kilka razy.

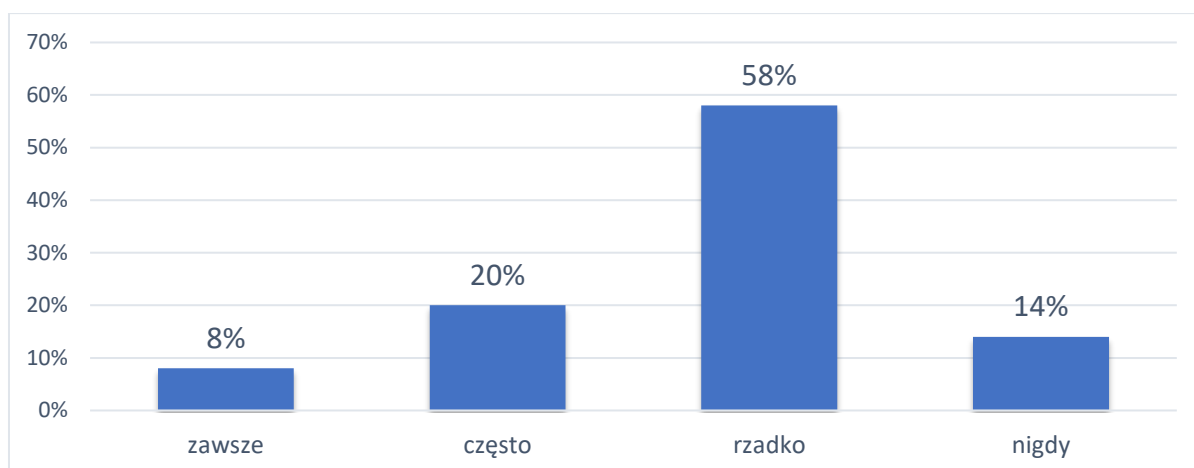
Wykres 35. Czy kiedykolwiek sprzedał Pan / sprzedała Pani alkohol osobie, o której wiedział Pan/Pani, że jest nieletnia?

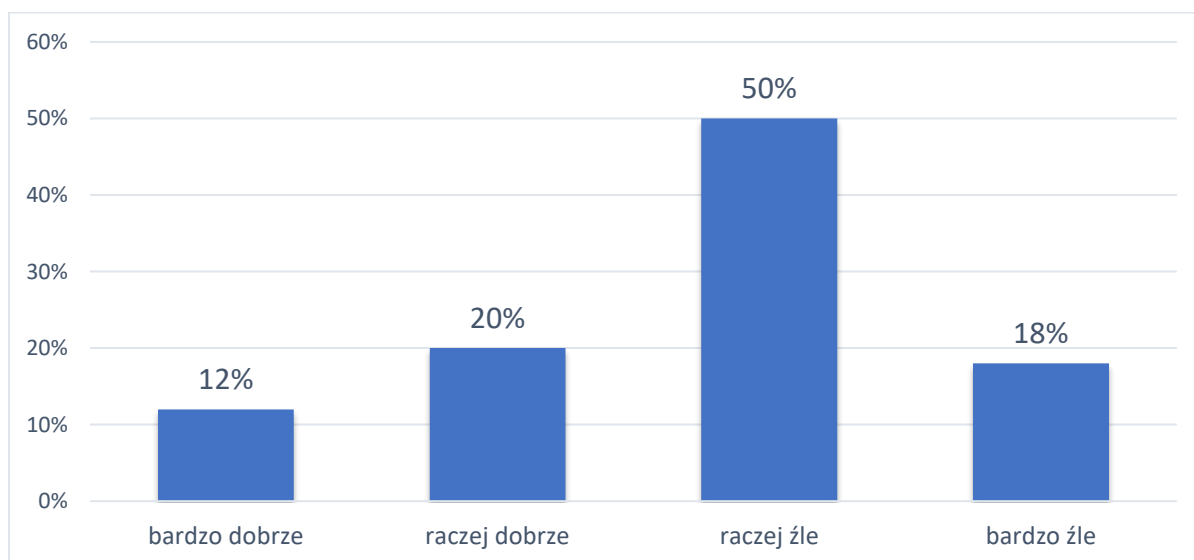
W przypadku wątpliwości, co do wieku, **58%** badanych twierdzi, że **rzadko sprawdza dowody potwierdzające wiek**, **20%** robi to często, **14%**- nigdy, a tylko **8%**- zawsze. Uzyskane wartości świadczą o odpowiedzialnej postawie tylko nieco ponad 1/4¹⁹ sprzedawców wobec zakazu sprzedaży alkoholu i wyrobów nikotynowych osobom nieletnim.

Wykres 36. W przypadku wątpliwości, jak często pyta Pan/Pani o dowód potwierdzający pełnoletniość klienta?

Ostatnie badane zagadnienie dotyczyło subiektywnej oceny funkcjonowania kontroli punktów sprzedaży alkoholu w Gminie Śrem. **Łącznie tylko 32% badanych oceniło jej funkcjonowanie bardzo i raczej dobrze.**

Wykres 37. Jak, Pana/Pani zdaniem funkcjonuje kontrola sprzedaży alkoholu w Pana/Pani miejscowości?

¹⁹ Odpowiedzi *zawsze* oraz *często*.

PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU DZIECI I MŁODZIEŻY

5.1. Metodologia

Badania w placówkach oświatowych przeprowadzono przy użyciu internetowego narzędzia CORIGO. Jest to program pozytywnie zaopiniowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, który pozwala na efektywne badanie postaw uczniów. Forma ankiety internetowej jest dla dzieci i młodzieży atrakcyjna oraz pozwala na upewnienie się, czy wszystkie pytania zostaną wypełnione.

5.2. Cel badania

Podstawowym celem przeprowadzonych badań była analiza postaw i przekonań wobec substancji psychoaktywnych:

- alkoholu,
- narkotyków,
- dopalaczy,

a także przemocy rówieśniczej oraz form spędzania czasu wolnego.

5.3. Charakterystyka grupy badanej

W badaniu wzięli uczniowie klas 4-6 oraz klas 7-8 ze szkół podstawowych w Gminie Śrem. Łącznie w badaniu wzięło udział 1 804 uczniów.

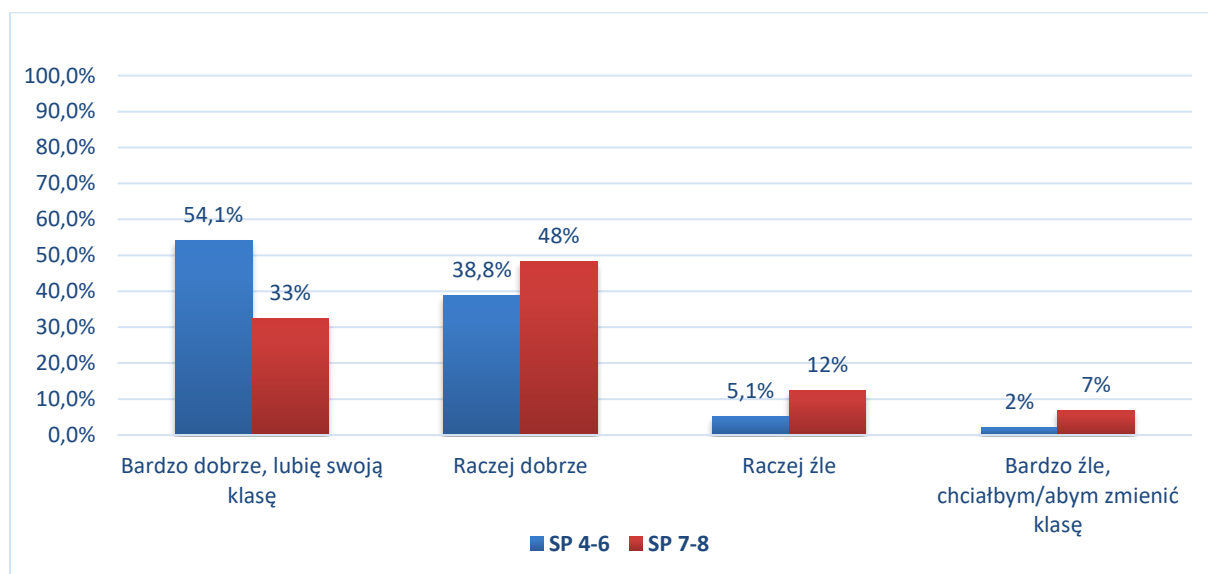
Tabela 16. Liczebność badanej grupy- uczniowie.

Klasy 4-6 szkół podstawowych (SP 4-6)	995
Klasy 7-8 szkół podstawowych (SP 7-8)	809
ŁĄCZNIE	1 804

Uczniowie odpowiedzieli na kilka ogólnych pytań związanych z uczęszczaniem do szkoły. Uzyskane odpowiedzi pozwalają na przedstawienie szkolnego środowiska w kontekście kwestii, które mogą mieć pozytywny lub negatywny wpływ na częstotliwość występowania niepożądanych zjawisk i zachowań wśród dzieci oraz młodzieży.

W pierwszej kolejności uczniowie zostali zapytani o to, jak czują się w swojej klasie. Wyniki są bardzo zadowalające: **uczniowie dobrze czują się w swoich klasach** (SP 4-6- 92,9%, SP 7-8- 81%²⁰). Nie należy jednak bagatelizować faktu, że **7,1%** uczniów klas 4-6 oraz **19%** uczniów klas 7-8 przeciwne określa swoje odczucia.

Wykres 38. Jak czujesz się w swojej klasie?

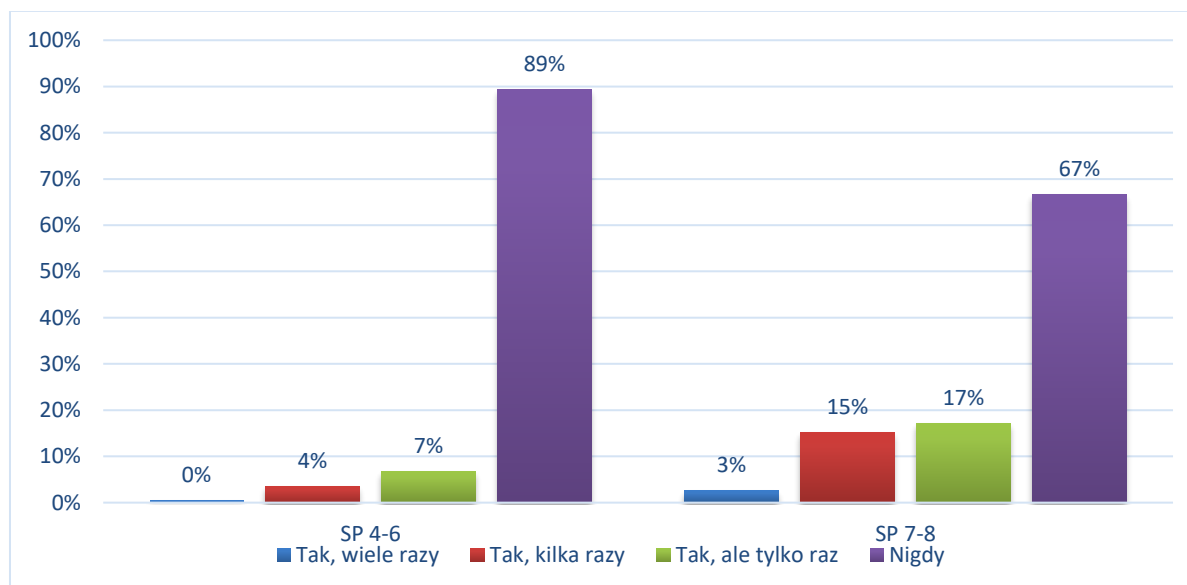
²⁰ Zsumowane wyniki odpowiedzi: *bardzo dobrze, lubię swoją klasę* i *raczej dobrze*.

Wyniki prezentujące odpowiedzi uczniów na temat wagarowania, wydają się odzwierciedlać tendencje związane z wiekiem rozwojowym. **Uczniowie najmłodszych klas w sporej części nigdy nie byli na wagarach (SP 4-6 –89%) lub byli na nich tylko raz (SP 4-6 – 7%), czy też kilka razy (SP 4-6 – 4%). W przypadku uczniów klas starszych odsetek uczniów, którzy kiedykolwiek byli na wagarach jest zdecydowanie wyższy- 67%. 17% z nich wagarowało tylko raz, 15% kilka razy, a 3% wiele razy.**

Poza tym, jak często uczniowie wagarują, istotnie wydają się być także powody, dla których decydują się to robić²¹. Uczniowie szkół podstawowych w Gminie Śrem **najczęściej wagarują z nudów (SP 4-6- 1,6%, SP 7-8- 7,5%), za zgodą rodziców (SP 4-6- 2,2%, SP 7-8- 5,6%) lub opuszczają lekcje za namową znajomych (SP 4-6- 1,3%, SP 7-8- 6,1%), czy też ze stresu, bo nie przygotowali się na zajęcia (SP 4-6- 2,2%, SP 7-8- 5,2%).**

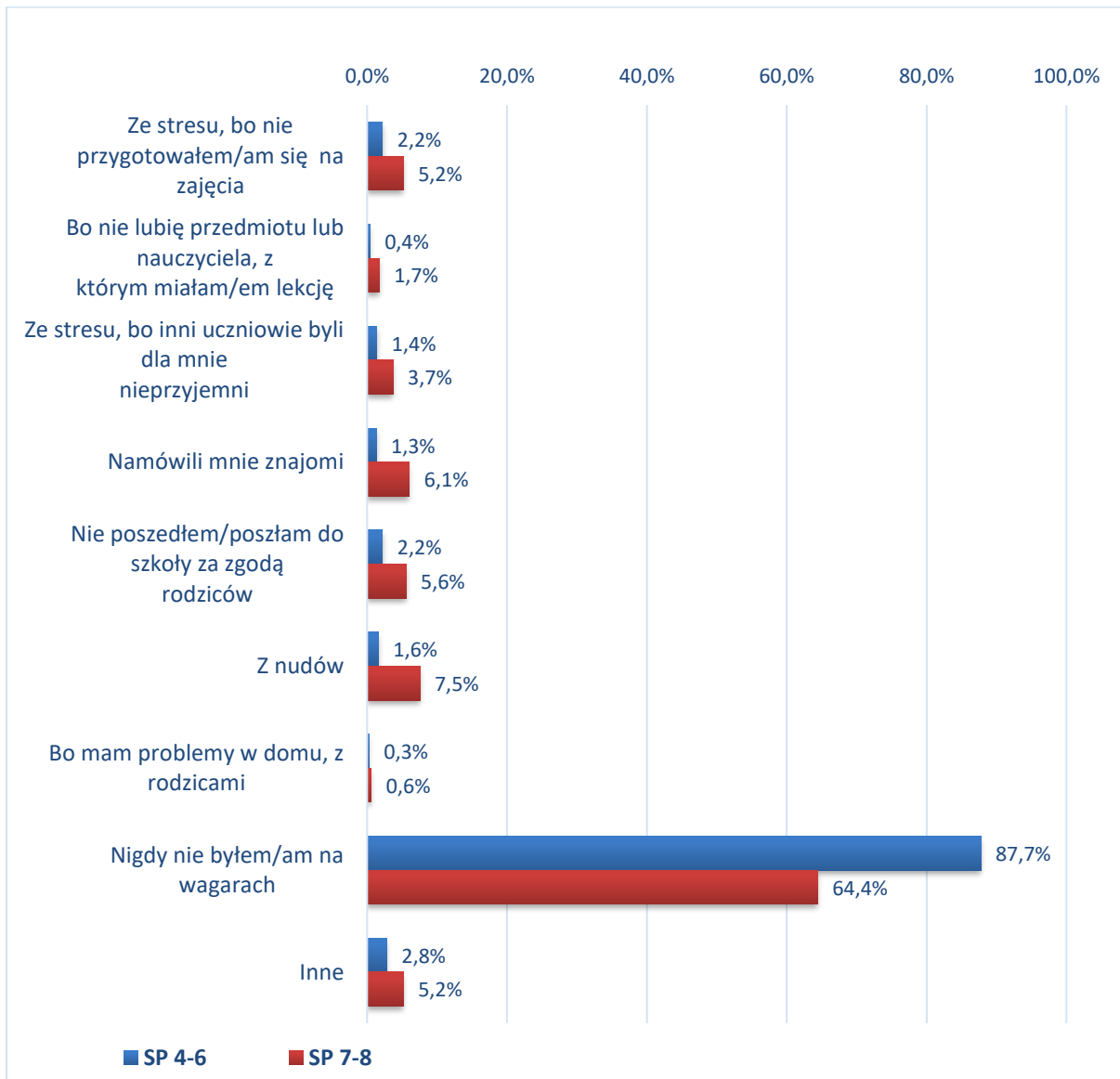
Wykres 39. Czy byłeś/aś kiedyś na wagarach?

²¹ Uczniowie mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Wykres 40. Powody wagarowania.

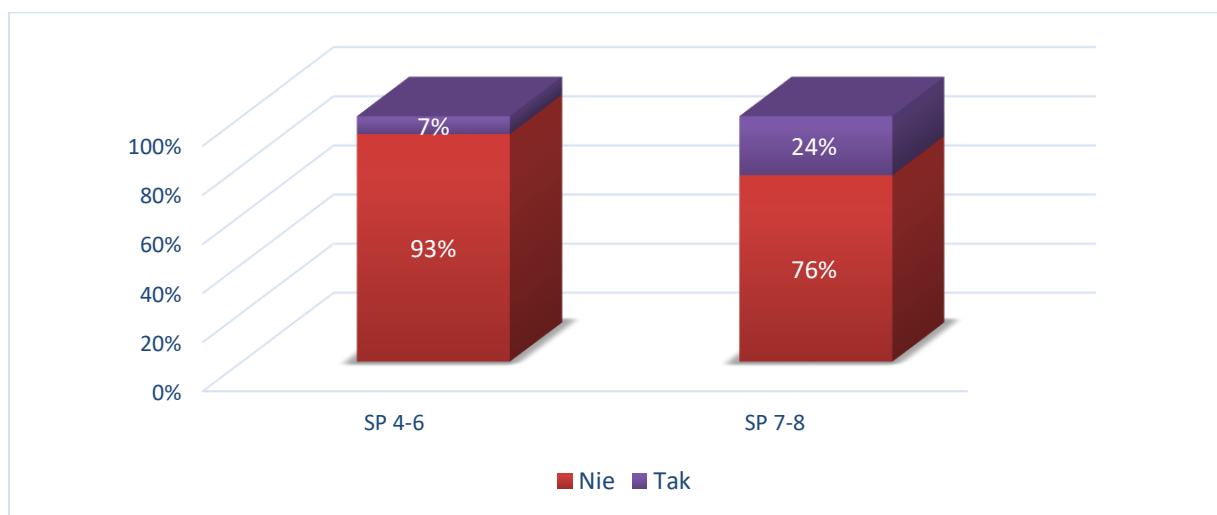

5.4. Wyniki

5.4.1. Substancje psychoaktywne: Alkohol

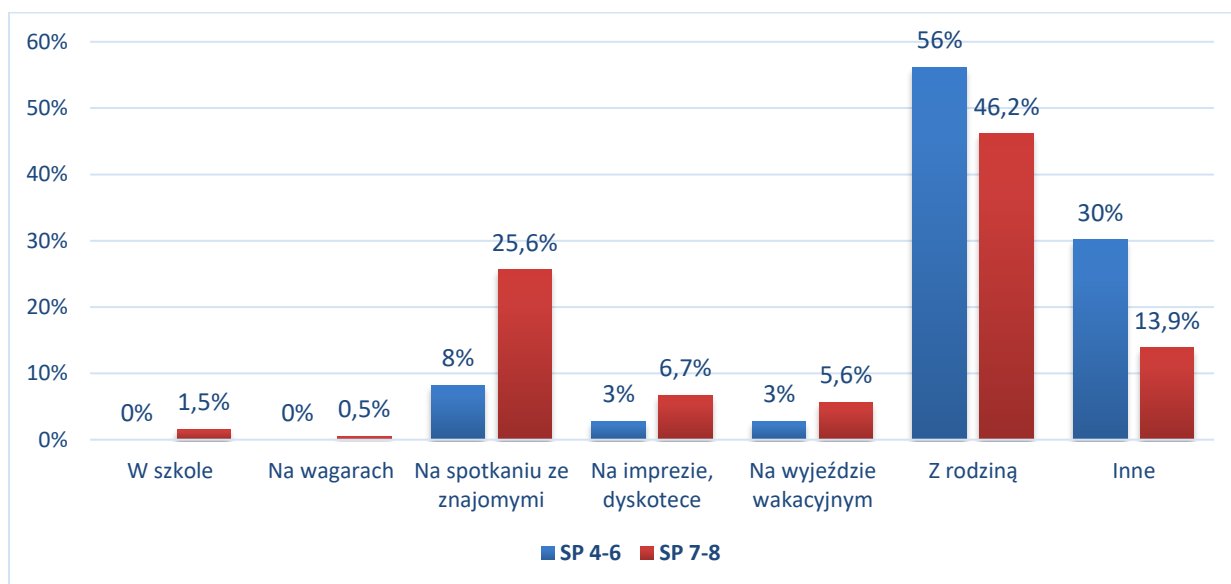
Inicjację alkoholową ma za sobą **7% badanych uczniów klas 4-6 oraz 24% uczniów klas 7-8 szkoły podstawowej.**

Wykres 41. Czy kiedykolwiek próbowałeś alkoholu?

Najczęściej deklarowanymi **okolicznościami inicjacji alkoholowej** uczniów, którzy spożywali już alkohol są: **towarzystwo rodziny** (SP 4-6- 56%, SP 7-8 – 46,2%) oraz **spotkanie ze znajomymi** (SP 4-6- 8%, SP 7-8 – 25,6%).

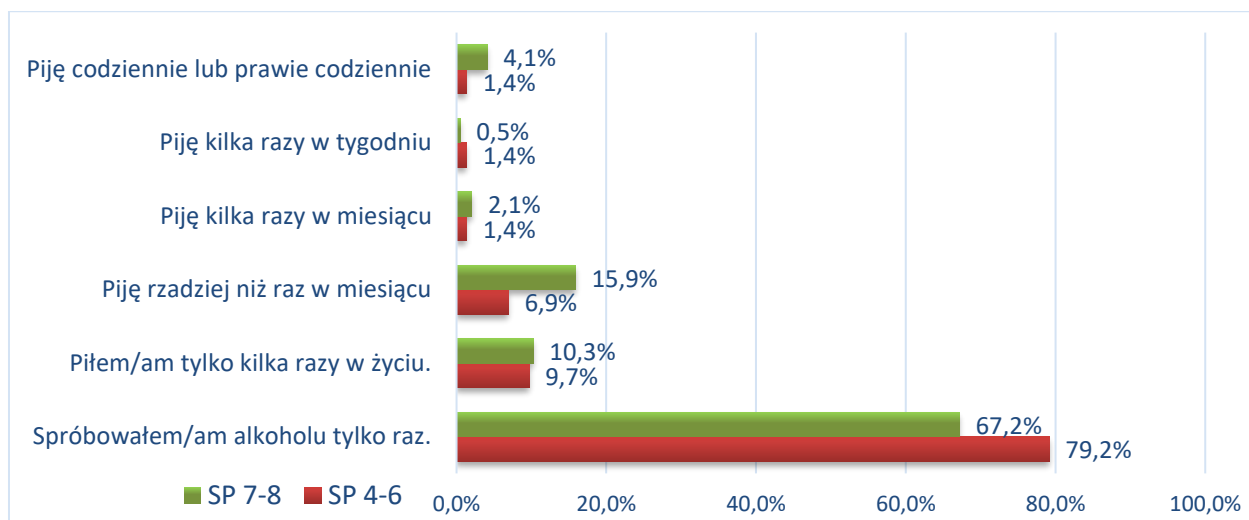
Wykres 42. Okoliczności inicjacji alkoholowej.

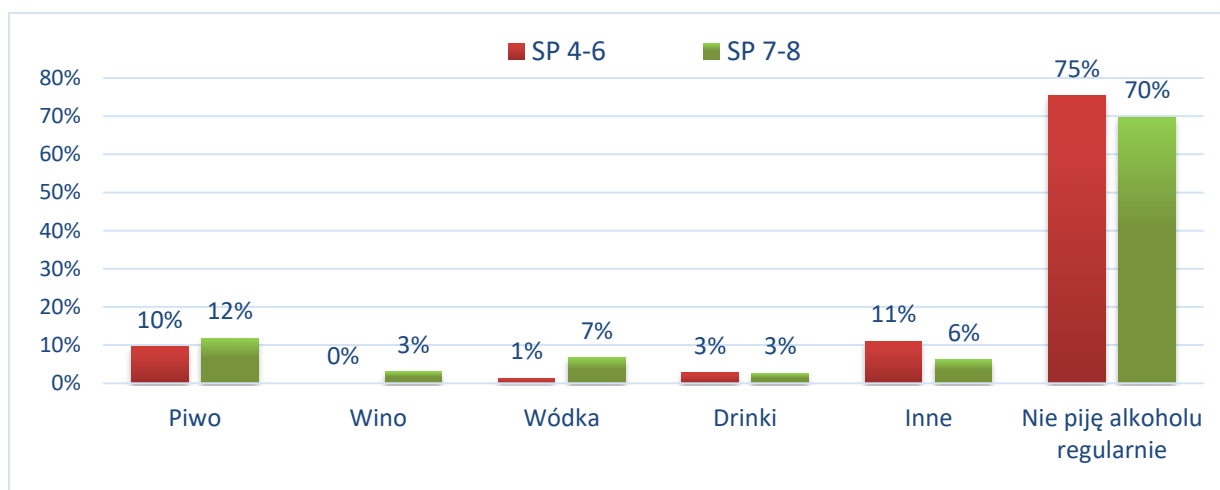
Oprócz okoliczności inicjacji ważne jest także to, **jak często** młodzi ludzie sięgają po alkohol. Wśród uczniów, którzy mają za sobą inicjację alkoholową, najczęściej pojawiała się odpowiedź, która odnosiła się do **jednorazowego (SP 4-6- 79,2%, SP 7-8 – 67,2%) spożycia alkoholu**. Nie należy jednak bagatelizować faktu, że 9,7% uczniów klas 4-6 oraz 10,3% uczniów klas 7-8, którzy mają za sobą inicjację alkoholową wskazało, że piło alkohol kilka razy w życiu, 6,9% uczniów klas 4-6 oraz 15,9% uczniów klas 7-8 przyznało, że spożywa alkohol rzadziej niż raz w miesiącu, a 4,2% uczniów klas 4-6 oraz 6,7% uczniów klas 7-8 pije alkohol kilka razy w miesiącu lub częściej.

Wykres 43. Jak często pijesz alkohol?

Następnie zapytano uczniów o rodzaj wypijanego alkoholu- jak wynika z deklaracji starszych uczniów, Ci, którzy sięgają po alkohol najczęściej piją **piwo** (SP 4-6- 10%, SP 7-8 – 12%) Jednak w większości uczniowie odpowiedzieli, że **nie piją regularnie** alkoholu (SP 4-6- 75%, SP 7-8 – 70%).

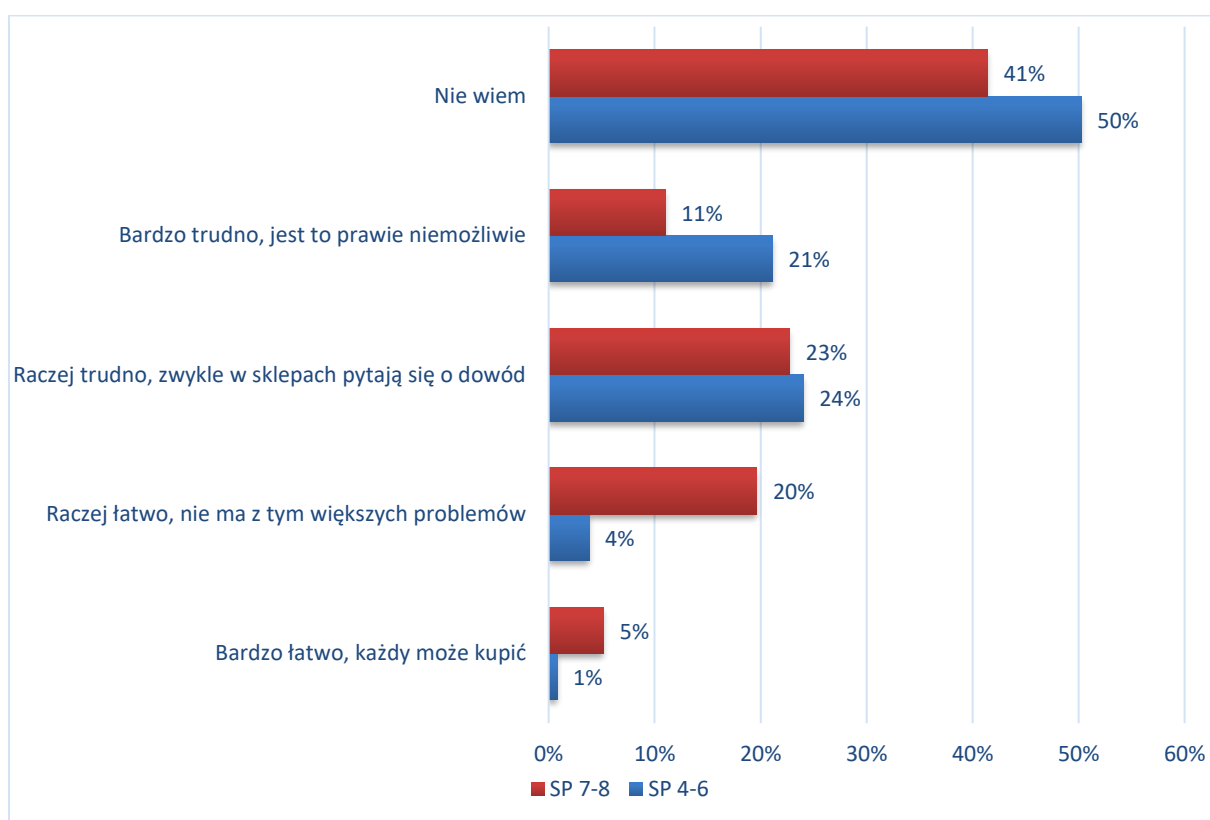
Wykres 44. Rodzaj spożywanego alkoholu.

Kolejnym ważnym pytaniem, na które odpowiadali uczniowie było to dotyczące subiektywnej oceny dostępności alkoholu dla osób poniżej 18 roku życia. Uzyskane wyniki wskazują, że **50% uczniów klas 4-6 oraz 41% uczniów klas 7-8 nie wie, czy da się kupić alkohol, gdy nie ma się ukończonych 18 lat.** Może to sugerować, że ta część uczniów nigdy nie podejmowała próby nabycia alkoholu. Jednakże łącznie **5%** uczniów **klas 4-6** oraz **25%** uczniów **klas 7-8** twierdzi, że jest to **raczej lub bardzo łatwe**, a łącznie **45%** uczniów klas 4-6 oraz **34%** uczniów **klas 7-8** uważa, że jest to **trudne lub bardzo trudne**. Oznaczać to może, że ci uczniowie lub ich rówieśnicy mogą być klientami w punktach ze sprzedażą alkoholu.

Wykres 45. Czy łatwo jest kupić alkohol, jeśli nie ma się ukończonych 18 lat?

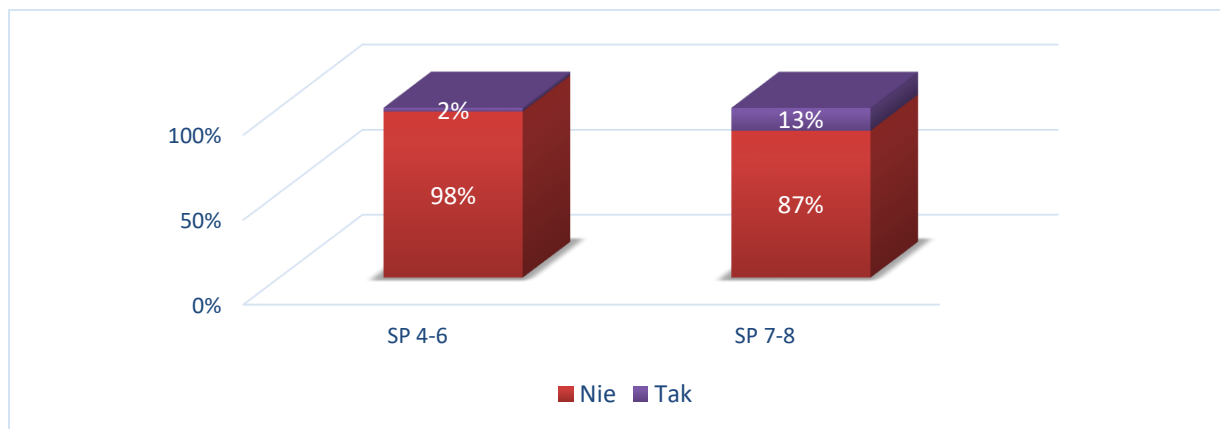

5.4.2. Substancje psychoaktywne: Papierosy

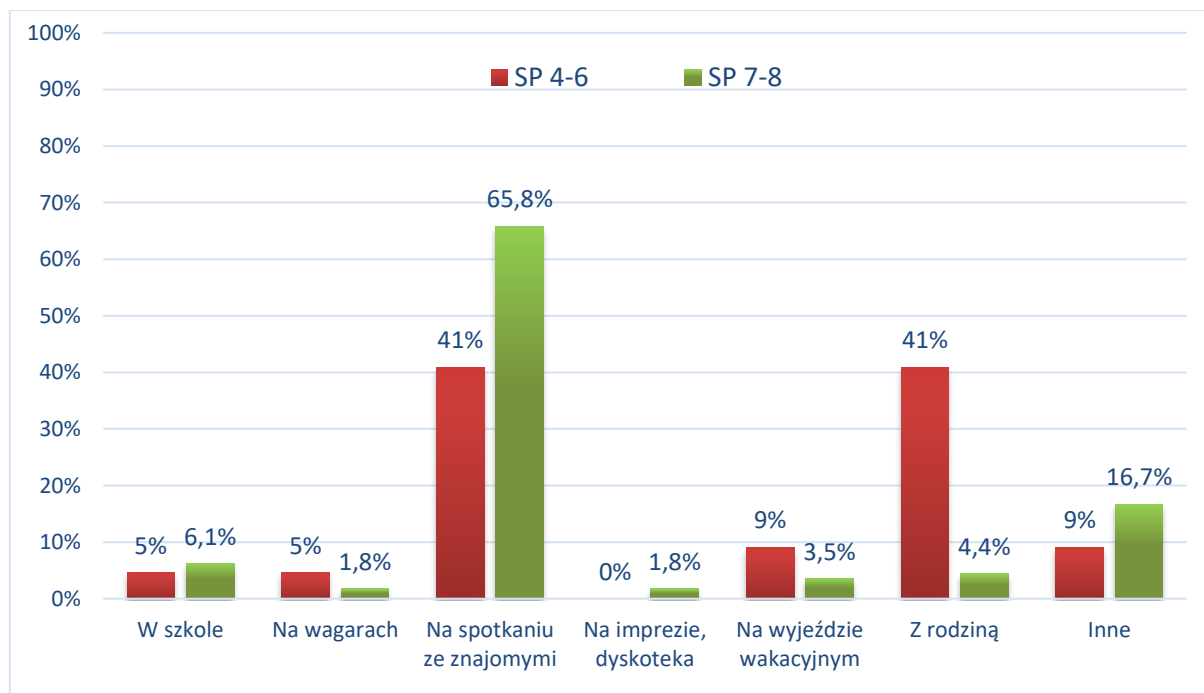
Mimo słabnącej popularności papierosy w naszym społeczeństwie są wciąż atrakcyjną używką dla młodzieży. Zapytano więc uczniów z Gminy Śrem czy kiedykolwiek próbowali papierosa oraz w jakich okolicznościach. **Inicjację nikotynową ma za sobą 2% uczniów klas 4-6 oraz 13% uczniów klas 7-8 szkoły podstawowej.**

Wykres 46. Czy kiedykolwiek próbowałeś papierosa?

Najczęściej wskazywaną przez starszych uczniów, którzy mają za sobą inicjację nikotynową **okolicznością zapalenia pierwszego** było spotkanie ze znajomymi (SP 4-6- 41%, SP 7-8 – 65,8%) oraz towarzystwo rodziny (SP 4-6- 41%, SP 7-8 – 4,4%).

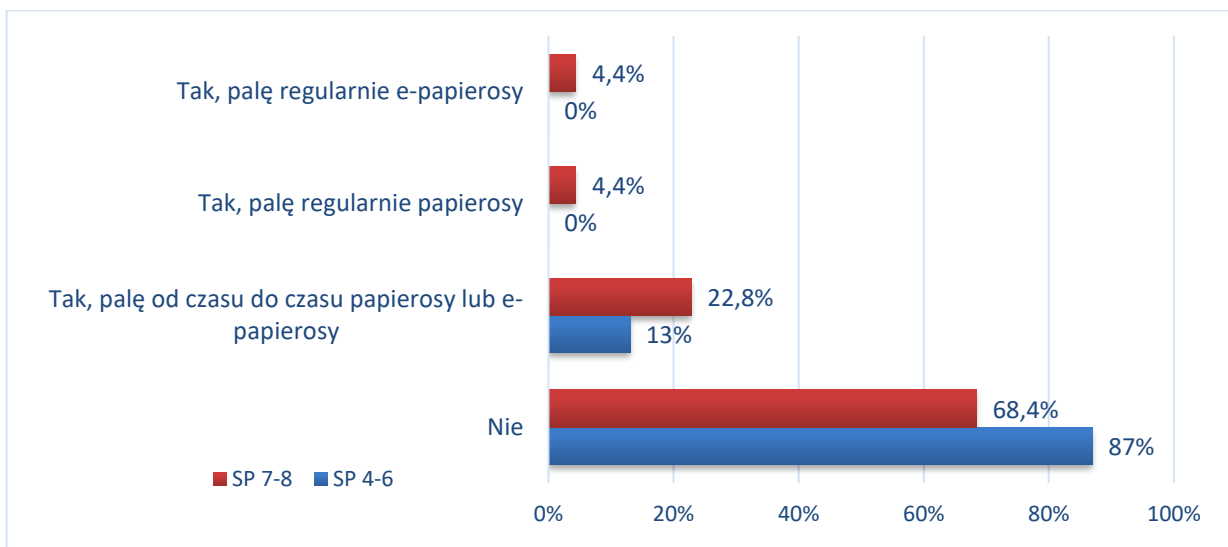
Wykres 47. Okoliczności inicjacji nikotynowej.

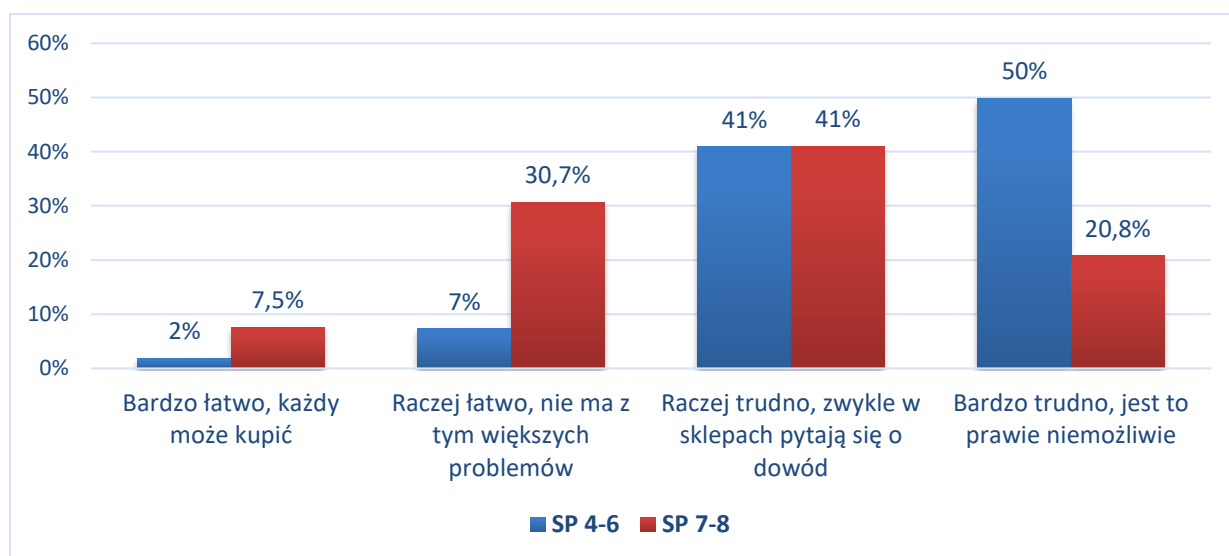
Większość uczniów, którzy mają za sobą inicjację nikotynową, aktualnie nie pali papierosów. Niewielka część uczniów przyznała, że pali od czasu do czasu papierosy lub e-papierosy (SP 4-6- 13%, SP 7-8 – 22,8%) lub też pali regularnie e-papierosy (SP 7-8 – 4,4%) oraz papierosy (SP 7-8 – 4,4%).

Wykres 48. Czy obecnie palisz papierosy?

W kolejnym pytaniu uczniowie udzielali odpowiedzi na temat subiektywnej oceny łatwości, z jaką można dokonać zakupu papierosów. Łącznie 91% uczniów młodszych i 61,8% uczniów starszych klas szkół podstawowych oceniło, że zakup papierosów w sklepach jest raczej lub bardzo trudny. Pozostali uczniowie uznali, że jest to bardzo lub raczej łatwe.

Wykres 49. Czy łatwo jest kupić papierosy, jeśli nie ma się ukończonych 18 lat?

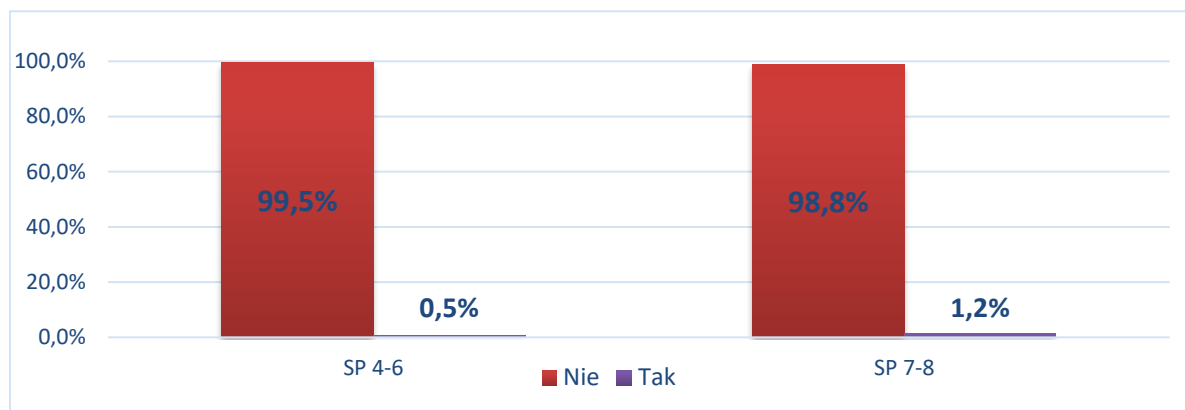

5.4.3. Substancje psychoaktywne: Narkotyki i dopalacze

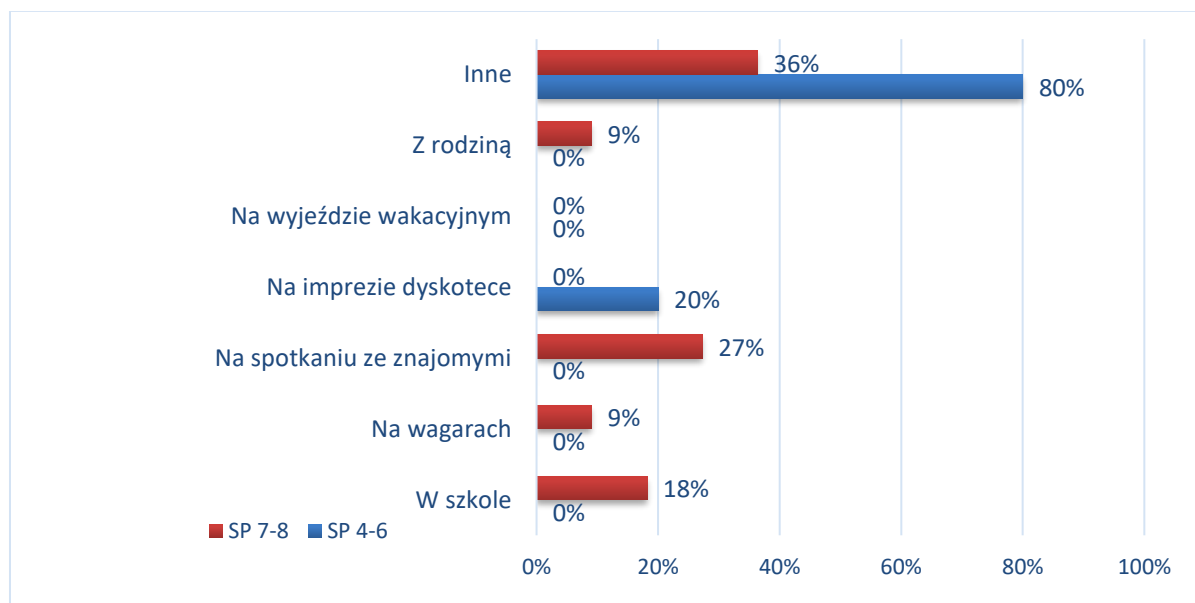
Wyniki badań wskazują, że prawie wszyscy uczniowie nie przejawiają problemów związanych z próbami przyjmowania narkotyków. Do zażywania substancji psychoaktywnych takich jak narkotyki czy dopalacze przyznał się 0,5% uczniów (5 osób) klas 4-6 oraz 1,2% (10 osób) uczniów klas 7-8 szkół podstawowych.

Wykres 50. Czy kiedykolwiek próbowałeś narkotyków lub dopalaczy?

Jeżeli chodzi o okoliczności inicjacji narkotykowej, to uczniowie wskazywali najczęściej na spotkanie ze znajomymi (SP 7-8- 27%), imprezę/dyskotekę (SP 4-6- 20%) oraz szkołę (SP 7-8- 18%).

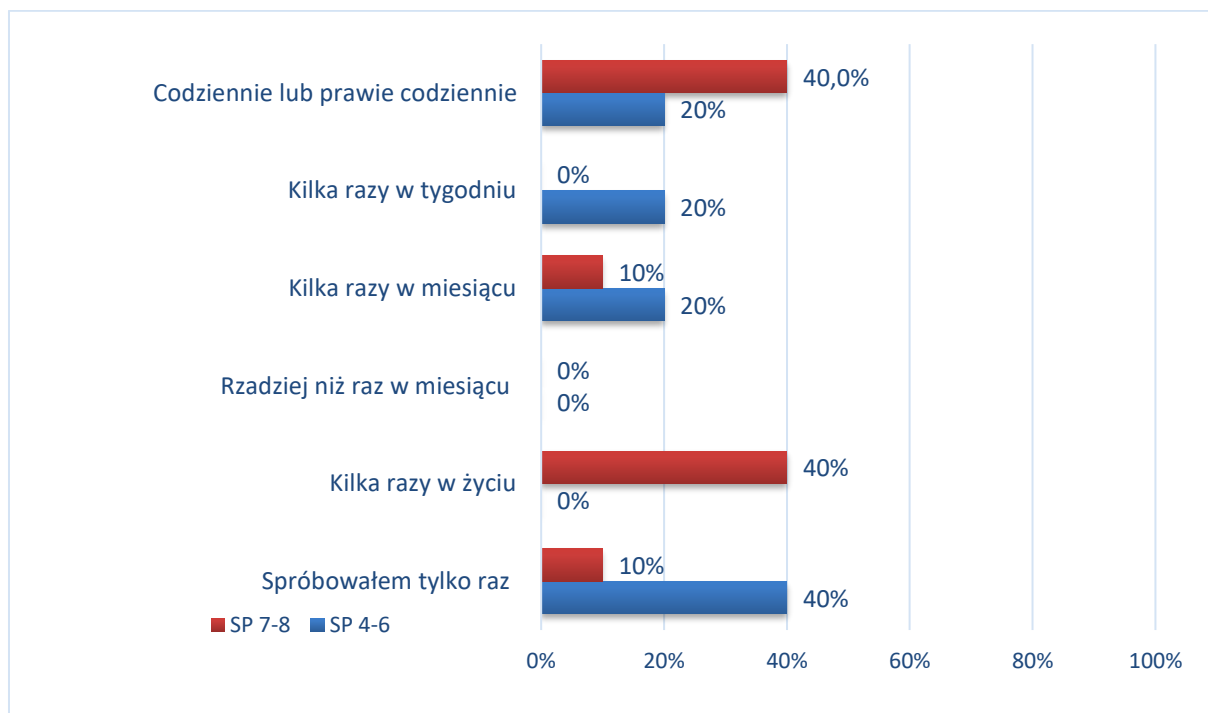
Wykres 51. W jakich okolicznościach pierwszy raz spróbowałeś narkotyków i/lub dopalaczy?

Niepokojące są wyniki badań, które dotyczą częstotliwości zażywania narkotyków i/lub dopalaczy²². Na jednorazowe zażywanie substancji wskazało 40% uczniów klas 4-6 oraz 10% uczniów klas 7-8, a na kilkukrotne 40% uczniów klas 7-8. Pozostali uczniowie wskazywali, że przyjmują owe substancje codziennie lub prawie codziennie (SP 4-6- 20%, SP 7-8- 40%), kilka razy w miesiącu (SP 4-6- 20%, SP 7-8- 10%) lub kilka razy w tygodniu (SP 4-6- 20%).

Wykres 52. Jak często zażywasz narkotyki i/lub dopalacze?

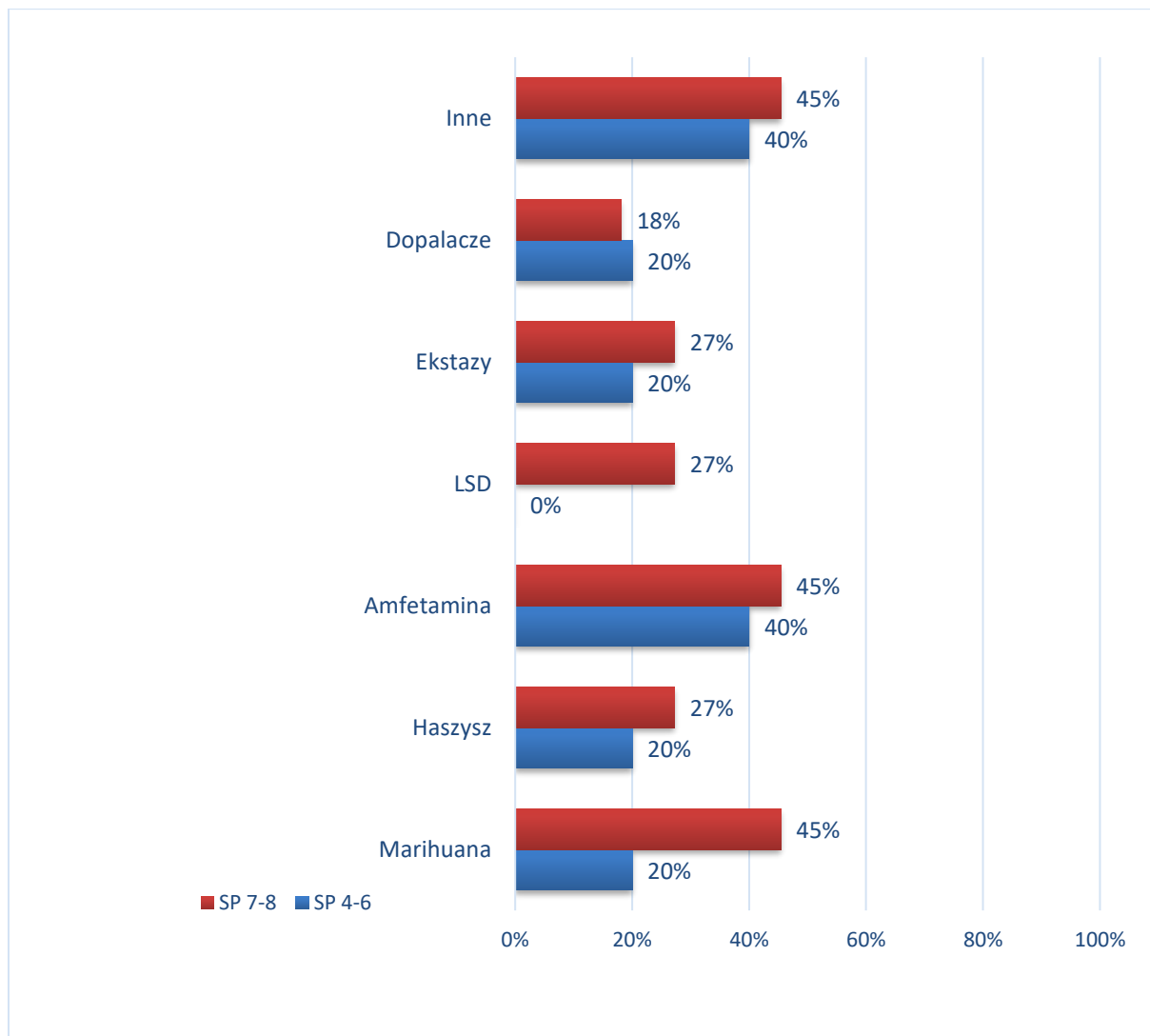

²² Wskazany odsetek dotyczy wyłącznie uczniów, którzy wskazali, że kiedykolwiek zażywali narkotyki i/lub dopalacze.

Największą popularność wśród uczniów, którzy kiedykolwiek zażywali już substancje psychoaktywne ma amfetamina (SP 4-6- 40%, SP 7-8- 45%) oraz marihuana (SP 4-6- 20%, SP 7-8- 45%).

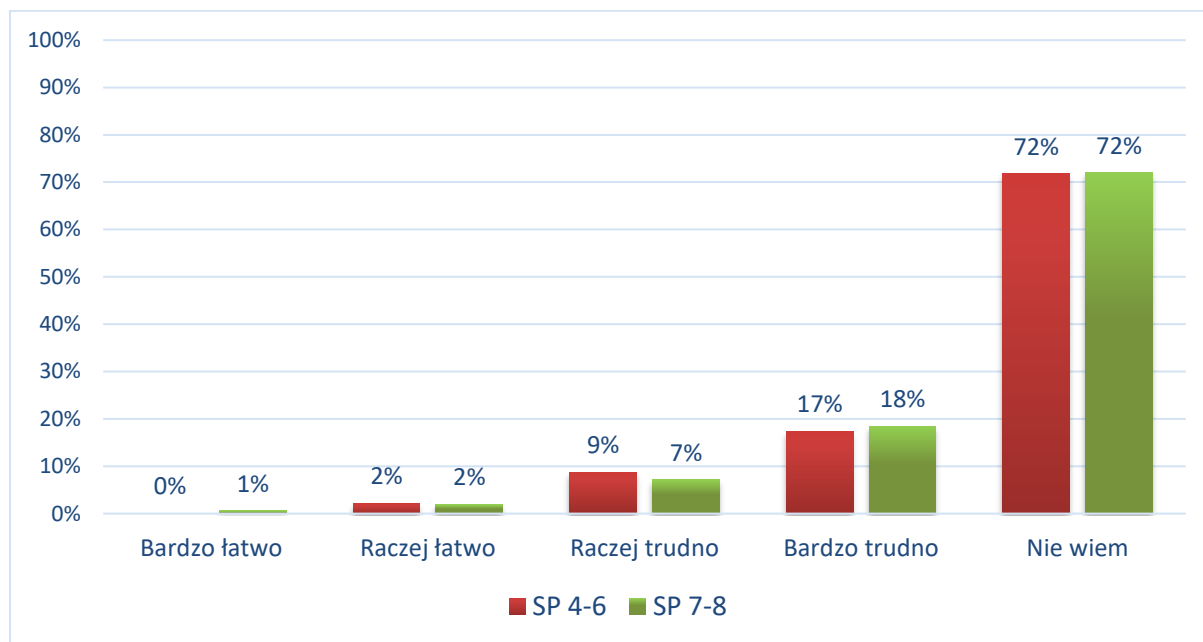
Wykres 53. Jakie substancje do tej pory przyjmowałeś/łaś?

Jeżeli chodzi o subiektywną ocenę dostępności narkotyków i dopalaczy, to uczniowie w większości **nie wiedzą czy łatwo jest kupić narkotyki lub dopalacze w ich środowisku** (SP 4-6 – 72%; SP 7-8 – 72%). Jednakże, **2%** uczniów klas **4-6** oraz **3%** uczniów klas 7-8 twierdzi, że jest to **bardzo lub raczej łatwe**. Natomiast **26%** uczniów klas 4-6 oraz **25%** uczniów klas 7-8 uważa, że jest to **raczej lub bardzo trudne**. Może to oznaczać, że ci uczniowie lub ich znajomi dokonywali już próby zakupu narkotyków lub dopalaczy.

Wykres 54. Czy łatwo jest kupić narkotyki w Twoim środowisku?

5.4.4. Postawy wobec substancji psychoaktywnych

Zbadano również postawy i przekonania uczniów na temat różnych substancji psychoaktywnych. Wyniki zamieszczone są w tabelach poniżej.

Tabela 17. Przekonania dotyczące substancji psychoaktywnych w klasach 4-6.

<i>Twierdzenia</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zgadzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam</i>
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	16%	36%	23%	25%
Picie alkoholu pomaga się wyluzować i zapomnieć o smutkach.	5%	17%	31%	47%
Alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia.	65%	18%	6%	11%
To normalne, że osoby w moim wieku piją regularnie alkohol. Warto korzystać ze wszystkich sposobów na dobrą zabawę.	2%	2%	14%	82%
Bez alkoholu nie można się dobrze bawić na imprezie.	6,4%	4,7%	18,4%	70,5%
Dopalacze są mniej szkodliwe niż narkotyki.	5%	18%	32%	45%
To normalne, że osoby w moim wieku próbują narkotyków i dopalaczy. Wszystko jest dla ludzi!	0,9%	1,7%	10,8%	86,6%
Od dopalaczy można uzależnić się tak samo jak od narkotyków.	61%	24%	5%	10%
Jeśli ktoś bierze narkotyki z umiarem, to się nie uzależni.	7%	9%	31%	53%
Palenie papierosów jest modne w mojej szkole.	3%	5%	28%	64%

Tabela 18. Przekonania dotyczące substancji psychoaktywnych w klasach 7-8.

<i>Twierdzenia</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zgadzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam</i>
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	17,4%	47%	21%	14,6%
Picie alkoholu pomaga się wyluzować i zapomnieć o smutkach.	11%	30%	28%	31%
Alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia.	54%	25%	12%	9%
To normalne, że osoby w moim wieku piją regularnie alkohol. Warto korzystać ze wszystkich sposobów na dobrą zabawę.	3%	7%	26%	64%
Bez alkoholu nie można się dobrze bawić na imprezie.	7%	9%	22%	62%
Dopalacze są mniej szkodliwe niż narkotyki.	4%	15%	30%	5%
To normalne, że osoby w moim wieku próbują narkotyków i dopalaczy. Wszystko jest dla ludzi!	2%	6%	16%	76%
Od dopalaczy można uzależnić się tak samo jak od narkotyków.	64%	25%	3%	8%
Jeśli ktoś bierze narkotyki z umiarem, to się nie uzależni.	5,1%	8,4%	33,1%	53,4%
Palenie papierosów jest modne w mojej szkole.	7,9%	20,5%	35,7%	35,8%

5.4.5. Przemoc w szkole

Zjawisko przemocy w środowisku młodych ludzi staje się problemem coraz bardziej aktualnym i wymagającym podjęcia odpowiednich rozwiązań. Agresja ujawniająca się w szkole często ma swoje źródła w przemocy domowej, kiedy rodzice uczą swoje dzieci niewłaściwych wzorców reagowania i podejmowania kontaktów z innymi ludźmi.

Przeprowadzone ankiety wśród uczniów Gminy Śrem pozwalają przyjrzeć się dokładniej nasileniu zjawiska agresji w środowisku szkolnym.

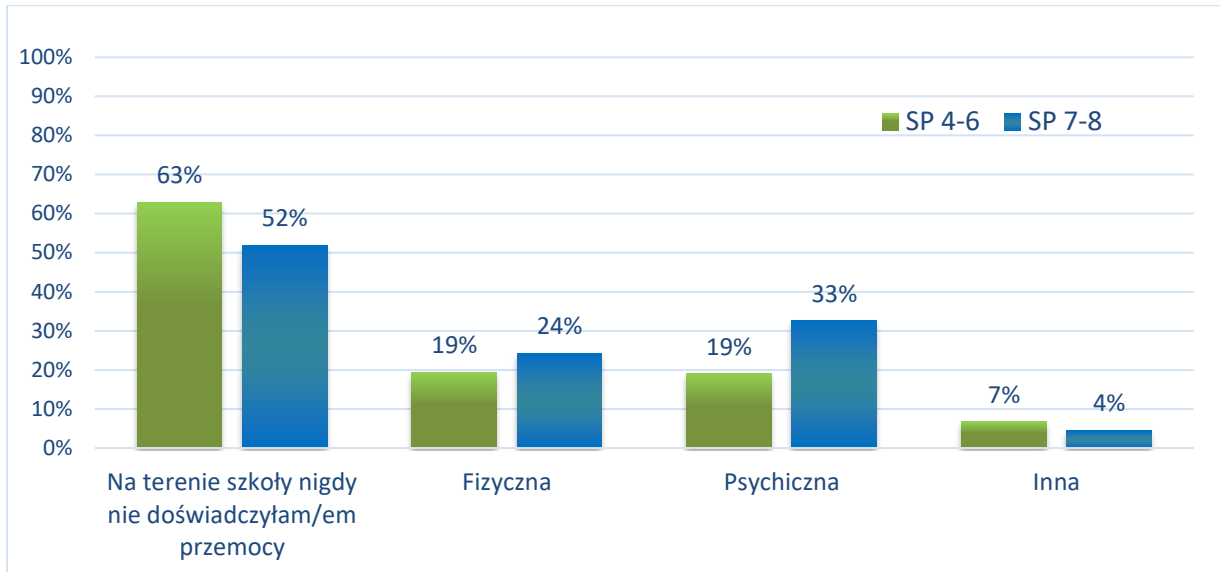
W pierwszej kolejności uczniom wyjaśniono, czym jest przemoc fizyczna (np. bicie, popychanie) oraz psychiczna (np. przezywanie, straszenie, wykluczanie z grupy). Następnie zostali zapytani, o to, jakiego rodzaju przemocy doświadczyli w szkole ze strony rówieśników.

Jeżeli chodzi, o **młodszych uczniów, to 63% z nich nigdy nie doświadczyło przemocy rówieśniczej w szkole, 19% z nich doświadczyło przemocy fizycznej, 19% z nich doświadczyło przemocy psychicznej, a 7% innych form przemocy.** W przypadku starszych uczniów, **52% z nich nigdy nie doświadczyło przemocy w szkole ze strony innych uczniów, 24% z nich doświadczyło przemocy fizycznej, 33% przemocy psychicznej, a 4% innej formy przemocy.** Uzyskane wyniki wskazują, że pewien odsetek uczniów doświadcza ze strony swoich kolegów i koleżanek w szkole zarówno przemocy fizycznej, jak i psychicznej.

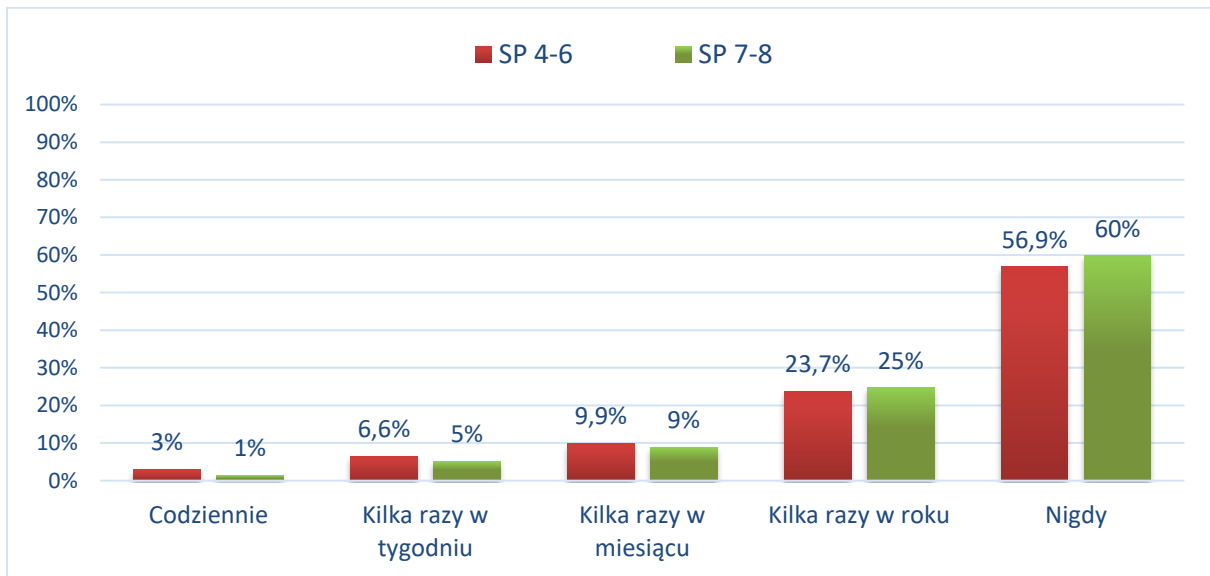
W kolejnym pytaniu **56,9%** uczniów klas 4-6 oraz **60%** uczniów klas 7-8 deklaruje, że **nie są ofiarami przemocy ze strony innych uczniów.** Część uczniów przyznaje, że **kilka razy w roku** (SP 4-6 – 23,7%; SP 7-8 – 25%) oraz **kilka razy w miesiącu** (SP 4-6 – 9,9%; SP 7-8 – 9%) doświadczają w szkole przemocy ze strony swoich kolegów lub koleżanek. Pewna część uczniów deklaruje, że doświadcza przemocy rówieśniczej w szkole nawet **kilka razy w tygodniu** (SP 4-6 – 6,6%; SP 7-8 – 5%), czy też codziennie (SP 4-6 – 3%; SP 7-8 – 1%).

Wykres 55. Rodzaj doświadczanej przemocy w szkole ze strony rówieśników (pytanie wielokrotnego wyboru).

Wykres 56. Jak często doświadczasz którejkolwiek z form przemocy w szkole ze strony innych uczniów?

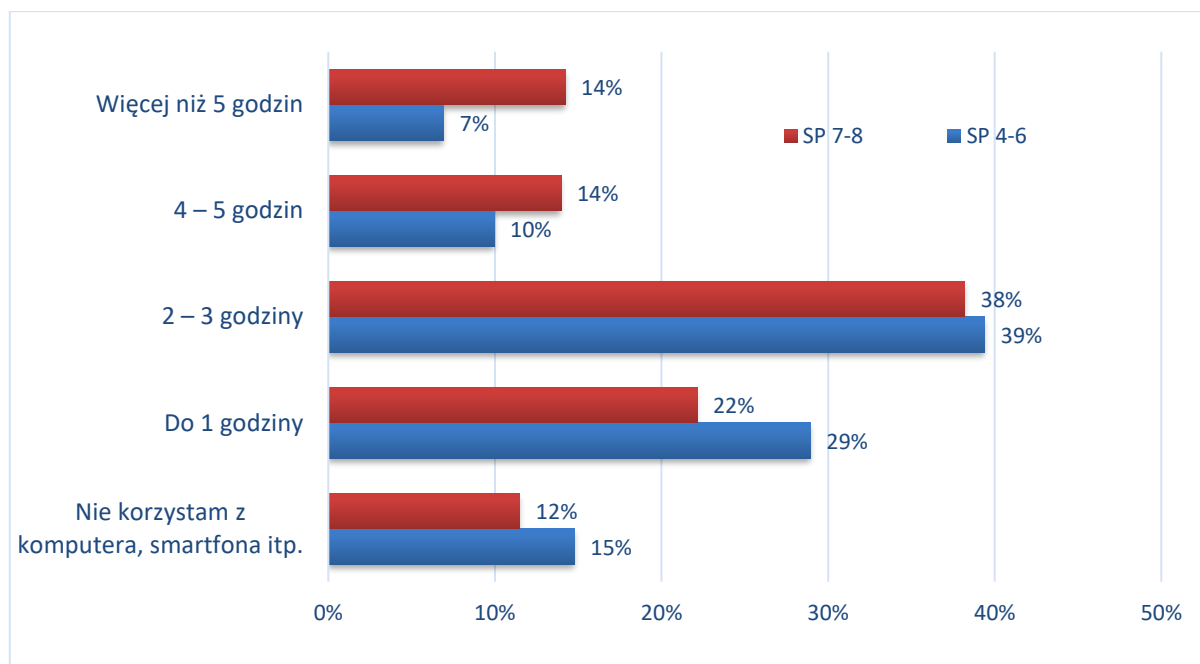

5.4.6. Uzależnienie od internetu i cyberprzemoc

Nadmierne korzystanie z Internetu staje się dziś niezwykle poważnym problemem społecznym. Na ryzyko uzależnienia szczególnie narażone są dzieci i młodzież, dla których Internet jest nieodłącznym elementem ich codziennej aktywności, życia społecznego oraz rozrywki. Badania pokazują, że problem staje się coraz poważniejszy i wymaga szybkiej reakcji rodziców, opiekunów i pedagogów. W Polsce 23% badanych nastolatków (w wieku 11–16 lat) stwierdziło u siebie przynajmniej jeden z badanych symptomów nadużywania Internetu. Najczęściej występujący symptom to surfowanie po Internecie nawet wtedy, kiedy to specjalnie nie jest interesujące (38%) oraz zaniedbywanie rodziny, znajomych i nauki szkolnej (35%)²³.

Większość uczniów szkoły podstawowej **spędza przed komputerem od dwóch do trzech dziennie (SP 4-6 – 39%; SP 7-8 – 38%)**. Poza tym, **29% młodszych uczniów oraz 22% starszych uczniów korzysta z komputera maksymalnie godzinę dziennie**. Jednakże, **10% uczniów klas 4-6 oraz 14% uczniów klas 7-8 deklaruje, że spędza przed komputerem od czterech do pięciu godzin, a 7% młodszych oraz 14% starszych uczniów nawet więcej niż 5 godzin dziennie**. W praktyce może to oznaczać, że po przyjeździe ze szkoły korzystanie z komputera jest dla nich jedyną formą spędzania czasu. Pozostałe **15% uczniów klas 4-6 i 12% uczniów klas 7-8 deklaruje, że nie korzysta z komputera**.

Wykres 57. Częstotliwość korzystania z komputera.

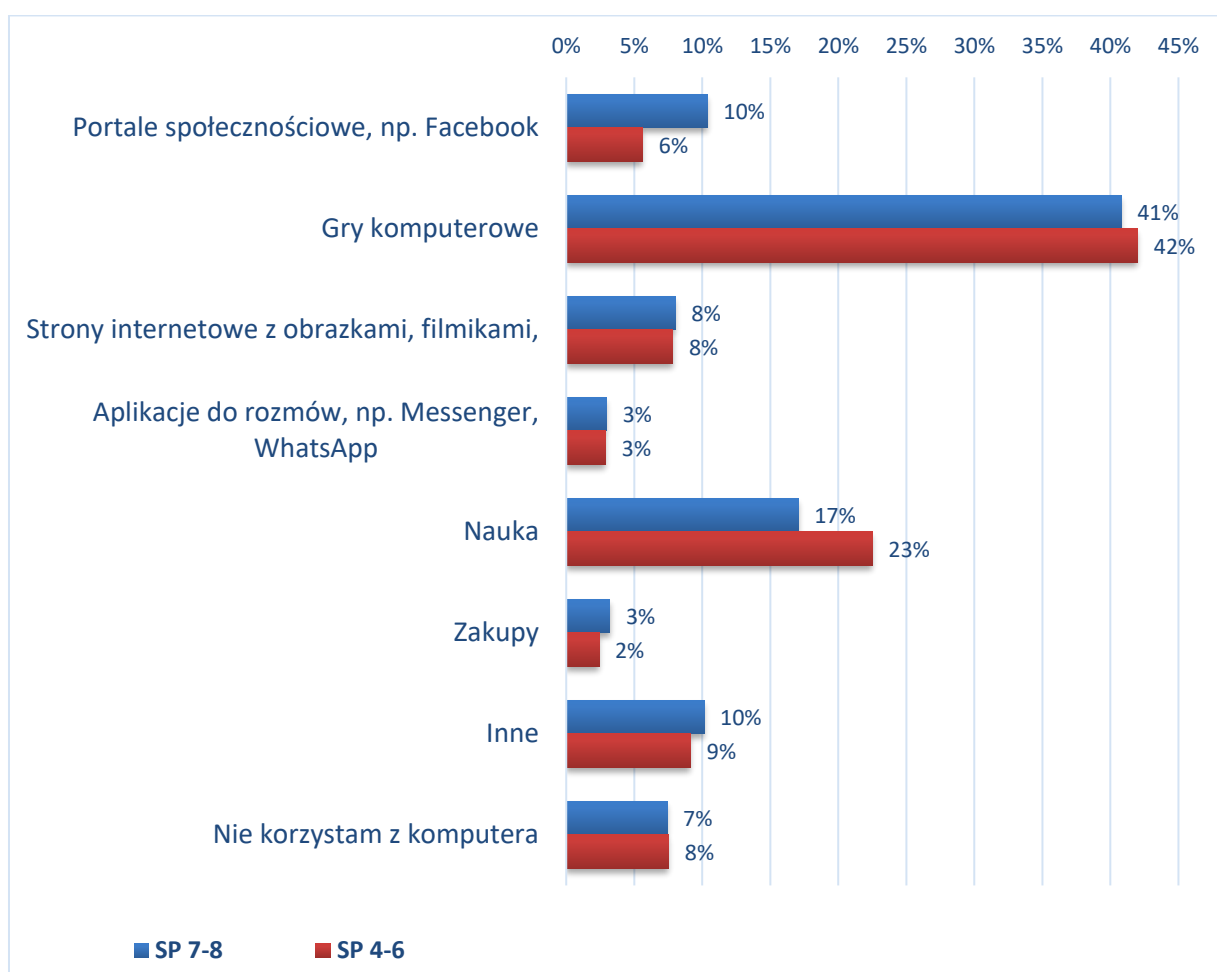

²³ L. Kirwil L., *Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo – część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II*, SWPS, Warszawa 2011.

Uczniowie zostali poproszeni o określenie, w jaki sposób najczęściej wykorzystują komputer, kiedy spędzają przy nim czas. **Najbardziej popularnymi formami okazują się być gry komputerowe (SP 4-6 – 42%; SP 7-8 – 41%), nauka (SP 4-6 – 23%; SP 7-8 – 17%), portale społecznościowe (SP 4-6 – 6%; SP 7-8 – 10%), strony internetowe ze śmiesznymi obrazkami i filmami (SP 4-6 – 8%; SP 7-8 – 8%), zakupy (SP 4-6 – 2%; SP 7-8 – 3%), aplikacje do rozmów typu Messenger, WhatsApp (SP 4-6 – 3%; SP 7-8 – 3%).** Uczniowie wskazują również na inne (SP 4-6 – 9%; SP 7-8 – 10%) formy spędzania czasu przed komputerem takie np. słuchanie muzyki, oglądanie seriali. Pozostali uczniowie wskazali, że nie korzystają z komputera: SP 4-6 – 8%; SP 7-8 – 7%.

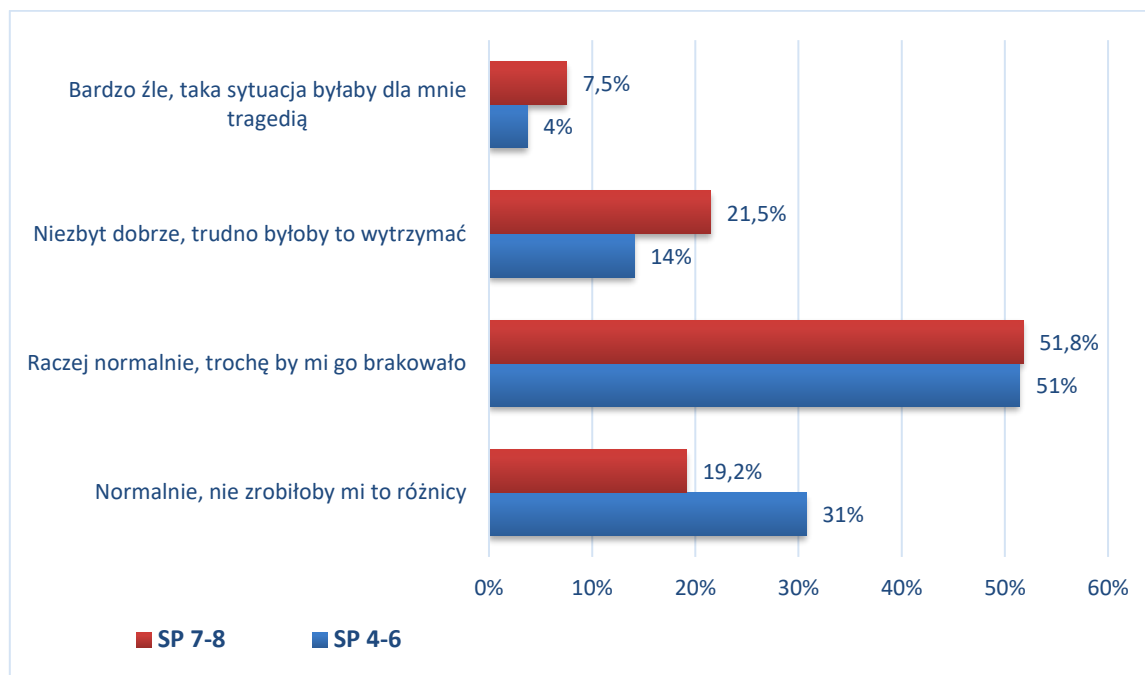
Wykres 58. Na co poświęcasz najwięcej czasu korzystając z komputera (pytanie wielokrotnego wyboru)?

Łącznie **82%** uczniów klas **4-6** oraz **71%** uczniów klas **7-8** deklaruje, że **brak dostępu do Internetu nie miałby dla nich znaczenia lub też wpływ ten byłby niewielki**. Aczkolwiek, spora część uczniów, szczególnie starszych przyznaje, że **odczułaby brak dostępu do Internetu (SP 4-6 – 14%; SP 7-8 – 21,5%)**. Jednocześnie relatywnie niewielka grupa uczniów stwierdziła, że **korzystanie z komputera jest dla nich na tyle istotne, że brak takiej możliwości odczuliby bardzo negatywnie (SP 4-6– 4%; SP 7-8 – 7,5%)**.

Wykres 59. *Jakbyś się czuł/a, gdybyś przez cały tydzień nie byłoby dostępu do Internetu?*

Internet, jako nieocenione narzędzie komunikacji, edukacji oraz rozrywki jest atrakcyjnym medium. Należy jednak pamiętać, że korzystanie z Internetu może wiązać się z występowaniem licznych zagrożeń: przestępstw internetowych, cyberbullyingu, stalkingu, sekstingu, szantażu, podszywania się, hatingu. W przeprowadzonym badaniu uzyskane zostały informacje na temat doświadczeń uczniów związanych z cyberprzemocą. Wyniki badań wskazują, że dzieciom i młodzieży w Gminie Śrem nie są obce zjawiska takie, jak ośmieszanie czy nękanie drugiej osoby za pośrednictwem internetu.

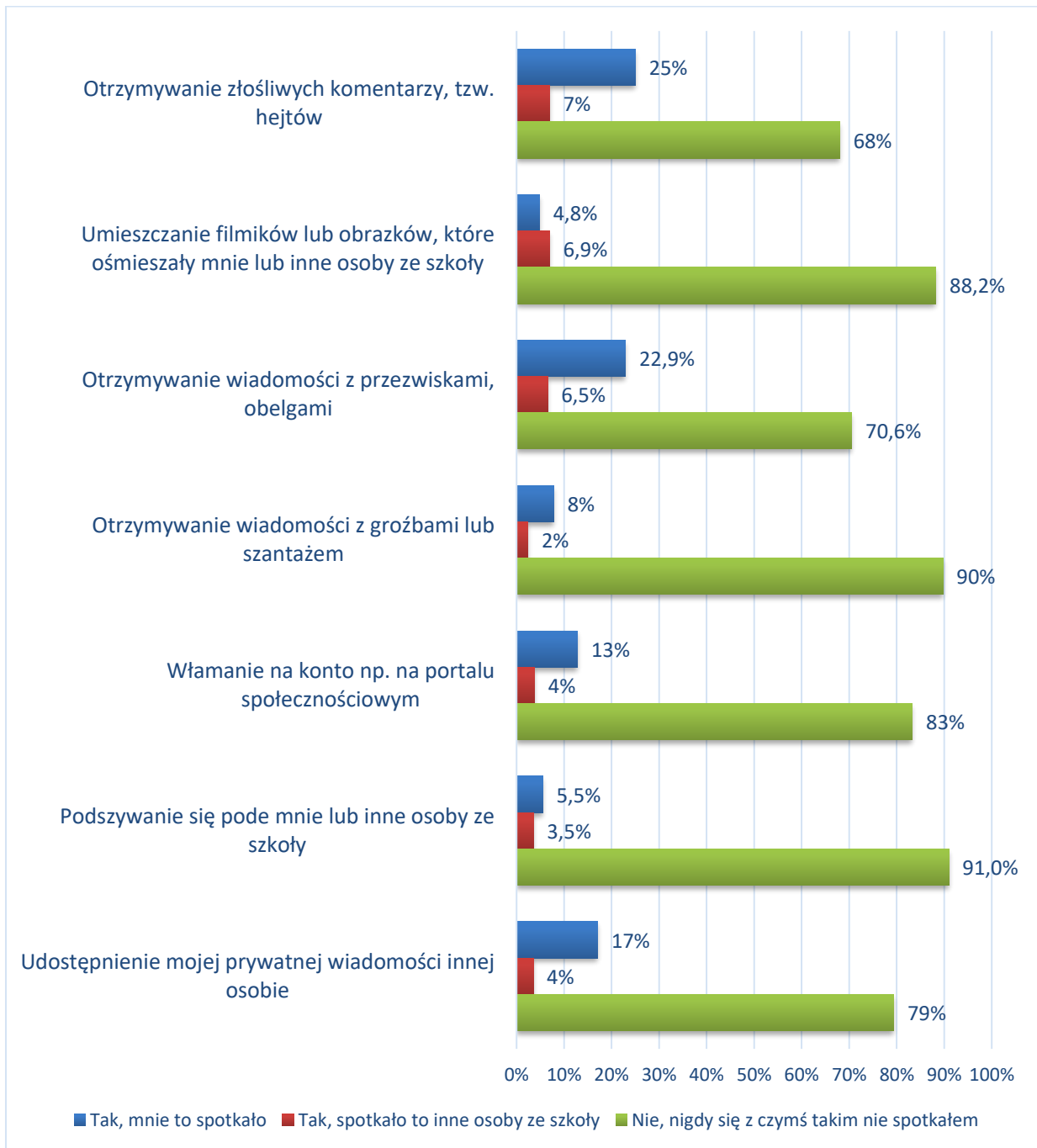

25% uczniów klas 4-6, a także 34% uczniów klas 7-8 doświadczyło w przestrzeni internetowej zjawiska hatingu, nazywanego potocznie przez uczniów „hejtowaniem”. Polega ono na otrzymywaniu obraźliwych komentarzy atakujących bezpośrednio osobę. Komentarze takie są widoczne publicznie w serwisach społecznościowych i często występują w formie zmasowanej – jeden negatywny komentarz powoduje falę kolejnych. Dla dorastającej młodzieży doświadczenie hatingu może być niezwykle traumatyczne. Okres dojrzewania jest czasem, gdy środowisko rówieśnicze stanowi najmocniejszy punkt odniesienia. Odrzucenie, a wręcz nienawiść ze strony innych młodych osób może stanowić zagrożenie dla poczucia własnej wartości i rozwijającej się tożsamości.

Uczniowie równie często **otrzymywali wiadomości z obelgami i przezwiskami (SP 4-6 – 22,9%; SP 7-8- 35%), a nawet z groźbami i szantażem (SP 4-6 – 8%; SP 7-8- 12%).** Padali też **ofiarami udostępniania ich prywatnej wiadomości innej osobie (SP 4-6 – 17%; SP 7-8- 33%), włamania na konto na portalu społecznościowym (SP 4-6 – 13%; SP 7-8- 23%), umieszczania filmików lub zdjęć w sieci, które ośmieszały ich lub ich znajomych ze szkoły (SP 4-6 – 4,8%; SP 7-8 – 11%) oraz podszywania się pod nich lub pod ich znajomych ze szkoły (SP 4-6 – 5,5%; SP 7-8 – 9%).**

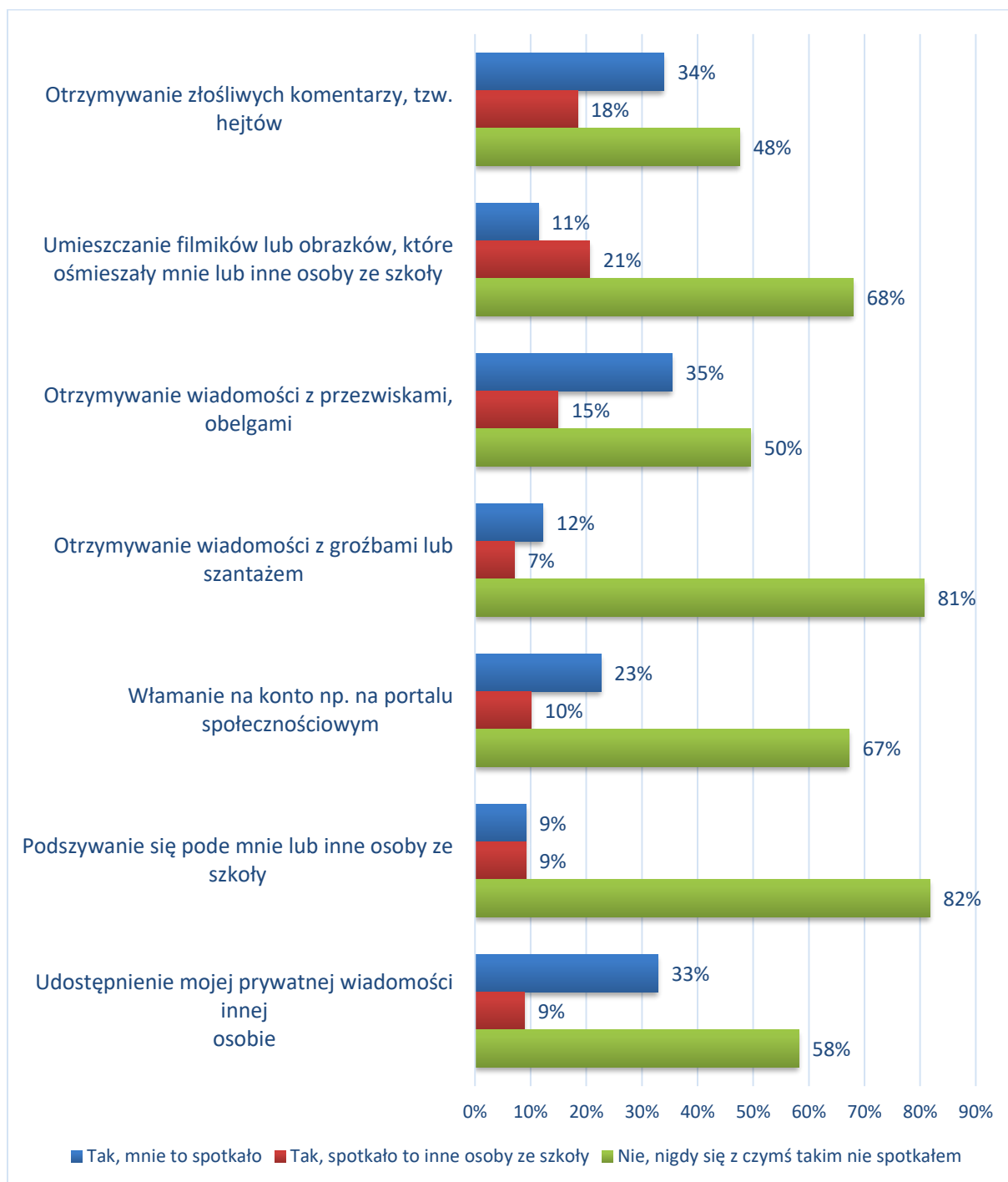

Wykres 60. Styczeń z cyberprzemocą: SP 4-6.

Wykres 61. Styczność z cyberprzemocą: SP 7-8.

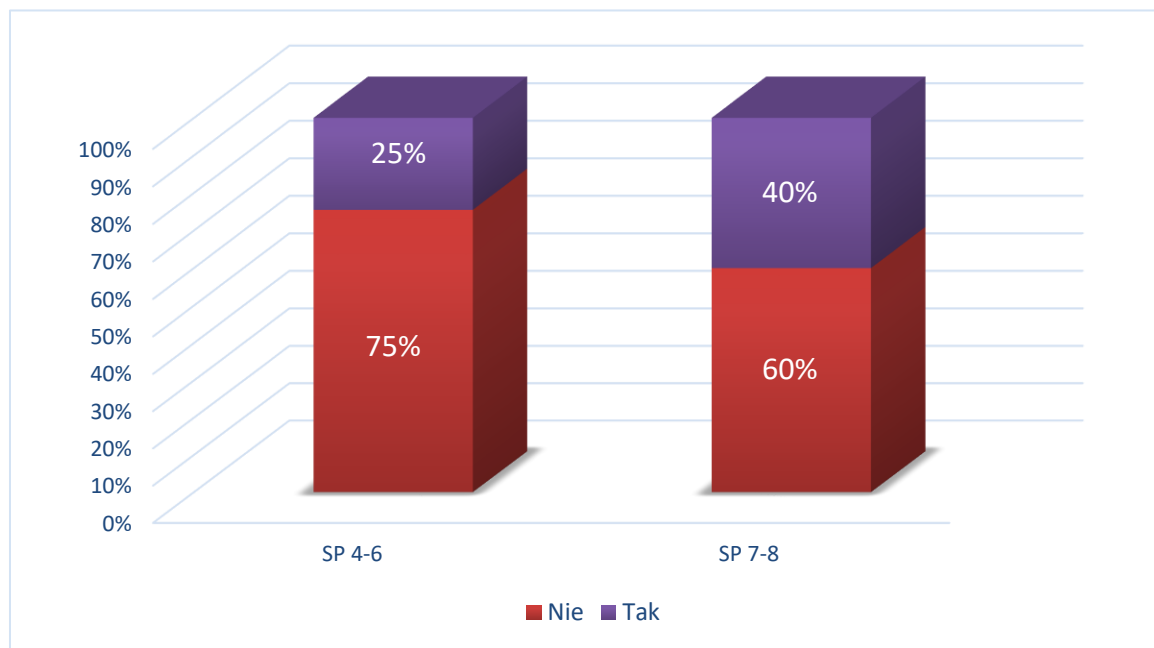
5.4.7. Hazard

Prawie 5% młodzieży gra na automatach o niskich wygranych i stanowi to jedną z często praktykowanych form spędzania czasu wolnego (przynajmniej raz na tydzień lub prawie codziennie)²⁴. Nastolatki w stopniu większym niż osoby dorosłe są podatne na patologiczny hazard, a zwłaszcza na negatywne skutki gier²⁵. Faktem jest, że – szczególnie dla młodzieży – hazard w Internecie jest generalnie dużo łatwiej dostępny niż hazard tradycyjny, ze względu na mniejszą kontrolę wieku oraz możliwość grania o dużo niższe stawki²⁶.

Poniższe wykresy ilustrują popularność gier hazardowych wśród dzieci i młodzieży w Gminie Śrem.

Większość uczniów nie korzystała nigdy z formy „rozrywki” jaką jest gra na automatach (SP 4-6 – 75%; SP 7-8 – 60%). Aczkolwiek, ogólny odsetek uczniów, którzy mieli kontakt z grą na automatach jest znaczący (SP 4-6 – 25%; SP 7-8 – 40%).

Wykres 62. Czy kiedykolwiek grałeś na automatach (takich, gdzie wygraną są pieniądze)?

²⁴ P. Sobierajski, J. Szczepkowski, *Postawy zdrowotne młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2011.

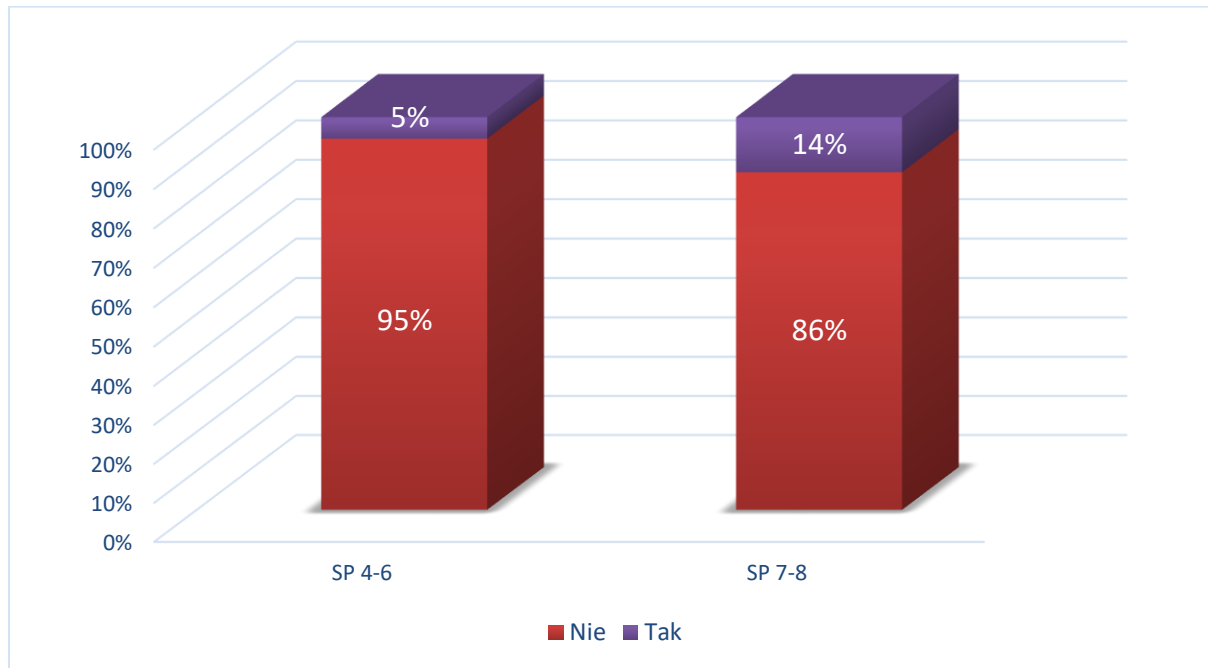
²⁵ M. Griffiths M., *Gry i hazard. Uzależnienia dzieci w okresie dorostania*, GWP, Gdańsk 2004.

²⁶ M. Griffiths M., Gambling Addiction on the Internet, w: Young K. S., Abreu N. de (ed.), *Internet Addiction. A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*, Hoboken: John Wiley and Sons.

Internetowe gry „na pieniądze” są wśród młodzieży Gminie Śrem są mniej popularne, co gry na automatach. 95% młodszych i 86% starszych uczniów klas podstawowych nie ma doświadczenia z taką formą rozrywki. Aczkolwiek, 5% uczniów klas 4-6 oraz już 14% uczniów klas 7-8 grało już w gry internetowe, w których można wygrać pieniądze (np. poker).

Wykres 63. Czy kiedykolwiek grałeś w gry internetowe, w których można wygrać pieniądze (np. poker)?

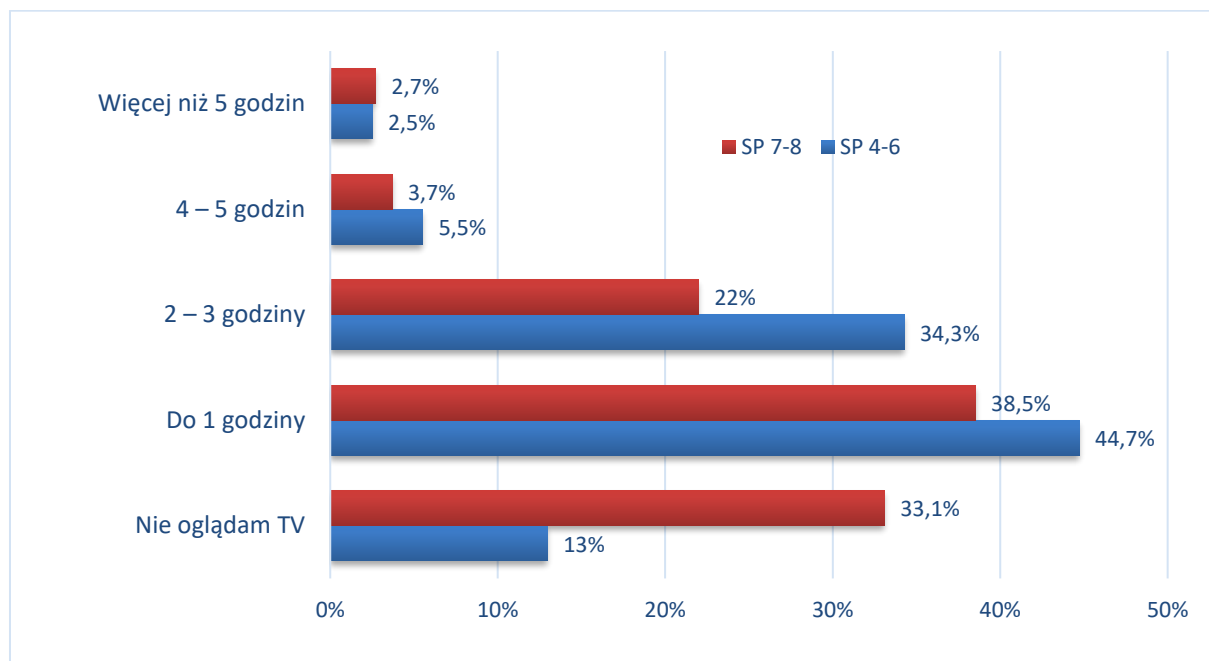

5.4.8. Formy spędzania czasu wolnego

W przeprowadzonej ankiecie zbadano również, w jaki sposób czas wolny spędzają uczniowie szkół podstawowych na terenie Gminy Śrem.

Jak wynika z przeprowadzonych badań uczniowie znaczą część swojego czasu przeznaczają na oglądanie telewizji. Najwięcej **uczniów spędza przed telewizorem około godziny dziennie (SP 4-6: 44,7%, SP 7-8: 38,5%)**. Jednakże, znaczna część uczniów ogląda telewizję nawet **od 2 do 3 godzin dziennie (SP 4-6: 34,3%, SP 7-8: 22%)**. Relatywnie niewielki odsetek uczniów **ogląda telewizję powyżej 4 godzin dziennie (SP 4-6: 8%, SP 7-8: 6,4%)**. Pozostali uczniowie wskazali, że **nie oglądają telewizji: SP 4-6: 13%, SP 7-8: 33,1%**.

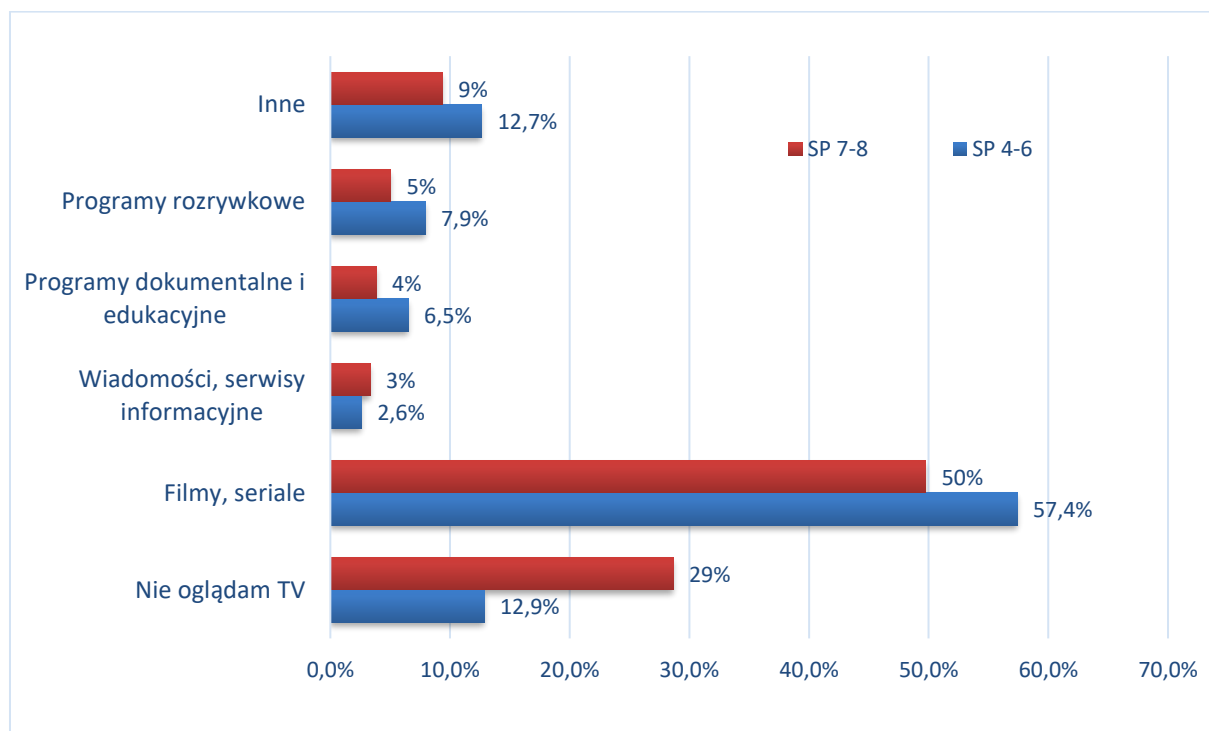
Wykres 64. Ile czasu dziennie przeznaczasz na oglądanie telewizji?

Wśród **najczęściej** oglądanych programów uczniowie wymieniają **filmy i/lub seriale** (SP 4-6: 57,4%, SP 7-8: 50%). **Zdecydowanie** mniejszy odsetek uczniów poświęca czas na oglądanie programów rozrywkowych (SP 4-6: 7,9%, SP 7-8: 5%), programów dokumentalnych i edukacyjnych (SP 4-6: 6,5%, SP 7-8: 4%), a także wiadomości oraz serwisów informacyjnych (SP 4-6: 2,6%, SP 7-8: 3%).

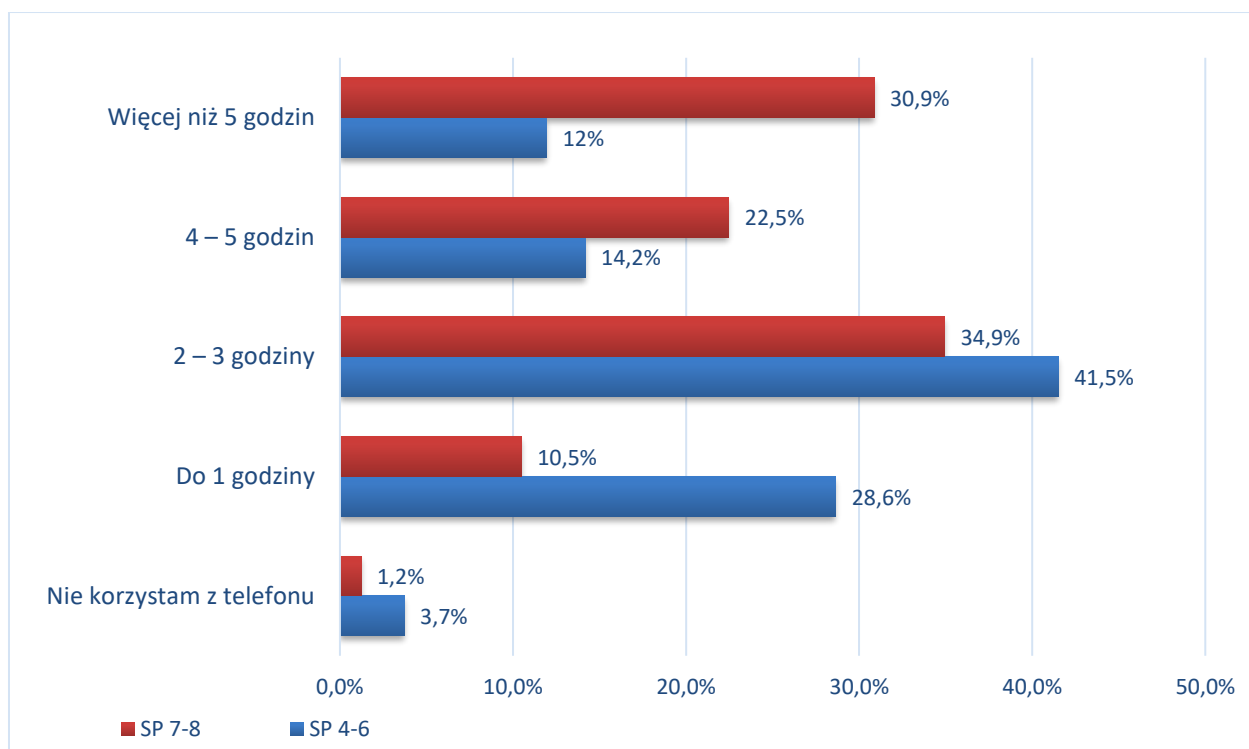
Wykres 65. Rodzaje najczęściej oglądanych programów.

Następnie zapytano uczniów ile czasu dziennie korzystają z telefonu. Jak się okazuje, **41,5% uczniów klas 4-6 oraz 34,9% uczniów klas 7-8 korzysta z telefonu od 2 do 3 godzin dziennie.** Kolejno, uczniowie w ten sposób spędzają czas **do godziny dziennie (SP 4-6: 28,6%, SP 7-8: 10,5%).** Niepokój budzi fakt, iż **26,2% uczniów klas 4-6 oraz aż 53,4% uczniów klas 7-8** deklaruje, że korzysta z telefonu **4 i więcej godzin dziennie.** Nieznaczny odsetek uczniów przyznaje, że **nie korzysta z telefonu: SP 4-6: 3,7%, SP 7-8: 1,2%.**

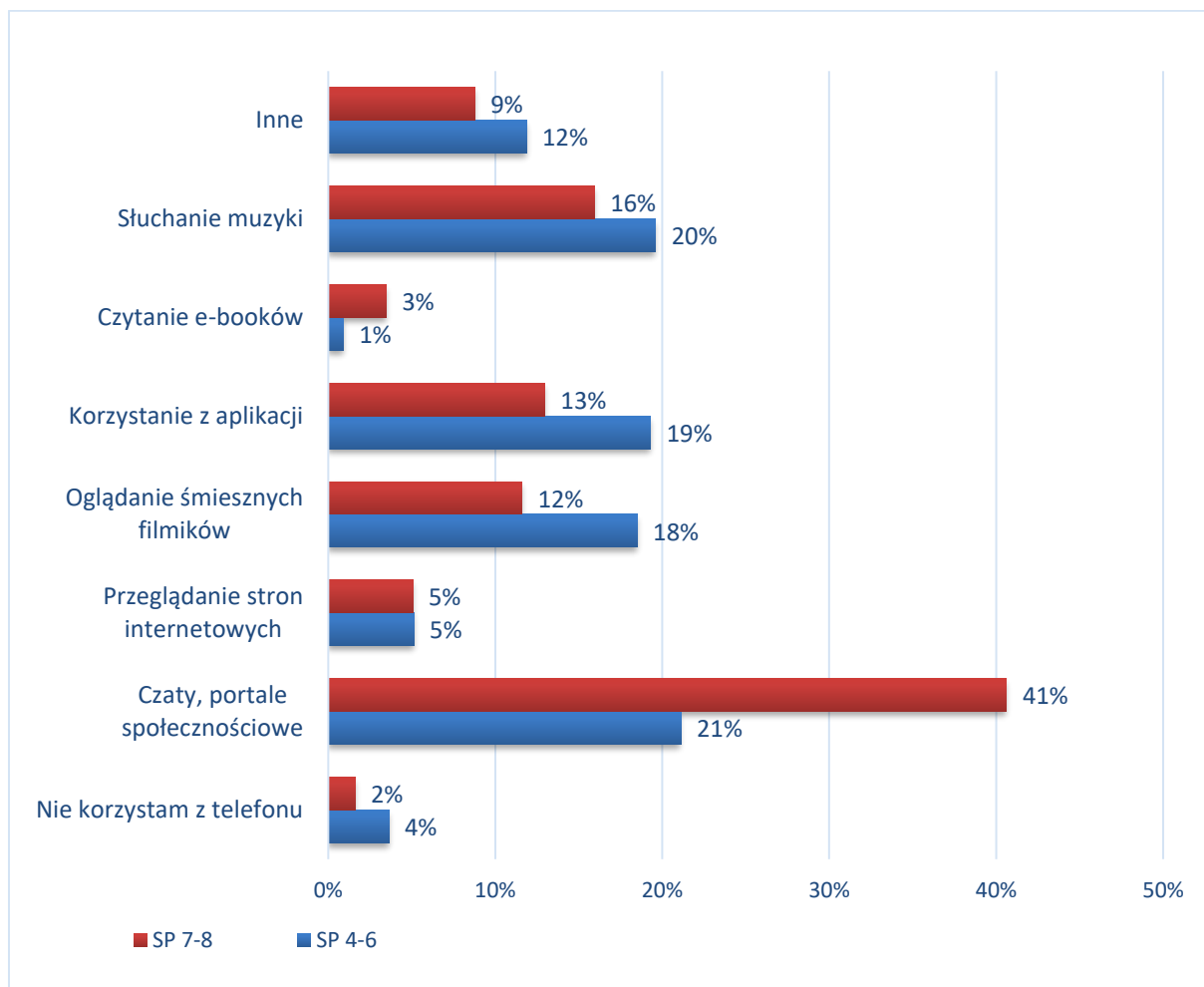
Wykres 66. Ile czasu dziennie korzystasz z telefonu?

Korzystając z telefonu uczniowie **najczęściej spędzają czas na czatach oraz portalach społecznościowych (SP 4-6: 21%, SP 7-8: 41%), słuchając muzyki (SP 4-6: 20%, SP 7-8: 16%) oraz oglądając śmieszne filmiki (SP 4-6: 18%, SP 7-8: 12%).** Część uczniów używa telefonu do korzystania z różnego rodzaju aplikacji (SP 4-6: 19%, SP 7-8: 13%), przeglądania stron internetowych (SP 4-6: 5%, SP 7-8: 5%) i czytania ebooków (SP 4-6: 1%, SP 7-8: 3%).

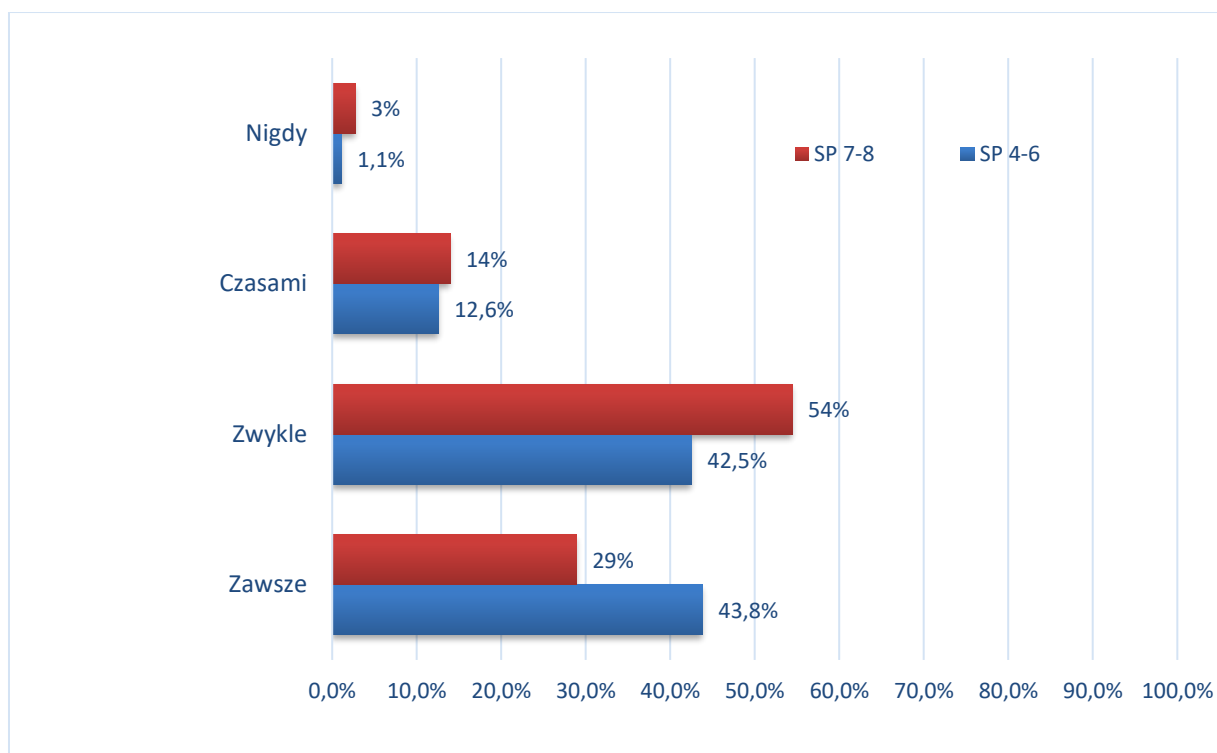
Wykres 67. Na czym spędzasz najwięcej czasu korzystając z telefonu?

Jak wynika z deklaracji uczniów, ich rodzice najczęściej wiedzą, w jaki sposób spędzają czas wolny. **43,8% uczniów młodszych klas oraz 29% uczniów starszych klas** deklaruje, że **ich rodzice zawsze wiedzą, co robią w wolnym czasie**, a **42,5% uczniów klas 4-6 oraz 54% uczniów klas 7-8 przyznaje, że ich rodzice zwykle wiedzą**, w jaki sposób spędzają oni czas wolny. Wynika z tego, że uczniowie ci podlegają najczęściej kontroli rodziców. Pozostali uczniowie odpowiedzieli, że **ich rodzice czasami wiedzą (SP4-6: 12,6%, SP 7-8: 14%) lub też nigdy nie wiedzą (SP 4-6- 1,1%, SP 7-8: 3%)**, co robią wolnym czasie.

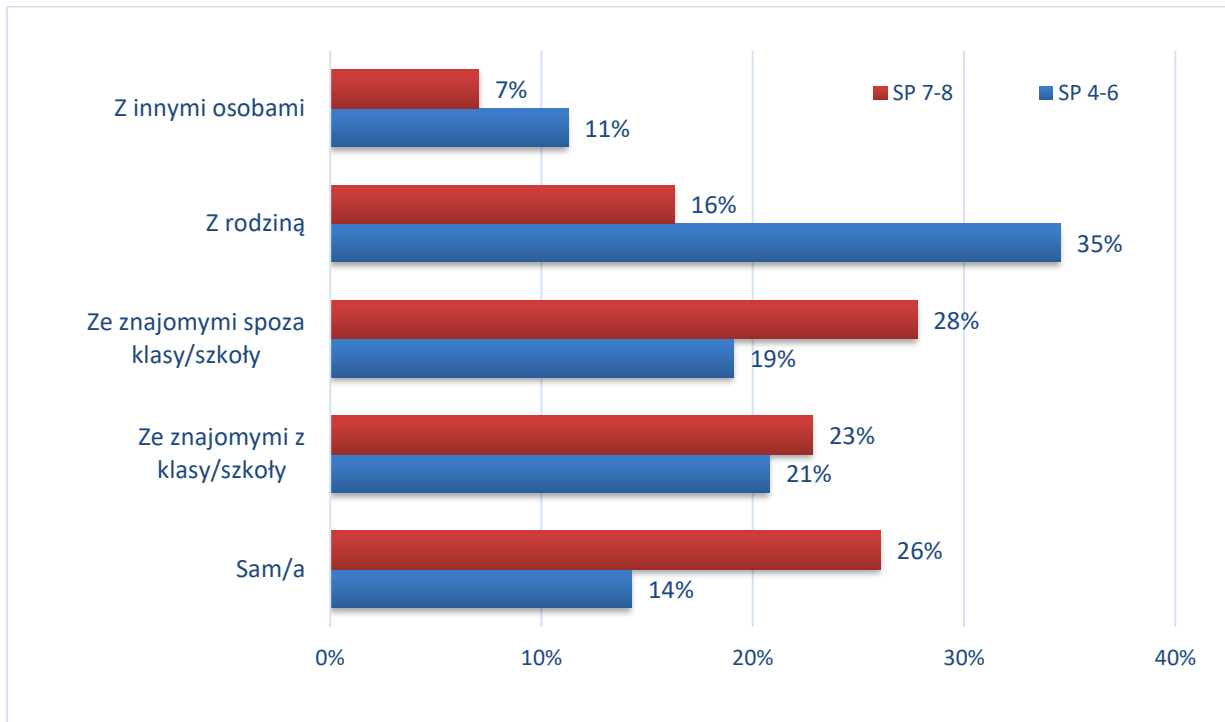
Wykres 68. Czy Twoi rodzice wiedzą, co robisz w wolnym czasie?

Uczniowie z Gminy Śrem **najczęściej spędzają czas wolny w towarzystwie rodziny (SP 4-6: 35%, SP 7-8: 16%)** lub też ze znajomymi z klasy/szkoły (SP 4-6: 21%, SP 7-8: 23%) albo ze znajomymi spoza klasy/szkoły (SP 4-6: 19%, SP 7-8: 28%). Część uczniów spędza ten czas w **samotności (SP 4-6: 14%, SP 7-8: 26%)**, czy też z **innymi osobami** niż wymienione w ankiecie (SP 4-6: 11%, SP 7-8: 7%).

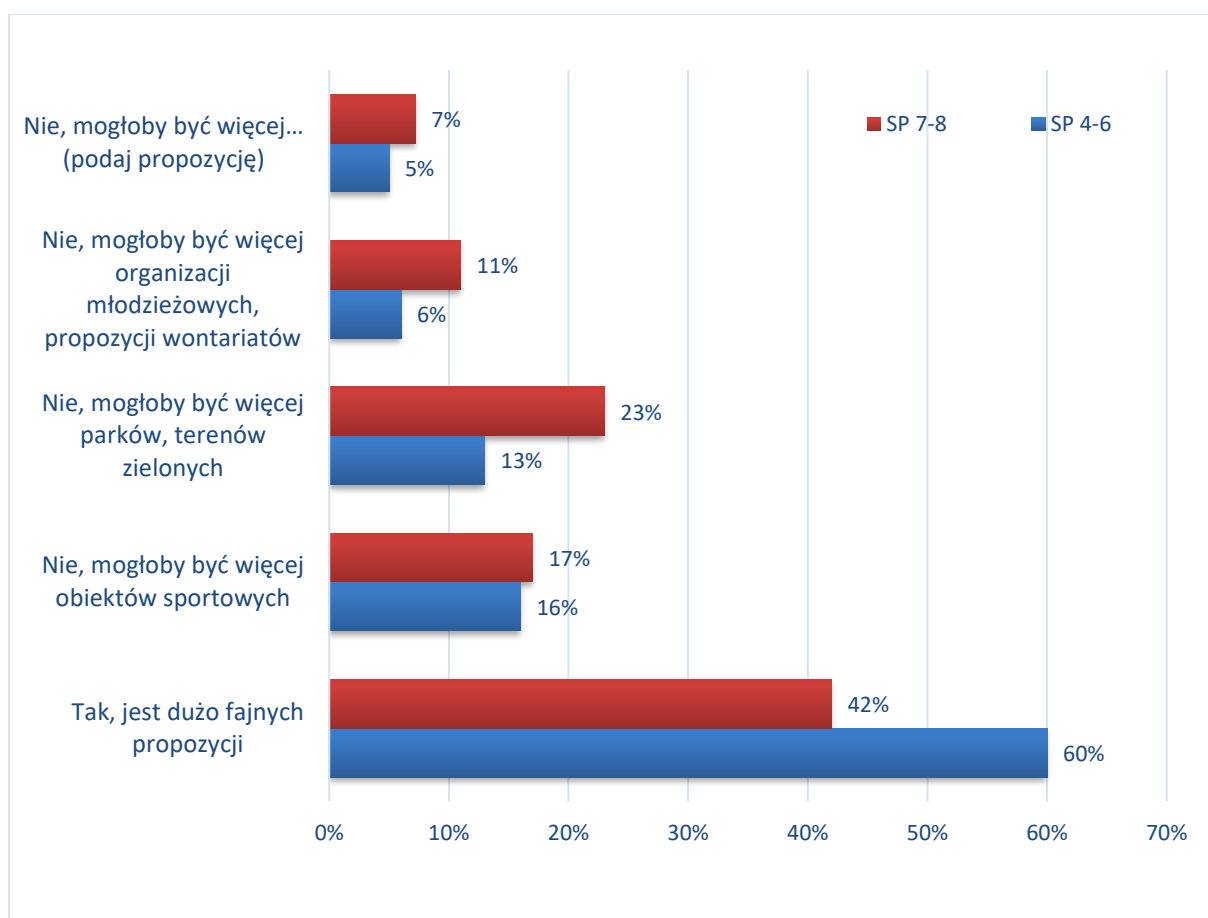
Wykres 69. Z kim najczęściej spędzasz czas wolny?

60% młodszych oraz **42% starszych** uczniów z Gminy Śrem uważa, że w okolicy jest **dużo fajnych propozycji spędzania czasu wolnego**. Jednakże **16% uczniów klas 4-6** oraz **17% uczniów klas 7-8** uważa, że w okolicy powinno być **więcej obiektów sportowych**, a **13% uczniów klas 4-6** i **23% uczniów klas 7-8**, że mogłoby być **więcej terenów zielonych**. Z kolei **6% uczniów młodszych klas** i **11% starszych klas** wskazuje, że **brakuje organizacji młodzieżowych oraz propozycji wolontariatów**. Uczniowie mieli również możliwość przedstawienia swoich propozycji. Najczęściej wskazywali, że w okolicy **brakuje klubów młodzieżowych, kina, kawiarni**.

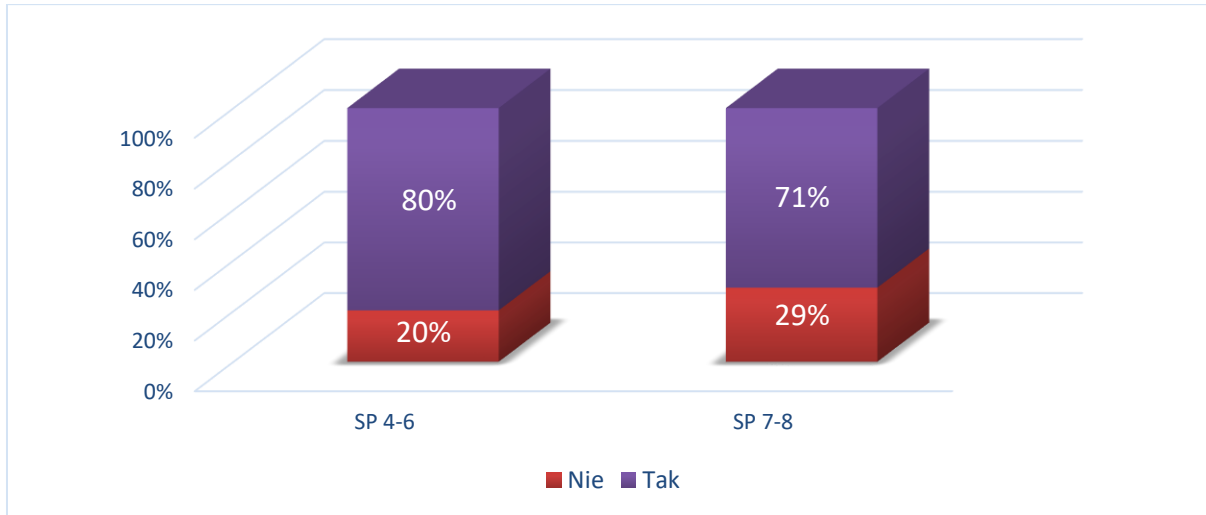
Wykres 70. Czy uważasz, że w Twojej okolicy jest dużo fajnych propozycji spędzania wolnego czasu? Jeśli nie to, co mogłoby być lepiej?

Uczniowie zostali zapytani także o posiadane pasje- w większości przyznają, że je posiadają (SP 4-6: 80%, SP 7-8: 71%), wskazując na różnorodne zajęcia, w tym np. rysowanie, szkicowanie, gry na instrumentach czy dyscypliny sportowe.

Wykres 71. Czy masz pasję- coś, co lubisz robić i kiedy to robisz nie czujesz, że mija Ci czas?

Nowe Horyzonty

ROZDZIAŁ VI

EUROPEJSKI PROGRAM

BADAŃ ANKIETOWYCH W SZKOŁACH- ESPAD.

PORÓWNANIE WYNIKÓW BADANIA UCZNIÓW

Z GMINY ŚREM Z WYNIKAMI PRÓBY OGÓLNOPOLSKIEJ

Z 2019 ROKU

6.1. Metodologia

ESPAD jest pierwszym ogólnopolskim badaniem spełniającym warunki międzynarodowej porównywalności i jednocześnie podjętym z intencją śledzenia trendu w zakresie używania substancji przez młodzież szkolną. Badanie ESPAD zrealizowano w Polsce już siedmiokrotnie: w 1995 r., 1999 r., 2003 r., 2007 r., 2011, 2015 r. oraz 2019 r. W 1995 r. badanie objęło 26 krajów europejskich, w tym Polskę, w 2019 r. w badaniu uczestniczyło już 35 krajów naszego kontynentu.

Badanie miało na celu przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych. Podstawowymi pytaniami badawczymi były zatem pytania o liczby młodych ludzi, którzy mieli doświadczenia z tego typu substancjami oraz o stopień nasilenia tych doświadczeń. Celem badania była również próba identyfikacji i pomiaru czynników wpływających na rozmiary zjawiska, zarówno po stronie popytu, jak podaży.

W badaniu zrealizowanym na potrzeby niniejszej diagnozy w roku 2021 zbadano kwestionariuszem ankiety ESPAD uczniów ze szkół ponadpodstawowych na terenie Gminy Śrem. Badania w placówkach oświatowych przeprowadzono przy użyciu internetowego narzędzia CORIGO. Otrzymane w ten sposób wyniki porównano z wynikami ostatniego badania ogólnopolskiego ESPAD- u, przeprowadzonego w roku 2019. Porównania dokonywano w ramach dwóch grup: uczniów ze szkół ponadpodstawowych na terenie Gminy Śrem (SPP Śrem) z próbą ogólnopolską z 2019- uczniami szkół ponadpodstawowych (SPP PL).

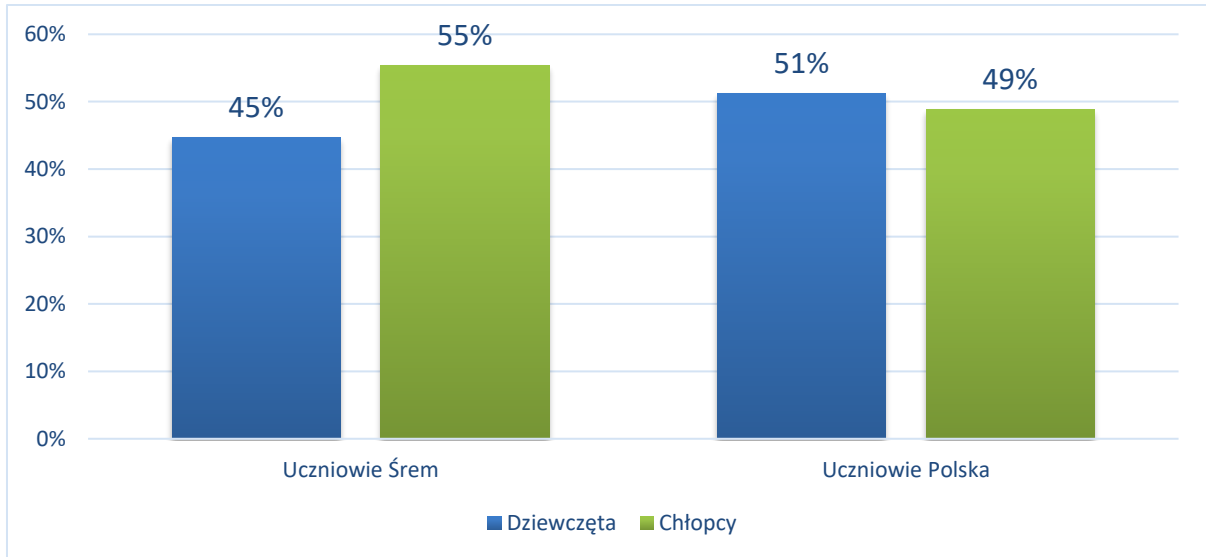
Łącznie w badaniu udział wzięło 320 uczniów ze szkół ponadpodstawowych z Gminy Śrem. Próba ogólnopolska z 2019 roku liczyła 3089 osób²⁷.

²⁷ Próba ważona.

Poniższy wykres obrazuje rozkład płci osób badanych. Zawarto na nim także rozkład płci osób badanych w ramach ogólnopolskiego badania ESPAD w 2019 roku.

Wykres 72. Płeć badanych- ESPAD.

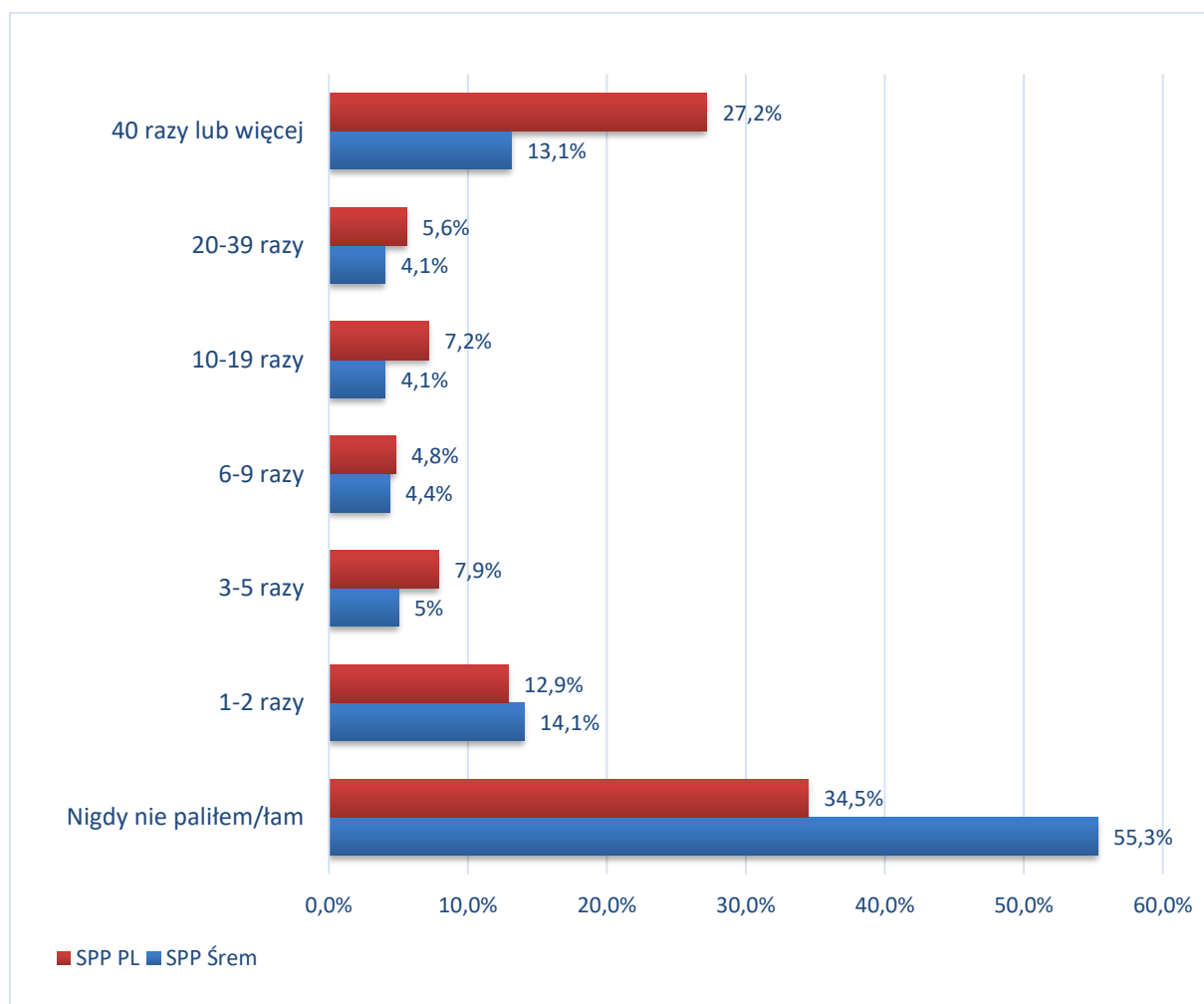
6.2. Wyniki z komentarzem

6.2.1. Palenie tytoniu

W czasie całego życia, **jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem miało 44,7% uczniów z gminy Śrem i 65,5% uczniów w badaniu ogólnopolskim**. Wśród uczniów, którzy podejmowali próby palenia można wyróżnić odsetek osób, które paliły paliło 40 razy lub więcej. Odsetek ten liczy 13,1% uczniów z SPP Śrem i 27,2% uczniów z SPP PL.

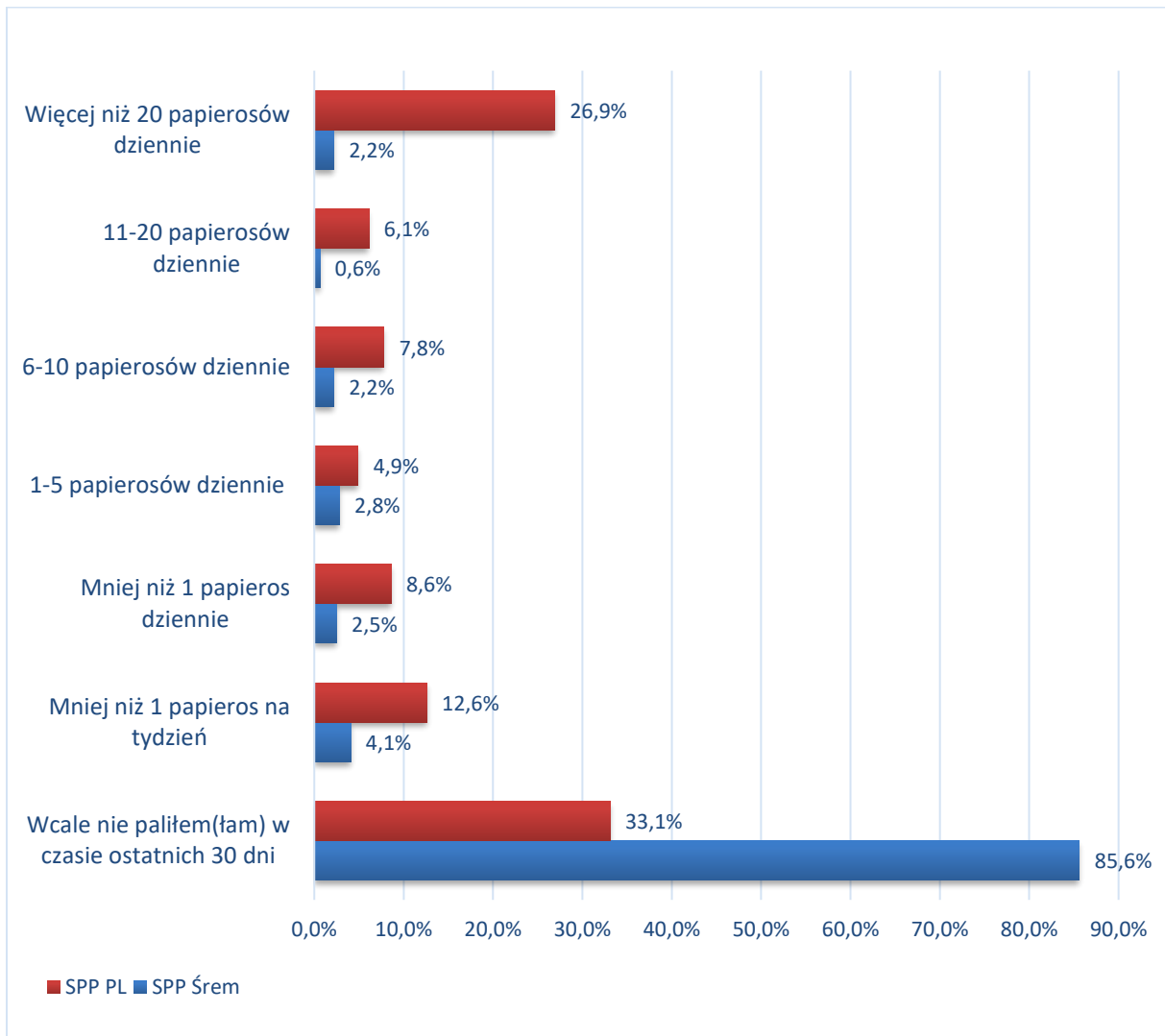
W czasie ostatnich 30 dni paliło 14,4% uczniów z SPP Śrem oraz 66,9% uczniów z SPP PL. Wśród nich, można również odnotować znaczne zróżnicowanie pod względem nasilenia palenia. **Uczniowie z Gminy Śrem w ciągu całego życia, jak i w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem palili rzadziej i mniej w porównaniu do swoich rówieśników z terenu całej Polski.**

Wykres 73. Ile razy w życiu (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się palić papierosy?

Wykres 74. Jak często palił(a)ś papierosy w ciągu OSTATNICH 30 DNI?

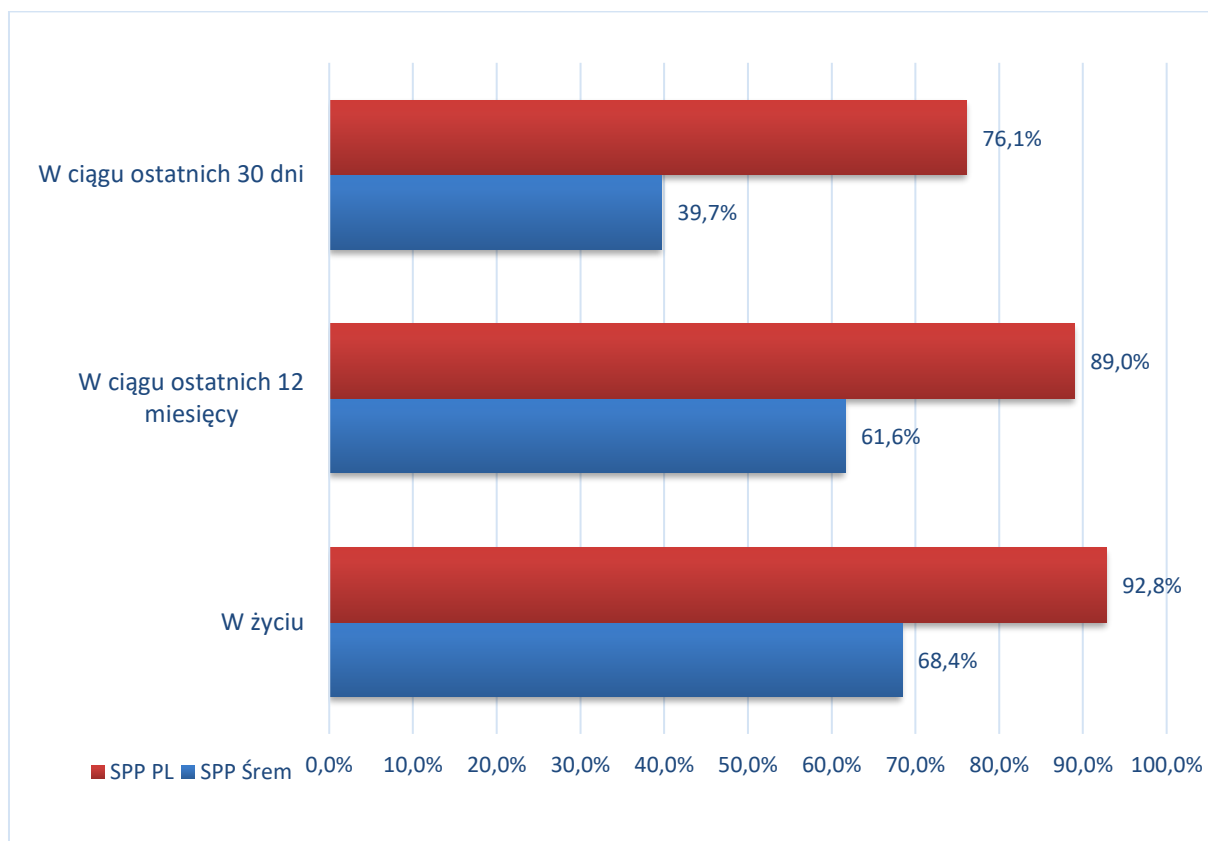

6.2.2. Picie napojów alkoholowych

Próby picia ma za sobą 68,4% uczniów ze szkół ponadpodstawowych na terenie Gminy Śrem oraz 92,8% uczniów z próby ogólnopolskiej. W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło jakiegokolwiek napoje alkoholowe 61,6% uczniów z SPP Śrem i 89,0% uczniów z SPP PL. Za wskaźnik względnie częstego używania alkoholu przyjęto picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Jakiegokolwiek napoje alkoholowe w tym czasie piło 39,7% uczniów z Gminy Śrem i 76,1% uczniów z próby ogólnopolskiej. Uczniowie z Gminy Śrem zdecydowanie rzadziej sięgają po alkohol niż ich rówieśnicy na terenie Polski²⁸, co wskazuje na pozytywny trend młodych ludzi wobec spożywania alkoholu.

Tabela 19. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się pić jakiś napój alkoholowy, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy?

²⁸ Aczkolwiek, należy mieć na uwadze, że liczba badanych uczniów w Gminie Śrem jest w znacznej dysproporcji wobec ogólnopolskiego badania ESPAD. W związku z czym, wskazanie w analizie pojawiających się tendencji, podobieństw, czy różnic jest znacznie utrudnione.

W kolejnej tabeli zawarto pełne wyniki badania uczniów z zakresu **spożycia poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych** (podczas ostatniej okazji picia napojów alkoholowych). **Największą popularność zarówno wśród uczniów z Gminy Śrem, jak i uczniów w badaniu ogólnopolskim ma piwo.**

Tabela 20. Podczas ostatniej sytuacji, kiedy piłeś(aś) jakiś napój alkoholowy, czy piłeś(aś)...? Jeśli tak, to ile wypileś/łaś?

PIWO		
	SPP Śrem	SPP PL
<i>Nigdy nie piję piwa</i>	46,6%	12,7%
<i>Ostatnim razem nie piłem(am) piwa</i>	13,8%	17,9%
<i>Mniej niż jedną zwykłą butelkę lub puszkę (poniżej 0,5 litra)</i>	15%	18,2%
<i>1-2 typowe butelki lub puszki (powyżej 0,5 do 1 litra)</i>	18,1%	37,8%
<i>3-4 typowe butelki lub puszki (powyżej 1 litra do 2 litrów)</i>	4,1%	8,3%
<i>5 lub więcej typowych butelek lub puszek (powyżej 2 litrów)</i>	2,5%	5,2%
CIDER		
	SPP Śrem	SPP PL
<i>Nigdy nie piję tego napoju</i>	90,3%	55,6%
<i>Ostatnim razem nie piłem(am) tego napoju</i>	7,2%	36,2%
<i>Mniej niż jedną zwykłą butelkę lub puszkę (poniżej 0,5 litra)</i>	1,3%	3,7%
<i>1-2 typowe butelki lub puszki (powyżej 0,5 do 1 litra)</i>	0,9%	3,3%
<i>3-4 typowe butelki lub puszki (powyżej 1 litra do 2 litrów)</i>	0,3%	0,6%
<i>5 lub więcej typowych butelek lub puszek (powyżej 2 litrów)</i>	0%	0,6%

	SPP Śrem	SPP PL
<i>Mniej niż jedną zwykłą butelkę lub puszkę (poniżej 0,5 litra)</i>	1,6%	69,8%
<i>1-2 typowe butelki lub puszki (powyżej 0,5 do 1 litra)</i>	1,3%	23,8%
<i>3-4 typowe butelki lub puszki (powyżej 1 litra do 2 litrów)</i>	0%	2,4%
<i>5 lub więcej typowych butelek lub puszek (powyżej 2 litrów)</i>	0%	2,7%
WINO		
	SPP Śrem	SPP PL
<i>Nigdy nie piję wina</i>	63,4%	22,7%
<i>Ostatnim razem nie piłem(am) wina</i>	14,9%	43,2%
<i>1-2 kieliszki (powyżej 100 gram do 200 gram)</i>	5,9%	17%
<i>Pół butelki (ok. 370 gram)</i>	1,6%	8,9%
<i>Butelkę lub więcej (750 gram lub więcej)</i>	2,5%	4,4%
WÓDKA		
	SPP Śrem	SPP PL
<i>Nigdy nie piję wódki</i>	55%	20,6%
<i>Ostatnim razem nie piłem(am) wódki</i>	18,1%	31,7%
<i>1-2 kieliszki (powyżej 50 gram do 100 gram)</i>	3,1%	7,6%
<i>1-2 kieliszki (powyżej 100 gram do 200 gram)</i>	6,9%	8,8%
<i>3-5 kieliszków (powyżej 100 gram do 250 gram)</i>	6,3%	9,4%
<i>6 kieliszków lub więcej (300 gram lub więcej)</i>	10,6%	22%

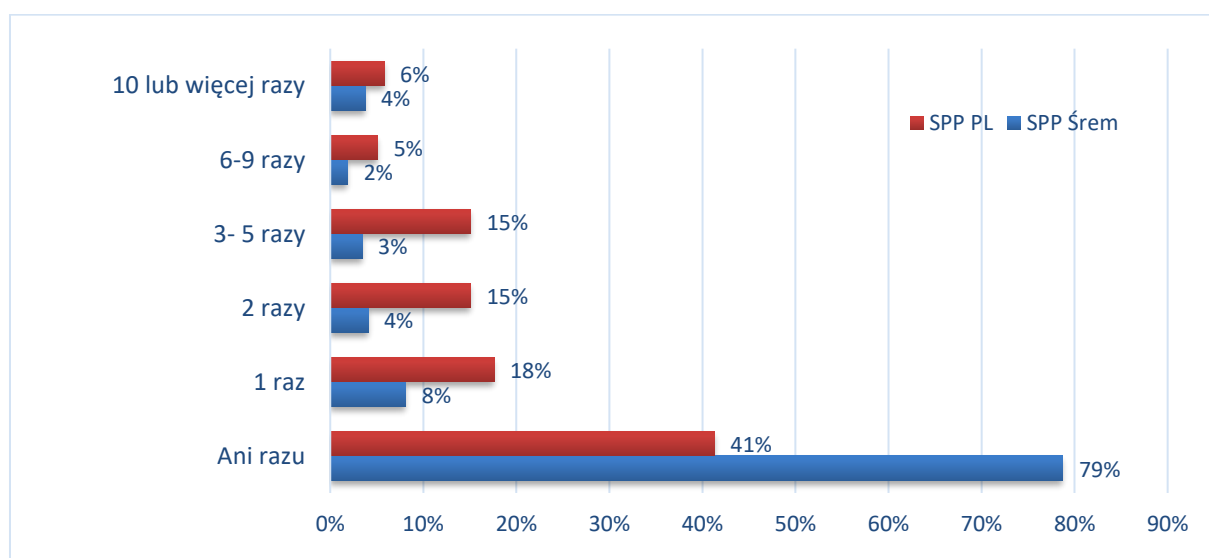
Szczególnie niebezpieczne dla zdrowia młodego człowieka, jak również dla porządku publicznego jest picie w znacznych ilościach, a zwłaszcza prowadzące do przekroczenia progu nietrzeźwości. **Stanu silnego upojenia alkoholem doświadczyła, chociaż raz w życiu, nieco ponad jedna trzecia uczniów z Gminy Śrem (35,3%) i ponad połowa uczniów z próby ogólnopolskiej (56,6%).** W czasie ostatnich 30 dni w stan silnego upicia wprowadziło się 12,2% młodzieży z Gminy Śrem i 18,8% młodzieży z próby ogólnopolskiej. **Wyniki wskazują, że mniejszy odsetek badanych z Gminy Śrem w porównaniu z próbą ogólnopolską wprowadził się w stan upojenia alkoholowego zarówno kiedykolwiek w życiu, w ciągu ostatnich 12 miesięcy, jak i 30 dni przed badaniem.**

Tabela 21. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się upić napojem alkoholowym, tzn. piwem, winem lub wódką?

	SPP Śrem	SPP PL
W życiu	35,3%	56,6%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy	27,5%	44%
W ciągu ostatnich 30 dni	12,2%	18,8%

W badaniu przyjęto także obiektywną miarę nadmiernego spożycia przy jednej okazji. Taką miarą było 5 drinków lub więcej. Na poniższym wykresie zestawiono odsetki badanych, którym zdarzało się przekraczać tę miarę. **Badania wskazują, że uczniowie z Gminy Śrem upijają się rzadziej w porównaniu z próbą ogólnopolską.**

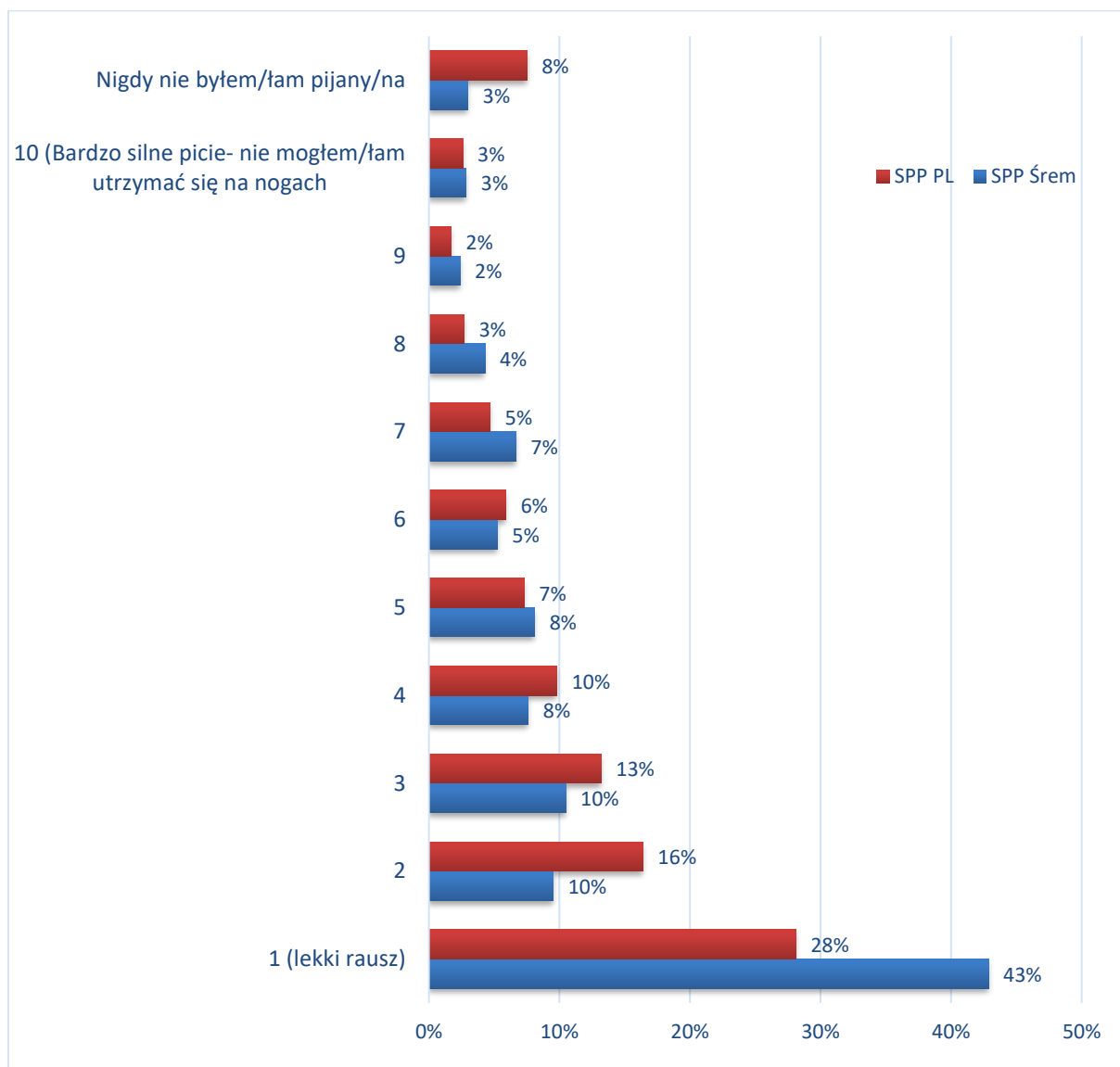
Wykres 75. Pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy (jeśli w ogóle) wypileś(aś) pięć lub więcej "drinków" z rzędu? ("Drink" oznacza tu kieliszek wina, butelkę piwa, mały kieliszek wódki lub innego napoju spirytusowego, albo szklanekę niskoprocentowego koktajlu).

Pytaniem uzupełniającym wiedzę o upijaniu się młodzieży była próba oszacowania na skali dziesięciopunktowej poziomu intoksykacji przy ostatnim upiciu się. **Uczniowie Gminy Śrem w nieco wyższym odsetkach deklarują silne upicie się niż uczniowie z próby ogólnopolskiej.** Oceny na poziomie powyżej 5 punktów na dziesięciopunktowej skali sformułowało: SPP Śrem: 29%; SPP PL- 26. **Bardzo silne upicie się (10 punktów) zadeklarowało tyle samo uczniów gminy Śrem, jak i z próby ogólnopolskiej. Największy odsetek badanych w obydwu porównywanych grupach wskazał na lekki rausz- SPP Śrem 43%, SPP PL- 28%.** Poza tym, **mniejszy odsetek uczniów z Gminy Śrem w porównaniu z próbą ogólnopolską wskazał, że nigdy nie był pijany (SPP Śrem- 3%, SPP PL- 8%).**

Wykres 76. Przypomnij sobie ostatni przypadek, gdy byłeś(aś) pijany(a). Zaznacz na skali od 1 do 10 jak silnie byłeś(aś) wtedy pijany(a)?

6.2.3. Używanie innych substancji psychoaktywnych

Do szerokiej grupy innych niż alkohol i tytoń substancji psychoaktywnych należą takie substancje legalne jak leki przeciwbólowe i nasenne czy substancje wziewne oraz szeroka gama substancji nielegalnych. Pod pojęciem substancji nielegalnych rozumiemy tu substancje, których produkcja i obrót są czynami zabronionymi przez prawo. W języku publicystyki substancje te często nazywane są narkotykami.

Dane z poniższej tabeli pokazują, że w obu badanych grupach na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz (SPP Śrem- 17,2%, SPP PL- 37,2%), na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (SPP Śrem- 5,6%, SPP PL- 18,3%), a na trzecim miejscu substancje wziewne (SPP Śrem- 6,2%, SPP PL- 6,9%).

Należy także zwrócić uwagę na bardzo niskie, oscylujące wokół rozpowszechnienie eksperymentowanie z narkotykami w zastrzykach. Szczególny niepokój w obydwu grupach powinny budzić natomiast dość znaczne odsetki młodzieży sięgającej po alkohol w połączeniu z lekami (SPP Śrem- 4,1%, SPP PL- 6,9%) oraz jeszcze większe z przetworami konopi używanymi łącznie z alkoholem (SPP Śrem- 6,9%, SPP PL- 24,1%). Łączne przyjmowanie różnych substancji jest szczególnie niebezpieczne ze względu na ryzyko szkód zdrowotnych wzmacniane przez efekt możliwej interakcji między substancjami

Tabela 22. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu- odsetek badanych.

	SPP Śrem	SPP PL
<i>Marihuana lub haszysz</i>	17,2%	37,2%
<i>Substancje wziewne</i>	6,2%	6,9%
<i>Leki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza</i>	5,6%	18,3%
<i>Amfetamina</i>	1,9%	4,7%
<i>LSD lub inne halucynogeny</i>	1,3%	4,2%
<i>Crack</i>	0,9%	1,1%
<i>Kokaina</i>	1,3%	3,1%
<i>Relevin</i>	0,6%	0,9%

<i>Heroina</i>	1,6%	1,5%
<i>Ekstazy</i>	1,3%	5,1%
<i>Grzyby halucynogenne</i>	0,9%	2,2%
<i>GHB</i>	0,9%	1,1%
<i>Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły I strzykawki</i>	0,3%	1,9%
<i>Alkohol razem z tabletkami</i>	4,1%	6,9%
<i>Alkohol razem z marihuaną</i>	6,9%	24,1%
<i>Sterydy anaboliczne</i>	0,6%	2,1%

Za wskaźnik aktualnego używania substancji przyjmuje się zwykle używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. Dane zawarte w tabeli pokazują, że marihuany lub haszyszu oraz innych substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem częściej używali uczniowie z próby ogólnopolskiej Uczniowie ze szkół ponadpodstawowych na terenie Gminy Śrem w porównaniu z próbą ogólnopolską częściej zażywali wyłącznie substancje wziewne (SPP Śrem- 6,2%, SPP PL- 2,1%).

Tabela 23. Używanie substancji w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

	SPP Śrem	SPP PL
<i>Marihuana lub haszysz</i>	13,1%	29,6%
<i>Substancje wziewne</i>	6,2%	2,1%
<i>Ecstasy</i>	0,6%	6,3%
<i>Amfetamina</i>	0,6%	3,1%
<i>Crack</i>	0,3%	0,8%
<i>Kokaina</i>	0,3%	1,8%
<i>Heroina</i>	0%	1,0%

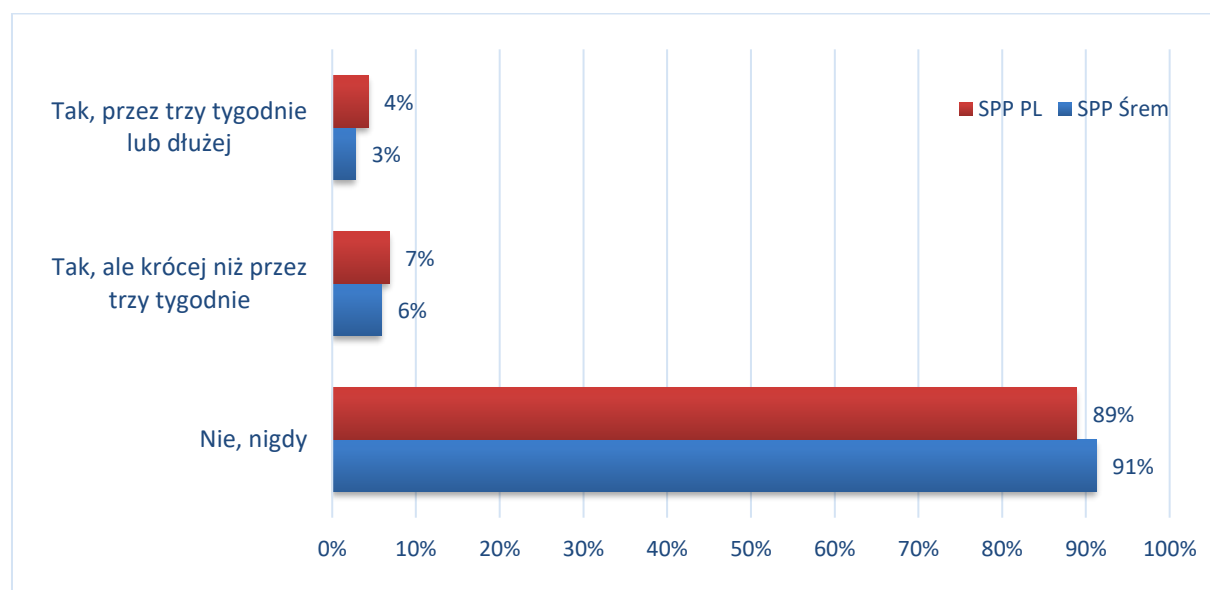
Okres ostatnich 30 dni przed badaniem można przyjąć za wskaźnikowy dla względnie częstego, okazjonalnego używania. Palenie marihuany lub używanie innych narkotyków, podobnie jak picie alkoholu, w większości przypadków nie ma charakteru regularnego. Stąd trudno mieć pewność, że wszyscy uczniowie, którzy zadeklarowali kontakt z daną substancją w czasie ostatnich 30 dni na pewno używają jej, co najmniej raz na miesiąc. Można jednak założyć, z pewnym przybliżeniem, że proporcje używających raz na miesiąc wśród tych, którzy nie używali w ostatnim miesiącu są równe proporcji używających rzadziej, a potwierdzających używanie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Przy takim założeniu można uznać, że **6,9% uczniów szkół ponadpodstawowych z Gminy Śrem oraz 15,1% uczniów z próby ogólnopolskiej, co najmniej raz w miesiącu pali marihuanę lub haszysz.** Analogiczne odsetki dla substancji wziewnych wynoszą – SPP Śrem- 2,5% oraz SPP PL 1,1%.

Tabela 24. Używanie substancji w ciągu ostatnich 30 dni- odsetek badanych.

	SPP Śrem	SPP PL
<i>Marihuana lub haszysz</i>	6,9%	15,1%
<i>Substancje wziewne</i>	2,5%	1,1%

Dane z poniższej pokazują, że 9% młodzieży z Gminy Śrem i 11,1% młodzieży z próby ogólnopolskiej ma doświadczenia z lekami uspokajającymi i nasennymi bez przepisu lekarza. Uczniowie z Gminy Śrem zatem rzadziej przyjmują owe środki.

Wykres 77. Czy kiedykolwiek brała(a)ś leki uspokajające lub nasenne z przepisu lekarza?

6.2.4. Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi oraz motywy picia

Sięganie po napoje alkoholowe oraz rozmiary picia zależne są, przynajmniej w pewnym stopniu, od postaw i oczekiwań wobec alkoholu. W jednym z pytań ankiety poproszono badanych o określenie na pięciopunktowej skali szacunkowej, na ile prawdopodobne jest ich zdaniem, że doświadczą po alkoholu wymienionych w pytaniu konsekwencji. Wśród poddanych ocenie respondentów następstw picia znalazły się konsekwencje negatywne i pozytywne.

Tabela 25. Oczekiwania wobec alkoholu.

Poczuję się odprężony(a)		
	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo prawdopodobne	11,6%	22,4%
Prawdopodobne	26,3%	43%
Nie wiadomo	40,3%	21,6%
Mało prawdopodobne	15,9%	7,8%
Zupełnie nieprawdopodobne	5,9%	5,3%

Będę miał(a) kłopoty z policją		
	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo prawdopodobne	6,3%	4,7%
Prawdopodobne	7,8%	8,8%
Nie wiadomo	31,6%	30,8%
Mało prawdopodobne	43,4%	26,1%
Zupełnie nieprawdopodobne	10,9%	29,7%

Zaszkodzi to mojemu zdrowiu		
	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo prawdopodobne	12,2%	7,3%
Prawdopodobne	16,6%	19,1%
Nie wiadomo	40,6%	36%
Mało prawdopodobne	25,3%	27,1%
Zupełnie nieprawdopodobne	5,3%	10,6%

Poczuję się szczęśliwy(a)

	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo prawdopodobne	12,5%	13%
Prawdopodobne	23,1%	34,4%
Nie wiadomo	42,2%	34,2%
Mało prawdopodobne	17,5%	11,5%
Zupełnie nieprawdopodobne	4,7%	6,9%

Zapomnę o swoich problemach

	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo prawdopodobne	8,8%	10,6%
Prawdopodobne	19,4%	25,5%
Nie wiadomo	40,9%	32%
Mało prawdopodobne	23,8%	19,1%
Zupełnie nieprawdopodobne	7,2%	12,8%

Nie będę w stanie przestać pić

	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo prawdopodobne	2,5%	4,3%
Prawdopodobne	4,1%	6,3%
Nie wiadomo	34,7%	23,2%
Mało prawdopodobne	41,9%	27,9%
Zupełnie nieprawdopodobne	16,9%	38,3%

Będę miał(a) kaca

	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo prawdopodobne	5,6%	11,5%
Prawdopodobne	13,8%	22,5%
Nie wiadomo	40,6%	29,6%
Mało prawdopodobne	31,9%	21,6%
Zupełnie nieprawdopodobne	8,1%	14,8%

Będę bardziej przyjazny(a) i towarzyski(a)

	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo prawdopodobne	12,8%	18,5%
Prawdopodobne	22,8%	37,3%
Nie wiadomo	43,1%	28,5%
Mało prawdopodobne	16,3%	8,3%
Zupełnie nieprawdopodobne	5%	7,4%

Zrobię coś, czego będę żałował(a)

	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo prawdopodobne	7,2%	8,2%
Prawdopodobne	15,9%	18,4%
Nie wiadomo	41,3%	34,4%
Mało prawdopodobne	28,8%	23%
Zupełnie nieprawdopodobne	6,9%	16,1%

Będę się świetnie bawić

	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo prawdopodobne	16,3%	20,4%
Prawdopodobne	25,9%	38%
Nie wiadomo	44,1%	29%
Mało prawdopodobne	9,4%	6%
Zupełnie nieprawdopodobne	4,4%	6,4%

Zrobi mi się niedobrze (będę miał(a) mdłości)

	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo prawdopodobne	8,1%	8,8%
Prawdopodobne	11,6%	19,1%
Nie wiadomo	47,5%	35,8%
Mało prawdopodobne	24,1%	22,1%
Zupełnie nieprawdopodobne	8,8%	14,1%

Powyższe wartości odzwierciedlają strukturę odpowiedzi uczniów na pytanie: „Na ile jest prawdopodobne, że każda z poniższych możliwości mogłaby się zdarzyć Tobie osobiście, jeśli napijesz się alkoholu?” Oczekiwania uczniów z Gminy Śrem wobec alkoholu różnią się w porównaniu do próby ogólnopolskiej.

Uczniowie z Gminy Śrem w porównaniu do uczniów z próby ogólnopolskiej, zgłaszali:

- **częściej:**
 - ✓ problemy z policją (o 1,6%);
 - ✓ szkodliwość dla zdrowia (o 4,9%);
- **rzadziej:**
 - ✓ poczucie odprężenia (o 10,8%);
 - ✓ uczucie szczęścia (o 0,5%)
 - ✓ bycie bardziej przyjaznym i towarzyskim (o 5,7%)
 - ✓ zrobienie czegoś, czego będą żalowali (o 1%);
 - ✓ przekonanie o świetnej zabawie (o 4,1%);
 - ✓ możliwość zapomnienia o swych problemach (o 1,8%);
 - ✓ nieumiejętność zaprzestania picia (o 1,8%);
 - ✓ obawy przed kacem (o 5,9%);
 - ✓ obawy przed mdłościami i złym samopoczuciem (o 0,7%).

6.2.5. Dostępność substancji psychoaktywnych

Aby zbadać dostępność poszczególnych substancji psychoaktywnych prosiliśmy respondentów o oszacowanie, na ile trudne byłoby dla nich zdobycie każdej z nich, gdyby tego chcieli. Skala odpowiedzi wyznaczona była przez dwie skrajne możliwości: „Niemożliwe” oraz „Bardzo łatwe”. Pozostawiono też możliwość odpowiedzi „nie wiem”. Ocenie badanych poddano dostępność napojów alkoholowych, leków uspokajających i nasennych, substancji wziewnych oraz poszczególnych środków nielegalnych. Pełen rozkład odpowiedzi uczniów przedstawia poniższa tabela.

Tabela 26. Ocena dostępności poszczególnych substancji.

Papierosy		
	SPP Śrem	SPP PL
Niemożliwe	7,2%	1,8%
Bardzo trudne	3,1%	1,3%
Dosyć trudne	5,6%	3,4%
Dosyć łatwe	22,5%	20,3%
Bardzo łatwe	44,4%	64,9%
Nie wiem	17,2%	8,3%

Piwo		
	SPP Śrem	SPP PL
Niemożliwe	6,9%	1,7%
Bardzo trudne	2,5%	1,1%
Dosyć trudne	5,9%	2,8%
Dosyć łatwe	18,4%	18,4%
Bardzo łatwe	50,9%	72,2%
Nie wiem	15,3%	3,8%

Wino

	SPP Śrem	SPP PL
Nieвозмоżliwe	7,2%	2,1%
Bardzo trudne	2,8%	1,8%
Dosycь trudne	7,8%	4,3%
Dosycь łatwe	19,4%	19,2%
Bardzo łatwe	46,3%	67,3%
Nie wiem	16,6%	5,2%

Wódka

	SPP Śrem	SPP PL
Nieвозмоżliwe	7,8%	3%
Bardzo trudne	6,3%	2,7%
Dosycь trudne	8,8%	5,9%
Dosycь łatwe	18,3%	18,5%
Bardzo łatwe	42,2%	64,2%
Nie wiem	16,9%	5,6%

Marihuana lub haszysz

	SPP Śrem	SPP PL
Nieвозмоżliwe	22,8%	11%
Bardzo trudne	13,8%	9,8%
Dosycь trudne	11,3%	13,3%
Dosycь łatwe	19,7%	31,8%
Bardzo łatwe	5,3%	18,6%
Nie wiem	27,2%	15,5%

Amfetamina

	SPP Śrem	SPP PL
Nieвозмоliwe	30,9%	23,5%
Bardzo trudne	20%	16,2%
Dosyć trudne	9,4%	15,5%
Dosyć łatwe	3,1%	14,7%
Bardzo łatwe	4,4%	6,2%
Nie wiem	32,2%	23,9%

Leki uspokajające lub nasenne

	SPP Śrem	SPP PL
Nieвозмоliwe	21,3%	11,3%
Bardzo trudne	13,1%	7,6%
Dosyć trudne	14,7%	12,7%
Dosyć łatwe	14,1%	30,3%
Bardzo łatwe	8,4%	22,7%
Nie wiem	28,4%	15,5%

Crack

	SPP Śrem	SPP PL
Nieвозмоliwe	32,2%	26,6%
Bardzo trudne	18,4%	18%
Dosyć trudne	8,4%	16%
Dosyć łatwe	1,9%	7,3%
Bardzo łatwe	0,9%	4,4%
Nie wiem	38,1%	25,4%

Kokaina

	SPP Śrem	SPP PL
Niemożliwe	33,4%	24%
Bardzo trudne	19,4%	17,8%
Dosyć trudne	10%	16,4%
Dosyć łatwe	3,4%	11,3%
Bardzo łatwe	1,3%	6,3%
Nie wiem	32,5%	24,1%

Ecstasy

	SPP Śrem	SPP PL
Niemożliwe	32,5%	23%
Bardzo trudne	17,5%	14,7%
Dosyć trudne	10,6%	14,4%
Dosyć łatwe	4,1%	14,4%
Bardzo łatwe	1,6%	8,3%
Nie wiem	33,8%	25,3%

Heroina

	SPP Śrem	SPP PL
Niemożliwe	33,1%	26,5%
Bardzo trudne	20,9%	18,9%
Dosyć trudne	9,7%	15,6%
Dosyć łatwe	2,2%	9,1%
Bardzo łatwe	0,9%	4,6%
Nie wiem	33,1%	25,4%

Należy zwrócić uwagę, że w ocenach respondentów poziom dostępności napojów alkoholowych jest wysoki. Badani uczniowie uznali za bardzo łatwe do zdobycia: piwo – SPP Śrem: 50,9%, SPP PL: 72,2%; wino – SPP Śrem: 46,3%, SPP PL: 67,3%; wódkę – SPP Śrem: 42,2%; SPP PL: 64,2%. Jednak w opinii próby ogólnopolskiej dostęp do tych napoi alkoholowych jest łatwiejszy. Młodzież deklaruje podobny poziom dostępu do tytoniu. Za bardzo łatwy do zdobycie uznało go 44,4% badanych z Gminy Śrem i 64,9% badanych z próby ogólnopolskiej. Można zauważyć, że większość badanych nie ma dużych trudności z dostępem do napojów alkoholowych i tytoniu, mimo że według polskiego prawa sprzedaż i podawanie używek nieletnim są zabronione.

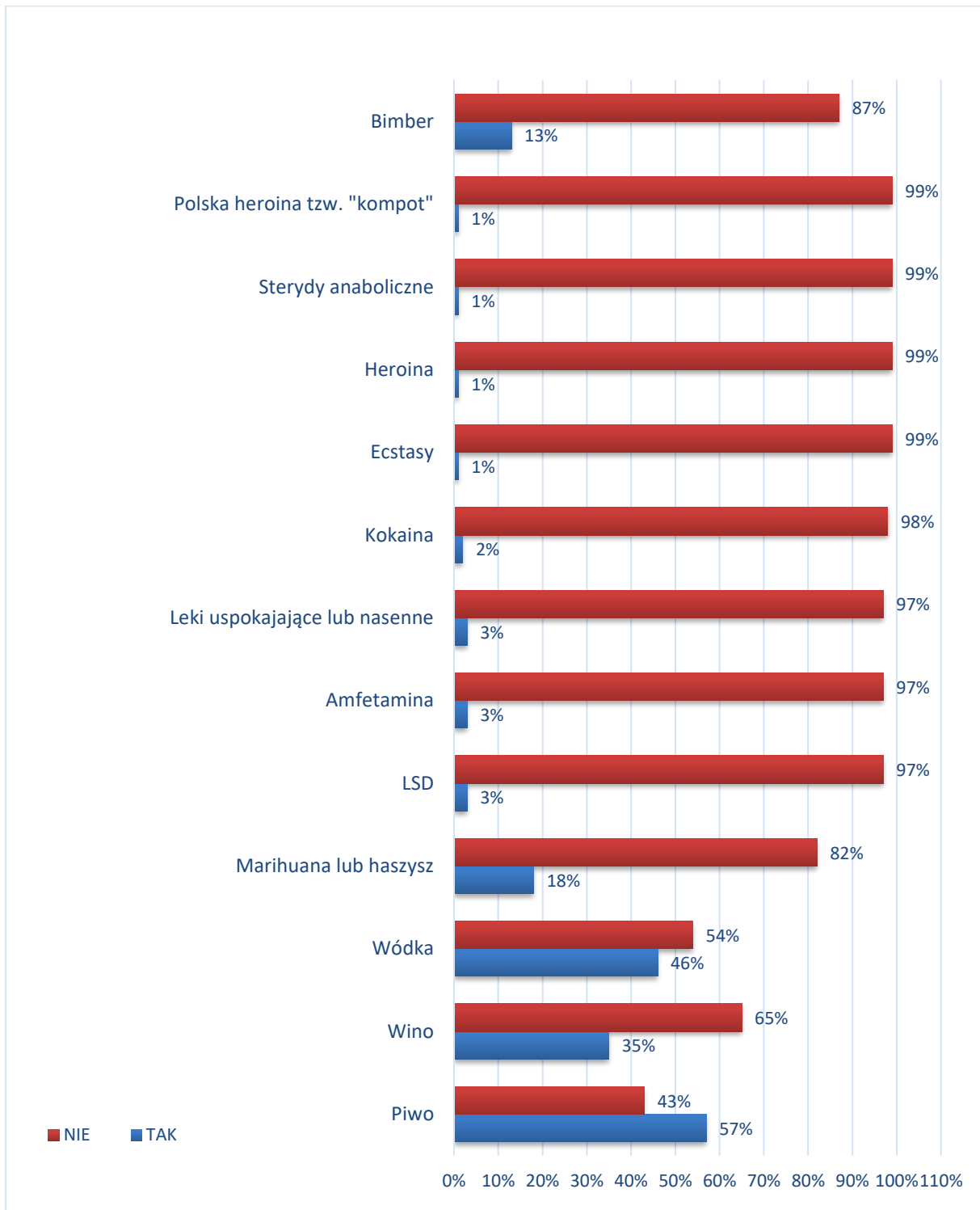
Należy zauważyć, że **dostępność substancji nielegalnych oceniana jest niżej.** Odsetki uczniów, którzy uważają je za niemożliwe do zdobycia wahają się od 22,8% w przypadku konopi indyjskich do 33,4% w przypadku kokainy. Dla młodzieży z gminy Śrem nabycie substancji nielegalnych jest zdecydowanie trudniejsze w porównaniu z młodzieżą ogólnopolską (w przypadku SPP Śrem odsetek odpowiedzi „niemożliwe” w odniesieniu do wszystkich rodzajów substancji jest wyższy w porównaniu z SPP PL).

Kolejno zadano pytanie o to, czy badanemu kiedykolwiek proponowano jakieś substancje psychoaktywne. W masmediach ciągle wiele mówi się o agresywnym rozwoju rynku substancji nielegalnych i ich marketingu wśród uczniów. Intencją pytania o propozycje była weryfikacja tych doniesień. Badanym przedstawiono listę środków legalnych i nielegalnych i proszono o zaznaczenie tych, które w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem ktokolwiek im proponował.

Najczęściej proponowanym młodzieży środkiem jest bez wątpienia alkohol. Z propozycjami dotyczącymi substancji nielegalnych badani spotykają się rzadziej i stosunkowo najczęściej dotyczą one konopi. Otrzymało je, chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy 18% uczniów SPP Śrem i 34,6% SPP PL. Odsetki uczniów, którym proponowano amfetaminę wynosiły: SPP PL- 3%; SPP PL- 5,6%. Ecstasy proponowane były: SPP Śrem- 1%; SPP PL- 5,8%. Zwraca uwagę wysoki odsetek uczniów, którzy spotykali się z propozycjami alkoholu nielegalnie wytworzonego domowym sposobem, czyli bimbru. W gminie Śrem taką ofertą otrzymało 13% badanych, próbie ogólnopolskiej- 28,2%. Uczniowie z próby ogólnopolskiej częściej spotykają się z propozycjami zażycia substancji nielegalnych oraz legalnych w porównaniu z próbą ogólnopolską.

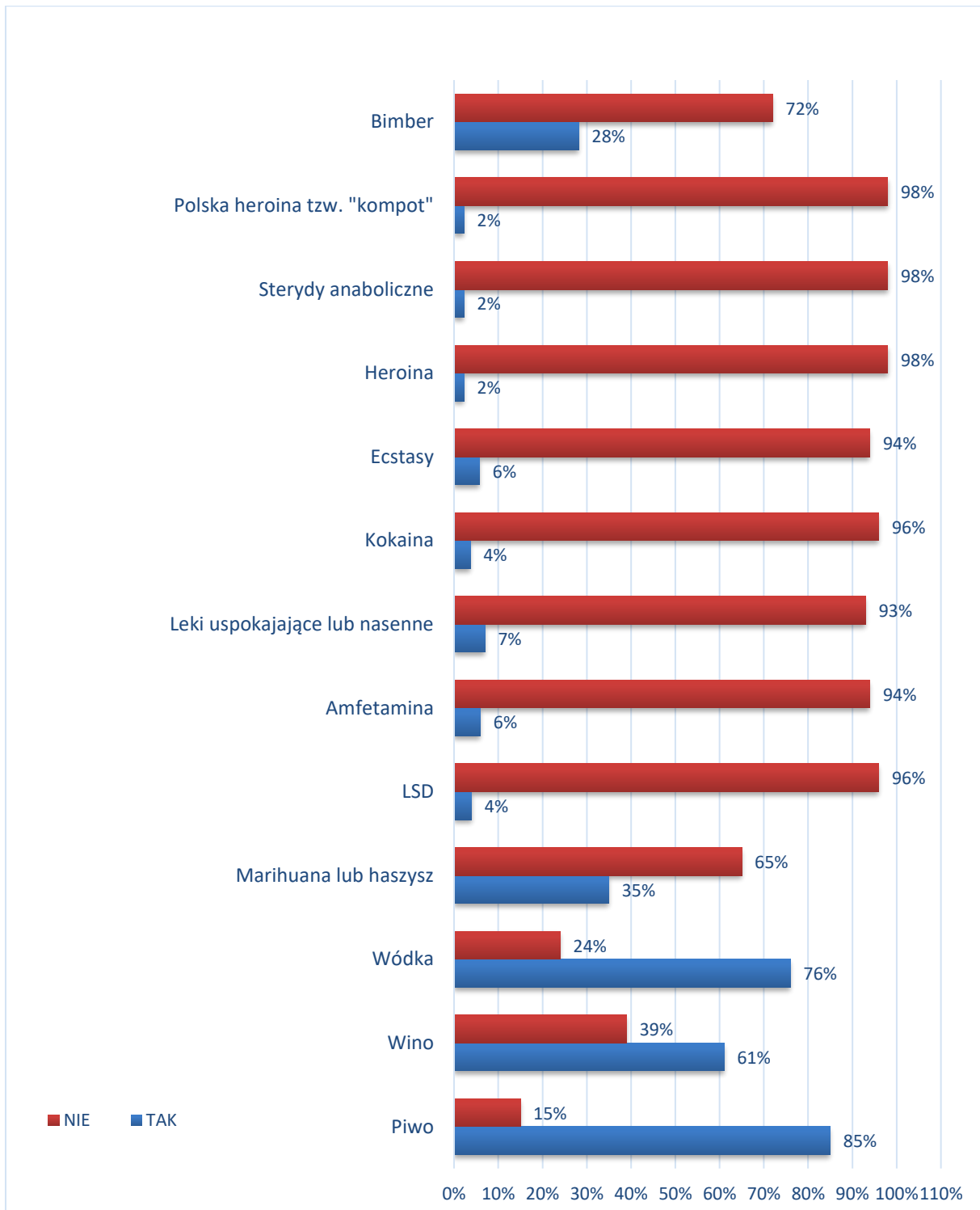

Wykres 78. Czy w czasie ostatnich 12 miesięcy proponowano Tobie którąkolwiek z następujących substancji niezależnie od tego, czy skorzysta(a)ś z tej propozycji, czy nie? - SPP Śrem

Wykres 79. Czy w czasie ostatnich 12 miesięcy proponowano Tobie którąkolwiek z następujących substancji niezależnie od tego, czy skorzystała(a)ś z tej propozycji, czy nie? – SPP PL

W kolejnym pytaniu zbadano częstotliwość zakupów piwa, wina i wódki w sieci sprzedaży detalicznej. **Większość badanych zarówno z Gminy Śrem, jak i próby ogólnopolskiej dokonujących zakupów wina, piwa bądź wódki robiła to 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.** W przypadku piwa dość znaczna jest też frakcja kupujących ten napój 3-5 razy w tym czasie. Wyniki badań wskazują, że uczniowie z Gminy Śrem rzadziej kupują napoje alkoholowe w porównaniu z próbą ogólnopolską.

Tabela 27. Teraz pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy w czasie ostatnich 30 dni (jeśli w ogóle) kupiłeś jakiś napój alkoholowy, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy, na swoje potrzeby?

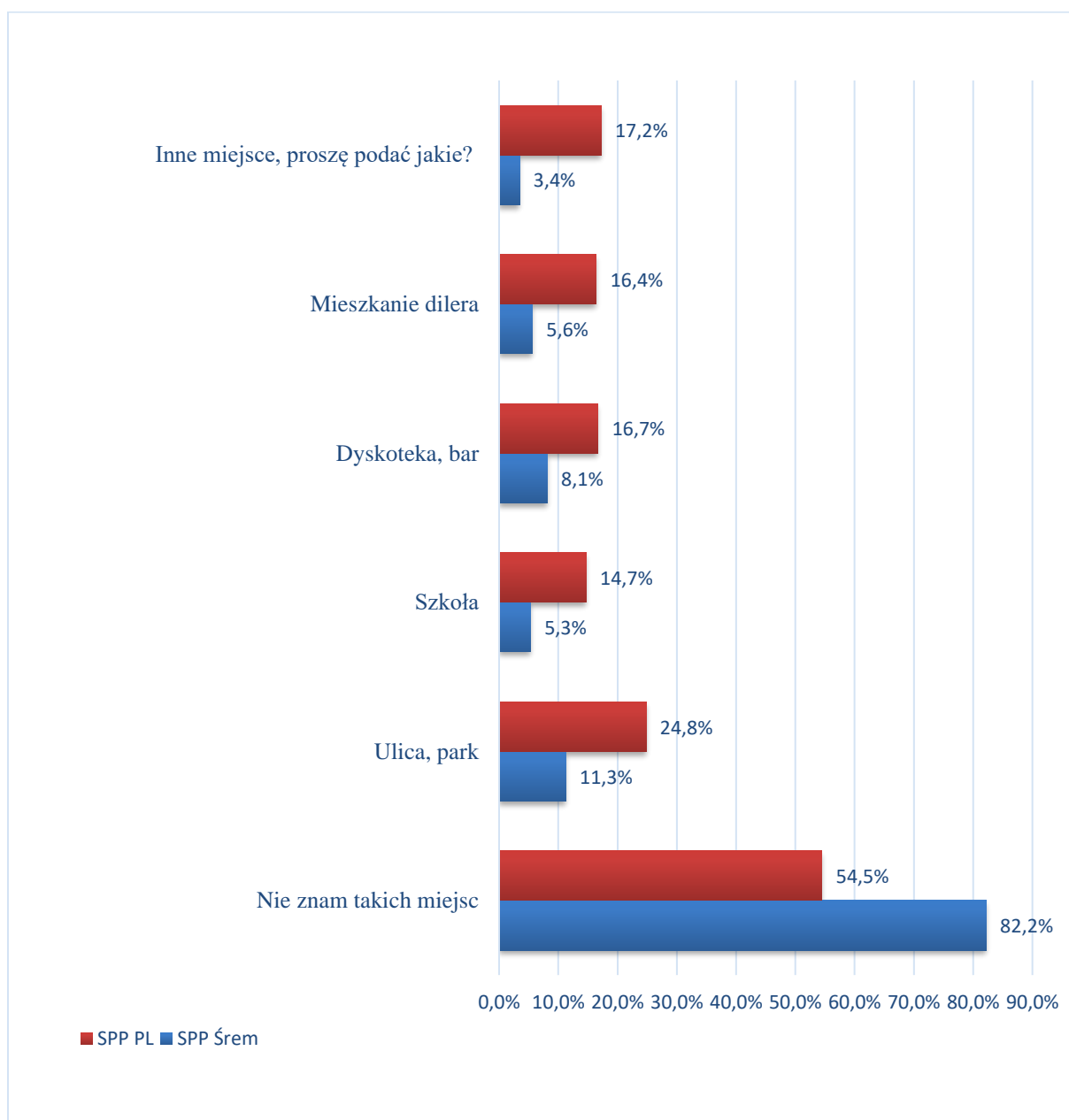
SPP Śrem						
	<i>Nie kupilem</i>	<i>1-2 razy</i>	<i>3-5 razy</i>	<i>6-9 razy</i>	<i>10-19 razy</i>	<i>20 i więcej</i>
Piwo	74,1%	12,19%	7,5%	4,4%	0,6%	1,1%
Wino	88,8%	7,81%	1,9%	0,6%	0,3%	0,6%
Wódkę (whisky, koniak itp.)	85%	9,06%	2,8%	2,2%	0,3%	0,6%

SPP PL						
	<i>Nie kupilem</i>	<i>1-2 razy</i>	<i>3-5 razy</i>	<i>6-9 razy</i>	<i>10-19 razy</i>	<i>20 i więcej</i>
Piwo	47,7%	24,9%	13,7%	7,1%	3,4%	3,1%
Wino	79,3%	13,7%	4,5%	1,2%	0,5%	0,7%
Wódkę (whisky, koniak itp.)	68,9%	17,1%	7,3%	3,4%	1,7%	1,6%

Kolejne pytanie miało za zadanie uszczegółowienie wiedzy na temat dostępności substancji psychoaktywnych dotyczyło przetworów konopi i sondowało znajomości miejsc, gdzie można te substancje łatwo nabyć. **Odsetek badanych znających takie miejsca jest zdecydowanie wyższy wśród próby ogólnopolskiej (82,2%) w porównaniu z młodzieżą z gminy Śrem (54,5%).** Młodzież najczęściej wymieniała takie miejsca jak ulica/park oraz dyskoteka/bar.

Wykres 80. W których miejscach, z niżej podanych, mógłbyś(mogłabyś) łatwo kupić marihuanę lub haszysz, gdybyś tego chciał(a)?

6.2.6. Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych

Używanie substancji psychoaktywnych, zarówno legalnych takich jak napoje alkoholowe, czy tytoń, jak nielegalnych takich jak narkotyki niesie za sobą ryzyko pojawienia się szkód zdrowotnych i społecznych. Ryzyko to jest szczególnie duże, gdy po substancje te sięgają ludzie bardzo młodzi, nie świadomi tego, co może im grozić. Pewne znaczenie profilaktyczne może tu mieć wiedza na temat wielorakich niebezpieczeństw związanych z ich używaniem. Nie tylko, dlatego że uświadomienie sobie ryzyka skłaniać powinno do ograniczania konsumpcji, ale również, dlatego że stwarza ono szansę zadbania o jak największe zminimalizowanie niebezpieczeństwa powikłań.

Przedstawiono badanym listę środków legalnych i nielegalnych i poproszono, aby na czterostopniowej skali od „nie ma ryzyka” do „duże ryzyko” ocenili ryzyko zaszkodzenia sobie w wyniku używania każdego z nich.

Tabela 28. Ocena ryzyka zaszkodzenia zdrowiu w wyniku zażywania substancji psychoaktywnych.

Pałą papierosy od czasu do czasu		
	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	10,9%	8,8%
Małe ryzyko	34,1%	38,9%
Umiarkowane ryzyko	31,3%	37,3%
Duże ryzyko	11,6%	12,5%
Nie wiem	12,2%	2,4%

Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie		
	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	4,4%	2,4%
Małe ryzyko	3,1%	3,2%
Umiarkowane ryzyko	13,8%	14,6%
Duże ryzyko	67,5%	77,4%
Nie wiem	11,3%	2,4%

Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie

	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	8,1%	6,3%
Małe ryzyko	18,8%	18%
Umiarkowane ryzyko	33,4%	36,2%
Duże ryzyko	25,9%	36,4%
Nie wiem	13,8%	3,1%

Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie

	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	5%	2,5%
Małe ryzyko	4,4%	4,6%
Umiarkowane ryzyko	18,4%	15,2%
Duże ryzyko	59,7%	73,7%
Nie wiem	12,5%	4%

Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu

	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	7,5%	4,3%
Małe ryzyko	16,9%	9,8%
Umiarkowane ryzyko	30,3%	29,1%
Duże ryzyko	31,6%	51,4%
Nie wiem	13,8%	5,3%

Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu

	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	21,6%	26,6%
Małe ryzyko	18,8%	29,2%
Umiarkowane ryzyko	16,9%	18,1%
Duże ryzyko	23,1%	19%
Nie wiem	19,7%	7%

Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu

	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	14,4%	16%
Małe ryzyko	16,9%	25,2%
Umiarkowane ryzyko	22,2%	28,6%
Duże ryzyko	27,5%	23,2%
Nie wiem	19,1%	6,9%

Pałą marihuanę lub haszysz regularnie

	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	9,1%	6,7%
Małe ryzyko	7,2%	8,8%
Umiarkowane ryzyko	16,9%	19,9%
Duże ryzyko	47,5%	57,8%
Nie wiem	19,4%	6,8%

Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę

	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	6,9%	4%
Małe ryzyko	8,8%	10,2%
Umiarkowane ryzyko	21,9%	24,4%
Duże ryzyko	40,3%	49,1%
Nie wiem	22,2%	12,4%

Biorą amfetaminę regularnie

	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	4,1%	1,9%
Małe ryzyko	2,2%	0,9%
Umiarkowane ryzyko	6,9%	3,4%
Duże ryzyko	66,9%	82,6%
Nie wiem	20%	11,2%

Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy

	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	7,5%	6%
Małe ryzyko	11,6%	16,4%
Umiarkowane ryzyko	20%	25,2%
Duże ryzyko	37,5%	36,4%
Nie wiem	23,4%	16,1%

Biorą ecstasy regularnie

	SPP Śrem	SPP PL
Nie ma ryzyka	4,1%	1,8%
Małe ryzyko	1,9%	1,9%
Umiarkowane ryzyko	9,1%	8,1%
Duże ryzyko	62,8%	73,2%
Nie wiem	22,2%	14,9%

Uczniowie z Gminy Śrem częściej w porównaniu z próbą ogólnopolską nie są przekonani o tym jakie ryzyko szkodliwości dla zdrowia niesie za sobą zażywanie substancji psychoaktywnych. Uczniowie z Gminy Śrem w porównaniu z próbą ogólnopolską częściej oceniali, jako duże ryzyko zaszkodzenia zdrowiu w przypadku:

- ✓ palenia marihuany lub haszyszu od czasu do czasu (o 3,9%);
- ✓ próbowania 1 raz lub 2 razy ecstasy (o 0,9%).

Jeżeli chodzi o ryzyko zaszkodzenia sobie w wyniku używania pozostałych substancji, to w każdym przypadku uczniowie z Gminy Śrem rzadziej w porównaniu z próbą ogólnopolską wskazywali na duże ryzyko.

Dane na temat postrzegania ryzyka szkód w efekcie używania substancji psychoaktywnych prowadzą do wniosku, że młodzież z Gminy Śrem jest mniej zorientowana w skali zagrożeń substancji psychoaktywnych w porównaniu z próbą ogólnopolską.

Uczniowie z Gminy Śrem częściej w porównaniu z próbą ogólnopolską nie są przekonani o tym jakie ryzyko szkodliwości dla zdrowia niesie za sobą zażywanie substancji psychoaktywnych.

6.2.7. Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych

Odpowiedzi na pytanie o to, ile osób spośród przyjaciół respondenta używa substancji psychoaktywnych dostarczają uzupełniającego wskaźnika rozpowszechnienia używania tych środków przez młodzież. Wprawdzie z odpowiedzi respondentów nie można w prosty sposób wyliczyć liczby osób używających poszczególnych środków, ale mogą one w pewnym stopniu pełnić rolę kontrolną wobec oszacowań uzyskanych na podstawie informacji dotyczących używania tych substancji przez respondentów. Wskaźnik rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu badanych można też z pewnymi zastrzeżeniami interpretować jako wskaźnik ryzyka sięgania po te substancje. Znaczne rozpowszechnienie substancji wśród przyjaciół respondenta może zwiększać szanse na to, że będzie on ich używał.

Przedstawione w tabeli rozkłady odpowiedzi potwierdzają **znaczne rozpowszechnienie używania przez młodzież substancji legalnych, przede wszystkim alkoholu i tytoniu. Poza tym, najbardziej popularną nielegalną substancją psychoaktywną jest marihuana lub haszysz.** Wśród młodzieży z Gminy Śrem w porównaniu z próbą ogólnopolską mniej rozpowszechnione są²⁹:

- ✓ papierosy (o 1,7%);
- ✓ alkohol (o 2,9%);
- ✓ upijanie się (o 19,6%)
- ✓ palenie marihuany lub haszyszu (o 15,3%);
- ✓ środki uspokajające lub nasenne (o 7,9%);
- ✓ ecstasy (o 10,2%);
- ✓ substancje wziewne (o 2,5%).

²⁹ Różnica w odsetkach odpowiedzi „nikt”.

Tabela 29. Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół...

Pali papierosy		
	SPP Śrem	SPP PL
Nikt	18,1%	14,6%
Kilka osób	45,9%	36,9%
Sporo	22,2%	30,1%
Większość	12,2%	15,9%
Wszyscy	1,6%	2,5%

Pije napoje alkoholowe (piwo, wino, wódkę, itp.)		
	SPP Śrem	SPP PL
Nikt	15,3%	12,4%
Kilka osób	33,1%	29,2%
Sporo	24,1%	30,1%
Większość	21,9%	24,3%
Wszyscy	5,6%	4%

Upija się		
	SPP Śrem	SPP PL
Nikt	48,1%	28,5%
Kilka osób	33,1%	41,2%
Sporo	11,9%	18,5%
Większość	3,8%	10%
Wszyscy	1,3%	1,8%

Pali marihuanę lub haszysz

	SPP Śrem	SPP PL
Nikt	65,6%	50,3%
Kilka osób	25%	36,6%
Sporo	6,3%	8,2%
Większość	1,7%	3,5%
Wszyscy	1,7%	1,4%

Bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)

	SPP Śrem	SPP PL
Nikt	87,8%	79,9%
Kilka osób	10,6%	16%
Sporo	0,6%	2,2%
Większość	0%	1%
Wszyscy	0,9%	1%

Bierze ecstasy

	SPP Śrem	SPP PL
Nikt	93,4%	83,2%
Kilka osób	5%	13,7%
Sporo	0,6%	1,9%
Większość	0%	0,7%
Wszyscy	0,9%	0,5%

Używa środków wziewnych (kleju itp.)

	SPP Śrem	SPP PL
Nikt	93,8%	91,3%
Kilka osób	4,7%	7%
Sporo	0,6%	0,8%
Większość	0%	0,5%
Wszyscy	0,9%	0,4%

6.2.8. Relacje z rodzicami i przyjaciółmi

Większość badanych jest zadowolona z relacji z rodzicami i przyjaciółmi. Najniższy odsetek badanych w obu grupach jest zadowolonych z relacji z ojcem, a największy z relacji z przyjaciółmi.

Tabela 30. Na ile zwykle jesteś zadowolony z ...

Swoich stosunków z matką		
	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo zadowolony	36,6%	38%
Zadowolony	43,1%	36,9%
Średnio zadowolony	12,5%	16,2%
Niezadowolony	4,4%	4,4%
Bardzo niezadowolony	3,4%	3,1%

Swoich stosunków z ojcem

	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo zadowolony	34,7%	25,8%
Zadowolony	35,9%	33,1%
Średnio zadowolony	17,8%	20,2%
Niezadowolony	5,9%	7,8%
Bardzo niezadowolony	3,4%	7,4%

Swoich stosunków z przyjaciółmi

	SPP Śrem	SPP PL
Bardzo zadowolony	45%	40,8%
Zadowolony	35%	42,2%
Średnio zadowolony	15%	11,8%
Niezadowolony	3,1%	2,4%
Bardzo niezadowolony	1,3%	1,4%

Wśród różnych instytucji odpowiedzialnych za wychowanie młodego pokolenia najważniejsza rola zdaje się przypadać rodzinie. Także w kwestii używania substancji rodzina, a szczególnie rodzice, mogą mieć decydujący wpływ. Przyzwolenie ze strony rodziców lub brak zainteresowania stosunkiem dzieci do alkoholu i innych substancji może sprzyjać ich używaniu przez młodych ludzi a odpowiednio realizowana strategia wychowawcza może zapobiec podejmowaniu i ponawianiu doświadczeń z substancjami.

W ocenie około połowy respondentów zarówno z Gminy Śrem, jak i z próby ogólnopolskiej ich rodzice bardzo rzadko bądź prawie nigdy nie określali ścisłych zasad co mogą robić w domu (odpowiednio 44,1% i 49,3%) lub poza nim (odpowiednio 54,7% i 56,1%). Natomiast rodzice w większości, co najmniej często, wiedzą z kim ich dzieci spędzają wieczory (SPP Śrem- 70,9%; SPP PL-77,2%) oraz gdzie je spędzają (SPP Śrem-73,5%; SPP PL-78,0%).

Większość uczniów może, przynajmniej często, łatwo pożyczyć pieniądze od rodziców (SPP Śrem- 61,6%; SPP PL-63,1%), bądź dostać je w podarunku (SPP Śrem- 56,6%; SPP PL 52,4%). Szczegółowy rozkład deklaracji przedstawia tabela na następnych stronach.

Tabela 31. Jak często poniższe stwierdzenia odnoszą się do Ciebie:

Moi rodzice określili ściśle zasady, co ja mogę robić w domu		
	SPP Śrem	SPP PL
Zawsze lub prawie zawsze	8,1%	8,3%
Często	17,5%	17,3%
Czasami	30,3%	25,2%
Rzadko	24,4%	26,5%
Nigdy lub prawie nigdy	19,7%	22,7%

Moi rodzice określili ściśle zasady, co ja mogę robić poza domem		
	SPP Śrem	SPP PL
Zawsze lub prawie zawsze	6,9%	6,5%
Często	9,4%	14,2%
Czasami	29,1%	23,2%
Rzadko	26,3%	28,5%
Nigdy lub prawie nigdy	28,4%	27,5%

Moi rodzice wiedzą, z kim ja spędzam wieczory		
	SPP Śrem	SPP PL
Zawsze lub prawie zawsze	45%	51,9%
Często	25,9%	25,4%
Czasami	15,9%	12,7%
Rzadko	5,6%	5,6%
Nigdy lub prawie nigdy	7,5%	4,5%

Moi rodzice wiedzą, gdzie ja spędzam wieczory

	SPP Śrem	SPP PL
Zawsze lub prawie zawsze	49,4%	58,9%
Często	24,1%	25,1%
Czasami	14,1%	12,1%
Rzadko	5,6%	5,4%
Nigdy lub prawie nigdy	6,9%	4,5%

Mogę łatwo pożyczyć pieniądze od matki lub ojca

	SPP Śrem	SPP PL
Zawsze lub prawie zawsze	35,3%	33,8%
Często	26,3%	29,3%
Czasami	22,5%	22,8%
Rzadko	8,8%	9,3%
Nigdy lub prawie nigdy	7,2%	4,7%

Mogę łatwo dostać w podarunku pieniądze od matki lub ojca

	SPP Śrem	SPP PL
Zawsze lub prawie zawsze	27,2%	26,6%
Często	29,4%	25,8%
Czasami	25%	28,2%
Rzadko	12,2%	14,4%
Nigdy lub prawie nigdy	6,3%	5%

6.2.9. Formy spędzania czasu wolnego

W obydwu porównywanych grupach niemal wszyscy badani spędzają czas używając Internetu dla przyjemności. Zdecydowana większość z nich robi to prawie codziennie (SPP Śrem-97,8%; SPP PL- 90,3%).

Kolejną bardzo popularną formą spędzania czasu wolnego, to granie w gry komputerowe. Na tę czynność wskazuje 89,4% młodzieży z gminy Śrem oraz 82% młodzieży z próby ogólnopolskiej, chociaż odsetki robiących to prawie codziennie są znacznie niższe. Ponadto, badani uczniowie z Gminy Śrem częściej grają w gry komputerowe- na wykonywanie tej czynności prawie codziennie wskazuje: SPP Śrem- 42,5%; SPP PL- 21,6%. Wśród badanej młodzieży popularność ma również aktywne uprawianie sportów- na codziennie uprawianie sportów wskazuje 20,9% uczniów z Gminy Śrem oraz 29,8% młodzieży z próby ogólnopolskiej.

Mniejszą popularnością wśród młodzieży cieszy się czytanie książek dla przyjemności (SPP Śrem- 67,8%, w tym 7,8% prawie codziennie; SPP PL- 74,3%, w tym 9,0% prawie codziennie).

Najrzadziej badani przyznawali się do grania na automatach – 16,6% uczniów z Gminy Śrem oraz 16,0% uczniów z próby ogólnopolskiej.

Tabela 32. Formy spędzania czasu wolnego.

Gra w gry komputerowe		
	SPP Śrem	SPP PL
Nigdy	10,6%	18%
Kilka razy w roku	12,2%	24,8%
Raz lub dwa razy na miesiąc	12,8%	14,7%
Przynajmniej raz na tydzień	21,9%	20,8%
Prawie codziennie	42,5%	21,6%

Aktywne uprawianie sportu

	SPP Śrem	SPP PL
Nigdy	8,1%	3,6%
Kilka razy w roku	10,6%	7,5%
Raz lub dwa razy na miesiąc	19,1%	15,3%
Przynajmniej raz na tydzień	41,3%	43,8%
Prawie codziennie	20,9%	29,8%

Czytanie książki dla przyjemności

	SPP Śrem	SPP PL
Nigdy	32,2%	25,7%
Kilka razy w roku	33,4%	34%
Raz lub dwa razy na miesiąc	15,6%	18,7%
Przynajmniej raz na tydzień	10,9%	12,7%
Prawie codziennie	7,8%	9%

Inne hobby

	SPP Śrem	SPP PL
Nigdy	24,7%	17,2%
Kilka razy w roku	8,4%	10,3%
Raz lub dwa razy na miesiąc	15,9%	16,7%
Przynajmniej raz na tydzień	26,9%	25,7%
Prawie codziennie	24,1%	30,1%

Używanie Internetu dla przyjemności

	SPP Śrem	SPP PL
Nigdy	0,6%	0,5%
Kilka razy w roku	0,3%	0,8%
Raz lub dwa razy na miesiąc	0%	1,8%
Przynajmniej raz na tydzień	1,3%	6,7%
Prawie codziennie	97,8%	90,3%

Gra na automatach do gry

	SPP Śrem	SPP PL
Nigdy	83,4%	84%
Kilka razy w roku	12,2%	12,1%
Raz lub dwa razy na miesiąc	3,1%	2,5%
Przynajmniej raz na tydzień	0,6%	0,7%
Prawie codziennie	0,6%	0,8%

Nowe Horyzonty

ROZDZIAŁ VII

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

7.1. Podsumowanie badań ankietowych

W podsumowaniu badań przeprowadzonych w Gminie Śrem można wyróżnić zasadnicze problemy, jakie pojawiły się w wypowiedziach mieszkańców. Na podstawie otrzymanych wyników zostaną również podkreślone najważniejsze kwestie, wymagające uwagi ze strony władz samorządowych.

1. Podstawowe problemy środowiskowe w opinii mieszkańców Gminy Śrem.

a) Najistotniejszym problemem zdaniem mieszkańców w ich środowisku lokalnym jest zanieczyszczenie powietrza. Rekomenduje się podjęcie szerokich działań w zakresie zanieczyszczeń powietrza, w szczególności poprzez wdrażanie mieszkańców Gminy w podejmowanie działań na rzecz poprawy jakości m. in. poprzez prowadzenie kampanii informacyjnych nt. tego, co mieszkańcy mogą zrobić dla lepszej jakości powietrza. Jako najmniej istotny problem w środowisku lokalnym badani uznali bezdomność oraz wzrost przestępczości.

b) Problem nadużywania alkoholu jest na dość wysokim poziomie ryzyka. Zdecydowana większość mieszkańców pierwszy raz spożywała alkohol jeszcze zanim osiągnęła wiek pełnoletności (inicjacja alkoholowa poniżej 18 roku życia- 89% dorosłych mieszkańców). Poza tym, większość badanych mieszkańców Gminy Śrem dość często spożywa alkohol- 71% pije go kilka razy w miesiącu lub częściej. Badani deklarują w większości, iż jednorazowo nie spożywają znacznych ilości alkoholu. Jednak, pewna część mieszkańców spożywa jednorazowo jego znaczne ilości (5 porcji i więcej- 29%). Wiedza na temat szkodliwości spożywania alkoholu jest wśród mieszkańców na relatywnie średnim poziomie. Ponadto, zdecydowana większość mieszkańców nie posiada wiedzy na temat instytucji pomocowych w zakresie uzależnień od tej substancji. Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu i rozpowszechniania wiedzy o negatywnych skutkach jego spożywania oraz promowanie zdrowego stylu życia. Aczkolwiek, kształtowanie postaw mieszkańców powinno nie tylko wiązać się z oddziaływaniem na poziom ich wiedzy, ale także koncentrować się na dwóch pozostałych składnikach postaw, czyli przekonaniach oraz emocjach, które mają swoje odzwierciedlenie

w motywacjach mieszkańców, sięgających po alkohol. Dlatego, należałoby wziąć pod uwagę możliwość zorganizowania szeregu darmowych spotkań otwartych, mających na celu kształtowanie umiejętności i kompetencji społecznych związanych z asertywnością, radzeniem sobie z negatywnymi emocjami, czy identyfikacją podejmowanych przez siebie zachowań ryzykownych oraz źródeł ich występowania. Konieczne jest stałe podejmowanie działań w zakresie dostępności pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych oraz członków ich rodzin. Niezbędne jest także wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych prowadzących działania z zakresu profilaktyki uzależnień.

c) Palenie wyrobów tytoniowych jest wśród dorosłych mieszkańców Gminy Śrem rozpowszechnionym nałogiem. Tak jak w przypadku inicjacji alkoholowej, większość mieszkańców pierwszego papierosa zapaliło jeszcze zanim osiągnęli wiek pełnoletności (86,7%). Kolejno, większość mieszkańców pali papierosy lub e-papierosy okazjnie czy też nałogowo. Poziom wiedzy na temat szkodliwości palenia zarówno papierosów, jak i e-papierosów jest wśród mieszkańców na dość niskim poziomie. Większość mieszkańców wskazuje, że palenie e-papierosów jest mniej szkodliwe, co palenie zwykłych papierosów. Z uwagi na rosnącą popularność e-papierosów należy zwrócić większą uwagę na rozpowszechnianie informacji w zakresie negatywnych skutków ich palenia.

d) Zażywanie substancji psychoaktywnych takich jak narkotyki i/lub dopalacze jest dość rozpowszechnionym problemem na terenie Gminy Śrem- 57% badanych mieszkańców zna co najmniej jedną osobę zażywającą owe substancje. Najbardziej popularną substancją psychoaktywną wśród społeczności lokalnej są dopalacze- 25% mieszkańców wskazuje, że zna osoby zażywające tę substancję. Jeżeli chodzi o źródło pozyskiwania owych substancji, to badani w zdecydowanej większości twierdzą, że nie wiedzą gdzie można nabyć tego typu substancje. Wskazane jest zwrócenie większej uwagi na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od narkotyków i dopalaczy, a także rozpowszechniania wiedzy o negatywnych skutkach ich zażywania.

e) Jak wynika z przeprowadzonych badań przemoc w rodzinie stanowi zauważalny problem wśród społeczności lokalnej- 81% badanych twierdzi, że ma w swoim otoczeniu osoby, które doświadczają przemocy w rodzinie lub podejrzewa, że tak się dzieje. Wśród mieszkańców Gminy Śrem zauważalny jest dość średni poziom świadomości na temat specyfiki przemocy, a część badanych mieszkańców może przejawiać postawy wychowawcze charakterystyczne dla autokratycznego modelu wychowania. Poza tym, większość badanych nie posiada wiedzy na

temat instytucji, do których należy się zwrócić, by pomóc osobie, która jest ofiarą przemocy w rodzinie. Należałoby zwrócić większą uwagę na rozpowszechnianie informacji o podmiotach i miejscach świadczących pomoc ofiarom przemocy domowej. Zalecana jest również stała współpraca z innymi podmiotami działającymi na terenie powiatu mająca na celu realizację działań zmierzających do ograniczenia zjawiska przemocy w rodzinie. Dodatkowo, wskazane jest podnoszenie świadomości społecznej w zakresie zjawiska przemocy i sposobów radzenia sobie z problemem poprzez: organizację akcji lokalnych lub przyłączenie się do ogólnokrajowych kampanii społecznych na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

f) Problemem społecznym Gminy Śrem jest również uzależnienie od komputerów i Internetu- 30% mieszkańców ocenia, że jest to bardzo lub dość powszechne zjawisko w ich najbliższym otoczeniu. Należy większą uwagę poświęcić działaniom profilaktycznym, skierowanym do dorosłych, dzieci i młodzieży mające zarówno charakter edukacyjny, jak i dostarczające alternatywnych form spędzania wolnego czasu. Szczególnie narażone osoby na uzależnienie od komputera czy internetu to nastolatki, ponieważ mają dostęp do Internetu, a często sposób użycia komputera i czas korzystania z niego nie są kontrolowane i ograniczane przez rodziców; młodzi ludzie dorośli – studenci, osoby bez pracy ze względu na wielkość czasu wolnego, jakim dysponują; gospodynie domowe ze względu na to, że dużo przebywają często samotnie w domu i szukają kontaktu z innymi osobami, informacji, porad lub rozrywki właśnie w Internecie, a także osoby samotne.

g) Badanie wykazało, że mieszkańcy Gminy Śrem padają także ofiarami cyberprzemocy. Wskazuje to na konieczność edukacji mieszkańców z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu, poprzez wspieranie świadomości prawnej oraz umiejętności ochrony własnych danych w sieci. Ważne jest również wskazanie mieszkańcom instytucji, do których mogą się zgłosić osoby, które padły ofiarą przestępstwa internetowego.

h) Problem uzależnienia od gier hazardowych na terenie Gminy Śrem jest na średnim poziomie ryzyka- niespełna 1/4 badanych ocenia, że jest dość powszechne zjawisko w ich środowisku lokalnym. Niewielu mieszkańców (3%) posiada wiedzę na temat instytucji, do których może zgłosić się osoba uzależniona od hazardu. Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnianie owych informacji, a także mechanizmów uzależnień behawioralnych zarówno w środowisku dorosłych, jak i dzieci oraz młodzieży.

2. Wnioski dotyczące badań punktów sprzedaży alkoholu.

a) Ankieta wykazała, że próby zakupu napojów alkoholowych przez osoby niepełnoletnie na terenie Gminy Śrem zdarzają się dość często, jednak nie jest to problem nagminny – sprzedawcy deklarują, że zdarzają się one najczęściej kilka razy w miesiącu (38%), nie zdarzają się (26%) lub też zdarzają kilka razy w roku (22%).

b) Spożywanie alkoholu w obrębie punktu sprzedaży na terenie Śrem w większości punktów jego sprzedaży nie jest częstym zjawiskiem. Ponadto, większość badanych sprzedawców 86% odpowiedziało, że w ciągu ostatnich 3 miesięcy nie doszło do nieprzyjemnych zjść związanych ze spożywaniem alkoholu w obrębie sklepu. Podczas 4 z takich zjść istniała potrzeba wezwania Policji w celu interwencji.

c) Rozkład deklaracji sprzedaży alkoholu pozwala sądzić, iż większość sprzedawców odpowiedzialnie podchodzi do sprzedaży alkoholu osobom niepełnoletnim, a jednak niektórzy sprzedawcy mało poważnie traktują ten zakaz. Tylko 8% badanych twierdzi, że zawsze sprawdza dowody potwierdzające wiek, a 20% robi to często, 58% rzadko, a 14% nigdy. Jednakże, 72% badanych sprzedawcy deklarują, że nigdy nie sprzedali alkoholu osobie, o której wiedzieli, że jest niepełnoletnia. W zestawieniu tych wyników z opiniami badanych uczniów w szkołach na terenie Gminy Śrem zalecane jest przeprowadzenie kampanii informacyjnej z zakresu odpowiedzialnej sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych. Kampania informacyjna może obejmować szkolenie dla sprzedawców, akcje z wykorzystaniem techniki Mystery Shopping i dystrybucję materiałów typu plakaty, naklejki do umieszczenia w punktach.

d) Większość mieszkańców uważa, że w ich okolicy znajduje się odpowiednia ilość punktów sprzedaży napojów alkoholowych. Jednocześnie, tylko niespełna 1/3 badanych sprzedawców oceniła funkcjonowanie kontroli punktów sprzedaży alkoholu, jako raczej i bardzo dobrą. Wskazuje to na konieczność podniesienia jakości kontroli w punktach sprzedaży alkoholu.

3. Zagrożenia w środowisku dzieci i młodzieży

a) Wraz z wiekiem badanych uczniów wzrasta odsetek młodych osób eksperymentujących z alkoholem, papierosami oraz substancjami psychoaktywnymi. Wyniki badania ESPAD wskazują na znaczne rozpowszechnienie używania przez młodzież substancji legalnych, przede wszystkim alkoholu i tytoniu. Poza tym, najbardziej popularną nielegalną substancją psychoaktywną jest marihuana lub haszysz.

b) Spożywanie napojów alkoholowych przez dzieci i młodzież ze szkół podstawowych w Gminie Śrem jest na średnim poziomie ryzyka. Wraz z wiekiem rośnie odsetek osób sięgających po alkohol- inicjację alkoholową klas 4-6 nie wskazał, że ma za sobą inicjację alkoholową, Inicjację alkoholową ma za sobą 7% badanych uczniów klas 4-6 oraz już 24% uczniów klas 7-8. Wśród przyczyn sięgania po napoje alkoholowe dzieci i młodzież często wskazują na picie okazjonalne podczas spotkań ze znajomymi oraz towarzystwo rodziny, co wskazywać może na społeczne przyzwolenie na spożywanie alkoholu przez młode osoby. Wyniki badania ESPAD wskazują, że uczniowie z Gminy Śrem zdecydowanie rzadziej sięgają po alkohol niż ich rówieśnicy na terenie Polski, co wskazuje na pozytywny trend młodych ludzi wobec spożywania alkoholu. Największą popularność zarówno wśród uczniów szkół ponadpodstawowych z Gminy Śrem, jak i uczniów w badaniu ogólnopolskim ma piwo. Wyniki wskazują, że mniejszy odsetek badanych z Gminy Śrem w porównaniu z próbą ogólnopolską wprowadził się w stan upojenia alkoholowego zarówno kiedykolwiek w życiu, w ciągu ostatnich 12 miesięcy, jak i 30 dni przed badaniem. Ponadto, badania wskazują, że uczniowie z Gminy Śrem upijają się rzadziej w porównaniu z próbą ogólnopolską. Uczniowie Gminy Śrem w nieco wyższym odsetkach deklarują silne upicie się niż uczniowie z próby ogólnopolskiej.

Planując oddziaływania profilaktyczne kierowane do dzieci i młodzieży warto wykorzystywać proces uczenia się rówieśniczego. Jest to sytuacja, w której dorastający człowiek czerpie pozytywne poglądy i postawy nie tylko od nauczyciela czy pedagoga, ale głównie od swoich rówieśników. Jeśli podczas programów profilaktycznych zostaną przeprowadzone odpowiednio dobrane ćwiczenia i zabawy, uczniowie sami wyciągną wnioski dotyczące alkoholu i będą mieli okazję podzielić się nimi z grupą. Szkoła jako placówka współuczestnicząca w wychowaniu młodych ludzi powinna w pierwszej kolejności realizować program profilaktyczny oraz wychowawczy, współpracować z rodzicami nie tylko podczas zebrań rodzicielskich, ale także zawrzeć z rodzicami koalicję na rzecz bezpieczeństwa i rozwoju ucznia. Zadaniem szkoły jest jasne formułowanie zasad, norm, granic, w tym norm

dotyczących środków zmieniających świadomość. Szkoła to również miejsce, w którym powinno się budować w uczniach poczucie odpowiedzialności za siebie, wyznaczać zadania i obowiązki oraz wzmacniać poczucie własnej wartości.

c) Badania wykazały, że pewien odsetek badanych młodych mieszkańców Śrem palił lub nadal pali wyroby papierosowe. Do palenia papierosów chociaż raz w życiu przyznaje się 2% uczniów klas 4-6 oraz 13% uczniów klas 7-8. Palenie wyrobów tytoniowych jest więc mniej popularne wśród młodych mieszkańców gminy aniżeli spożywanie alkoholu. Budzi jednak niepokój iż, uczniowie najczęściej wskazują, że palą podczas spotkań ze znajomymi oraz w towarzystwie rodziny. W przypadku młodzieży ze szkół ponadpodstawowych, to uczniowie z Gminy Śrem w ciągu całego życia, jak i w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem palili rzadziej i mniej w porównaniu do swoich rówieśników z terenu całej Polski. Niepokojący jest względnie bardzo łatwy dostęp dzieci i młodzieży do wyrobów tytoniowych i napojów alkoholowych. Jego ograniczenie jest zadaniem leżącym w obowiązku osób dorosłych. Badania wskazują, że uczniowie z Gminy Śrem często nie są przekonani o tym jakie ryzyko szkodliwości dla zdrowia niesie za sobą zażywanie substancji psychoaktywnych. Rekomenduje się podejmowanie działań budujących świadomość zagrożenia związanego z poszczególnymi używkami poprzez warsztaty profilaktyczne, szkolenia dla nauczycieli lub pogadanki profilaktyczne dla rodziców.

d) Jak wynika z badań zażywanie substancji psychoaktywnych takich jak narkotyki czy dopalacze nie jest bardzo rozpowszechnionym problemem wśród uczniów szkół podstawowych. Do zażywania narkotyków i/lub dopalaczy kiedykolwiek w życiu przyznało się 0,5% uczniów klas 4-6 oraz 1,2% uczniów klas 7-8. Jeżeli chodzi o okoliczności inicjacji narkotykowej, to uczniowie wskazywali najczęściej na spotkanie ze znajomymi imprezę/dyskotekę oraz co bardzo niepokojące szkołę. Największą popularność wśród uczniów, którzy kiedykolwiek zażywali już substancje psychoaktywne ma amfetamina oraz marihuana. Uczniowie w większości twierdzą, że nabycie owych substancji jest w ich otoczeniu raczej lub bardzo trudne, jednak 2% uczniów klas 4-6 oraz 3% uczniów klas 7-8 wskazuje, że jest to raczej lub bardzo łatwe. Jeżeli chodzi o badanie ESPAD, to na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania znajdują się wśród uczniów szkół ponadpodstawowych marihuana i haszysz, na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza, a na trzecim miejscu substancje wziewne. Należy także zwrócić uwagę na bardzo niskie, oscylujące wokół rozpowszechnienie eksperymentowanie z narkotykami w zastrzykach. Szczególny niepokój powinny budzić natomiast odsetki młodzieży sięgającej po alkohol

w połączeniu z lekami oraz jeszcze większe z przetworami konopi używanymi łącznie z alkoholem. Łączne przyjmowanie różnych substancji jest szczególnie niebezpieczne ze względu na ryzyko szkód zdrowotnych wzmacniane przez efekt możliwej interakcji między substancjami. Poza tym, marihuany lub haszyszu oraz innych substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem częściej używali uczniowie z próby ogólnopolskiej niż uczniowie z Gminy Śrem. Uczniowie ze szkół ponadpodstawowych na terenie Gminy Śrem w porównaniu z próbą ogólnopolską częściej zażywali wyłącznie substancje wziewne. Ponadto, uczniowie z Gminy Śrem rzadziej przyjmują leki nasenne lub uspokajające bez przepisu lekarza.

Dla okresu adolescencji charakterystyczne jest młodzieńcza potrzeba poszukiwania silnych wrażeń. Może ona powodować, że młodzi ludzie będą np. eksperymentować z substancjami psychoaktywnymi. Nie oznacza to wcale, że ci ludzie będą przyjmować owe substancje nałogowo. Należy zwrócić szczególną uwagę na profilaktykę narkotykową wśród uczniów. W przypadku zażywania substancji psychoaktywnych bardzo ważne jest prowadzenie regularnych zajęć profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom. Najbardziej sprzyjające okoliczności do kontaktu z substancjami psychoaktywnymi stwarzają wakacje oraz czas wolny, dlatego też dzieci w tym okresie powinny zostać otoczone szczególną uwagą opiekunów i uświadamiane w kwestii niebezpieczeństw, jakie wiążą się z zażywaniem substancji psychoaktywnych.

e) Na podstawie wyników badania ESPAD można zauważyć, że większość badanych nie ma dużych trudności z dostępem do napojów alkoholowych i tytoniu, mimo że według polskiego prawa sprzedaż i podawanie używek nieletnim są zabronione. Wyniki badań wskazują także, że uczniowie z Gminy Śrem rzadziej kupują napoje alkoholowe w porównaniu z próbą ogólnopolską. Dostępność substancji nielegalnych oceniana jest niżej. Ponadto, najczęściej proponowanym młodzieży środkiem jest bez wątpienia alkohol. Z propozycjami dotyczącymi substancji nielegalnych badani spotykają się rzadziej i stosunkowo najczęściej dotyczą one konopi. Uczniowie z próby ogólnopolskiej częściej spotykają się z propozycjami zażycia substancji nielegalnych oraz legalnych w porównaniu z młodzieżą z Gminy Śrem. Kolejno, odsetek badanych znających miejsca, w których można nabyć nielegalne substancje psychoaktywne jest zdecydowanie wyższy wśród próby ogólnopolskiej w porównaniu z młodzieżą z gminy Śrem.

f) Kolejnym zauważalnym problemem wśród młodych mieszkańców gminy są przypadki agresji i przemocy (zarówno fizycznej, jak i psychicznej), z jakimi młodzi ludzie spotykają się w środowisku rówieśniczym. Niektórzy z uczniów nawet kilka razy w tygodniu, czy też na co dzień doświadczają przemocy fizycznej oraz psychicznej ze stronnych swoich kolegów i koleżanek w szkole. Otrzymane wyniki na temat jakości relacji rówieśniczych w badanych klasach powinny skłonić do zapoczątkowania lub rozwijania w szkole działań z zakresu zapobiegania agresji i przemocy oraz rozwiązywania konfliktów. Preferowane byłyby także doskonalenie szkolnych rozwiązań systemowych w zakresie kontroli i profilaktyki zachowań agresywnych. To przede wszystkim dyrektorzy placówek oświatowych powinni zwrócić szczególną uwagę na problem przemocy rówieśniczej. Preferowane byłoby także doskonalenie szkolnych rozwiązań systemowych w zakresie kontroli i profilaktyki zachowań agresywnych. Co więcej, otrzymane wyniki na temat jakości relacji rówieśniczych w badanych klasach mogą posłużyć za zachętę do organizowania szkolnych warsztatów, podczas których dzieci i młodzież będą mieli okazję do wspólnego zastanowienia się nad alternatywnymi sposobami rozładowywania negatywnych emocji i skutecznymi sposobami rozwiązywania konfliktów, bez używania przemocy. Należy także ciągle udoskonalać szkolne systemy przeciwdziałania i reagowania na przemoc, w które włączać trzeba rodziców, od których dzieci młodzież czerpią wzorce w zakresie stosowania przemocy, jako rozwiązania codziennych problemów.

g) Niepokój budzi ilość czasu spędzanego na korzystaniu z komputera, telefonu komórkowego czy na oglądaniu telewizji. Uczniowie spędzają dziennie w ten sposób nawet powyżej 5 godzin dziennie. Oznaczać to może, że po zakończonych lekcjach są to ich jedyne formy spędzania czasu. Należy mieć na uwadze, iż trzeba wspierać wszelkie inicjatywy rozwijające różnorodne pasje uczniów, tak aby były bardziej atrakcyjną formą spędzania czasu po szkole niż surfowanie po stronach internetowych oferujących niewiele wartościowych treści. Istotne jest, aby włączać w te działania rodziców, którzy mają możliwość nadzorowania tego, jak ich dzieci wykorzystują domowe komputery i inne urządzenia z dostępem do Internetu.

h) Już 25% uczniów klas 4-6 oraz 34% uczniów klas 7-8 doświadczyło zjawiska „hejtowania” w przestrzeni internetowej. Uczniowie padali również ofiarami wielu innych działań z zakresu cyberprzemocy. W perspektywie wyników na temat funkcjonowania badanych uczniów w Internecie konieczna wydaje się również szeroka edukacja z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu, czyli wspieranie świadomości prawnej uczniów, rozwijanie umiejętności ochrony przez niebezpiecznymi sytuacjami, czy poszerzanie wiedzy z zakresu ochrony własnych danych.

i) Zauważalnym problemem wydaje się być skłonność uczniów do korzystania z gier hazardowych. Już 25% młodszych oraz 40% uczniów starszych klas szkoły podstawowej ma doświadczenia związane z tego typu „rozrywką”. Również internetowe gry „na pieniądze” zaczynają być coraz bardziej popularne wśród dzieci i młodzieży. Warto zaznajomić uczniów z tematyką powstawania uzależnienia od hazardu, na przykład poprzez przeprowadzenie warsztatów profilaktycznych lub krótkich pogadanek na lekcjach wychowawczych.

j) Jak wynika z przeprowadzonych badań część badanych uczniów nie potrafi zagospodarować swojego czasu wolnego. Uczniowie często spędzają czas wolny przed telewizorem, komputerem czy korzystając ze smartfonów, przeznaczając go na oglądanie filmów, seriali, korzystanie z portali społecznościowych, rzadko kiedy na naukę, czy programy dokumentalne, informacyjne. Część badanych uczniów przyznaje, że w okolicy brakuje atrakcyjnych propozycji spędzania czasu wolnego, takich jak obiekty sportowe, tereny zielone, organizacje młodzieżowe. Należy poświęcić więcej uwagi ofercie zajęć oraz oddziaływań skierowanych do dzieci i młodzieży na terenie gminy. Może istnieć potrzeba szerszego zdiagnozowania zasygnalizowanego problemu. Wyniki badania ESPAD wskazują, że niemal wszyscy badani uczniowie ze szkół ponadpodstawowych spędzają czas używając Internetu dla przyjemności. Kolejna bardzo popularna forma spędzania czasu wolnego, to granie w gry komputerowe. Zdecydowanie mniejszą popularnością wśród młodzieży cieszy się czytanie książek dla przyjemności. U dzieci i młodzieży wciąż rozwijający się mózg łatwo przyzwyczaja się do prędkości i krzykliwej grafiki związanej z Internetem. Może stawać się to przyczyną problemów z zachowaniem, takich jak ADHD lub co najmniej sprawiać, że stają się oni bardziej niecierpliwi niż ludzie wychowani bez natychmiastowej gratyfikacji oferowanej przez Internet.

k) Wyniki badań przeprowadzonych wśród uczniów szkół podstawowych wskazują, że ich rodzice nie zawsze spędzają w jaki sposób spędzają czas wolny. Ponadto, w ocenie około połowy respondentów w badaniu ESPAD, ich rodzice bardzo rzadko bądź prawie nigdy nie określali ścisłych zasad co mogą robić w domu lub poza nim. Rodzina wciąż uważana jest za najistotniejszą wartość i naturalne środowisko wychowawcze. Od charakteru oddziaływań rodziny, stosowanych metod oraz form wychowawczych zależy w dużej mierze to, jak będzie przebiegał rozwój dziecka. Rodzina jest więc tą szczególną instytucją wychowawczą, która wywiera specjalny wpływ na sferę poznawczą, emocjonalną i motywacyjną dzieci i młodzieży. Właściwie funkcjonująca, o pozytywnej atmosferze korzystnie wpływa na wszechstronny rozwój dziecka. Należy inicjować i rozwijać różnorodne formy integracji rodzin, poprzez m.in. wspieranie wypoczynku rodzinnego, organizowanie imprez integracyjnych i kulturalnych, festynów, pikników rodzinnych, spektakli, wycieczek i innych działań.

l) W przypadku profilaktyki zdrowotnej oraz uzależnień od substancji psychoaktywnych, jak i uzależnień behawioralnych wśród dzieci i młodzieży wartość terapeutyczną może mieć m.in.. aktywność sportowa. Może ona także zredukować poziom napięcia, impulsywności, czy skłonności agresywne. Ćwiczenia sportowe mogą mieć także pozytywny dalekosiężny efekt. Odniesione w sporcie sukcesy mogą potęgować poczucie własnej wartości. Zarówno indywidualne dyscypliny, jak i sporty zespołowe w specyficzny dla siebie sposób przyczyniają się do kształtowania wielu pożądanых cech osobowości człowieka. Należy więc wspierać rozwój wszelkich inicjatyw sportowych, organizować wydarzenia sportowe, w których udział będą mogli brać młodsi i starsi mieszkańcy gminy, a także modernizować i rozwijać bazę sportową na terenie gminy (boiska, sale gimnastyczne, siłownie na świeżym powietrzu).

7.1. Oddziaływania profilaktyczne wśród dzieci i młodzieży – rekomendacje oparte na modelu profilaktyki pozytywnej

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) podaje, że aż 50% zaburzeń zdrowia psychicznego prowadzących do nadużywania substancji psychoaktywnych, agresji i przemocy, a także innych postaw antyspołecznych zaczyna się w okresie dojrzewania³⁰. Dzieci i młodzież są więc grupą wymagającą szczególnie intensywnych oddziaływań profilaktycznych.

Środowisko szkolne wywiera ogromny wpływ na rozwój fizyczny, emocjonalny i społeczny dzieci i młodzieży, stąd jego kształtowanie może sprzyjać zdrowiu psychicznemu³¹. Australijskie badania na zlecenie WHO pozwoliły na wyodrębnienie najistotniejszych czynników chroniących oraz czynników ryzyka³²:

- Czynniki ryzyka
 - 1) przemoc rówieśnicza
 - 2) odrzucenie przez rówieśników
 - 3) słaba więź ze szkołą
 - 4) niedostateczne kierowanie własnym zachowaniem (brak kontroli)
 - 5) destrukcyjna grupa rówieśnicza
 - 6) niepowodzenia szkolne
- Czynniki chroniące

Przez „czynniki chroniące” należy rozumieć: *wszystkie elementy osłabiające oddziaływanie czynników ryzyka, zwiększające „odporność” jednostki a więc zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia zachowań problemowych*³³.

³⁰ World Health Organization, (2004), *Mental Health Policy, Plans and Programs*, Geneva.

³¹ Szymańska, J. (2012) *Ochrona zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w szkole*, ORE Warszawa

³² Monograph, (2000) Commonwealth Department of Health and Aged Care 2000. *Promotion, Prevention and Early Intervention for Mental Health*. Mental Health and Special Programs Branch, Canberra

³³ Słownik terminów według Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Źródło: http://www.parpa.pl/download/slownik_terminow.pdf (dostęp: 10.05.2021).

Można je pogrupować w kilka kategorii:

- 1) poczucie przynależności
- 2) pozytywny klimat szkoły
- 3) prospołecznie nastawiona grupa rówieśnicza
- 4) wymaganie od uczniów odpowiedzialności i udzielania sobie wzajemnej pomocy
- 5) okazje do przeżycia sukcesu i rozpoznawania własnych osiągnięć
- 6) zdecydowany brak akceptacji przez szkołę dla przemocy³⁴.

Wymienione czynniki chroniące mają charakter uniwersalny. Zadaniem warsztatów profilaktycznych jest wzmocnienie czynników chroniących oraz osłabianie czynników ryzyka. Warto pamiętać, że **oddziaływanie w zakresie jednego tematu zajęć, np. dotyczących jedynie przemocy może przynieść pozytywne rezultaty także w profilaktyce innych zachowań ryzykownych.**

Na podstawie zrealizowanych przez Państwową Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych badań pn.: „Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z postawami problemowymi warszawskich gimnazjalistów klas I-II”, **sformułowano kilka wniosków i rekomendacji o charakterze ogólnym.** Mianowicie:

- ✓ nadrzędną rekomendacją wyznaczającą kierunek działań profilaktycznych jest wzmocnienie pozytywnego stosunku do nauczycieli oraz budowanie klimatu współpracy pomiędzy nauczycielami w szkole oraz wspieranie konstruktywnych zainteresowań i zajęć pozalekcyjnych młodzieży;
- ✓ do najbardziej uniwersalnych i selektywnych czynników chroniących uczniów przed angażowaniem się w zachowania problemowe należy włączyć: pozytywne nastawienie do nauczycieli; udział w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych; aktywny udział w praktykach i uroczystościach religijnych; dobry kontakt z rodzicami; monitorowanie przez rodziców miejsc, w których młodzi ludzie spędzają czas wolny.
- ✓ efektywna ochrona dzieci i młodzieży wiąże się z prawidłowym rozumieniem przez nauczycieli procesów rozwojowych właściwych dla okresy adolescencji. Dlatego zaleca się, aby wspierać pedagogów i nauczycieli zarówno na poziomie kształcenia formalnego, jak i nieformalnego, w zdobywaniu wiedzy oraz poszerzaniu umiejętności w zakresie rozpoznawania wyzwań oraz trudności specyficznych dla tego okresu rozwoju;

³⁴ Rządowy Program na lata 2014-2016, *Bezpieczna i przyjazna szkoła.*

- ✓ wsparcie nauczycieli powinno także objąć działania związane z przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu: „W tym celu należy wspierać wszelkie inicjatywy służące podnoszeniu kwalifikacji zawodowych nauczycieli, ułatwiać im dostęp do form kształcenia i rozwoju własnych możliwości”³⁵;
- ✓ działania profilaktyczne powinny być ukierunkowane na uczenie umiejętności życiowych uczniów związanych m.in. z postawami asertywności, konstruktywnym rozwiązywaniem konfliktów rówieśniczych na drodze negocjacji/mediacji oraz wspieranie ich w kształtowaniu poczucia własnej wartości.

Kolejnym wnioskiem związanym ze skutecznością profilaktyki jest konieczność **planowania cyklicznych działań**. Warunkiem zmiany postawy (a więc nadrzędnego celu oddziaływań profilaktycznych) jest ich regularne utrwalanie, zastępowanie zachowań destruktywnych konstruktywnymi oraz wspieranie uczniów w zdobywaniu wiedzy nie tylko na temat zagrożeń przyjmowanych przez nich postaw, ale także pomoc w gromadzeniu wiedzy na temat alternatywnych postaw, tj. warunkujących poprawę jakości funkcjonowania uczniów w środowisku szkolnym i rodzinnym. Jednym z elementów skutecznej profilaktyki jest także ewaluacja podejmowanych działań. Jej cel wiąże się z oceną skuteczności wprowadzanych zmian i planowaniu następnych.

Wśród postulowanych oddziaływań profilaktycznych należy wyróżnić³⁶:

- ✓ zwrócenie uwagi nauczycieli i opiekunów na specyficzne potrzeby uczniów, które wiążą się ze specyfiką ich rozwoju psychospołecznego;
- ✓ wsparcie rozwoju praktycznych umiejętności uczniów w zakresie rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie ze stresem, asertywnością, konstruktywnym wyrażaniem emocji i potrzeb, przyjmowania perspektywy innych oraz empatii;
- ✓ wspieranie uczniów w rozwijaniu ich pasji, zainteresowań oraz w kształtowaniu w nich postaw ukierunkowanych na twórczość, kreatywność i motywację odkrywania nowych rzeczy;
- ✓ wzmacnianie w uczniach poczucia przynależności, skuteczności i sprawczości;

³⁵K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M. Wójcik, *Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów: klasy I-II*, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, s. 52.

³⁶ A. Jaros, R. Jaros, *Czynniki ryzyka i czynniki chroniące związane z zachowaniami problemowymi – przegląd badań przeprowadzonych w Polsce [w:] Zapobieganie wykluczeniu z systemu edukacji dzieci i młodzieży nieprzystosowanej społecznie: perspektywa pedagogiczna*, (red.) J. E. Kowalska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 12-13.

Nowe Horyzonty

- ✓ kreowanie pozytywnej atmosfery współpracy, umożliwiającej im samodzielne podejmowanie decyzji, branie za nich odpowiedzialności.

Warto również wspomnieć, że obok oddziaływań kierowanych do uczniów warto planować także szkolenia profilaktyczne dla grona pedagogicznego oraz rodziców. Jest to warunkiem **inicjowania zmian systemowych**, a więc nie tylko pracy nad zasobami osobowymi uczniów, ale także kształtowania ich środowiska szkolnego oraz rodzinnego – głównych środowisk, w których funkcjonują.

Tabela 1. Przyrost naturalny w Gminie Śrem- 2019 rok.....	6
Tabela 2. Powody przyznawania pomocy społecznej- liczba rodzin.	8
Tabela 3. Pomoc Ośrodka Pomocy Społecznej.....	9
Tabela 4. Liczba posiedzeń KRPA.....	10
Tabela 5. Działalność podkomisji interwencyjno- motywującej.....	11
Tabela 6. Procedura Niebieska Karta.	11
Tabela 7. Liczba zdarzeń związanych z przemocą domową.	12
Tabela 8. Działalność Punktu Konsultacyjno- Informacyjnego przeciw Przemocy w Rodzinie.	12
Tabela 9. Przepięstwa/wykroczenia popełnione pod wpływem substancji psychoaktywnych.....	13
Tabela 10. Przepięstwa na terenie gminy.	13
Tabela 11. Kwalifikacja prawna wszczętych / stwierdzonych / zakończonych.	14
Tabela 12. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców.	22
Tabela 13. Zgodność z twierdzeniami na temat alkoholu- dorośli mieszkańcy.	28
Tabela 14. Przekonania dotyczące wychowania.	36
Tabela 15. Przekonania dotyczące przemocy.....	40
Tabela 16. Liczebność badanej grupy- uczniowie.....	56
Tabela 17. Przekonania dotyczące substancji psychoaktywnych w klasach 4-6.....	68
Tabela 18. Przekonania dotyczące substancji psychoaktywnych w klasach 7-8.....	69
Tabela 19. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się pić jakiś napój alkoholowy, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy?.....	92
Tabela 20. Podczas ostatniej sytuacji, kiedy piłeś(aś) jakiś napój alkoholowy, czy piłeś(aś)...? Jeśli tak, to ile wypięs/łaś?	93
Tabela 21. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się upić napojem alkoholowym, tzn. piwem, winem lub wódką?	95
Tabela 22. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu- odsetek badanych.	97
Tabela 23. Używanie substancji w ciągu ostatnich 12 miesięcy.	99
Tabela 24. Używanie substancji w ciągu ostatnich 30 dni- odsetek badanych.	100

Tabela 25. Oczekiwania wobec alkoholu.....	101
Tabela 26. Ocena dostępności poszczególnych substancji.....	105
Tabela 27. Teraz pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy w czasie ostatnich 30 dni (jeśli w ogóle) kupiłeś jakiś napój alkoholowy, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy, na swoje potrzeby?	112
Tabela 28. Ocena ryzyka zaszkodzenia zdrowiu w wyniku zażywania substancji psychoaktywnych.	114
Tabela 29. Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół.....	120
Tabela 30. Na ile zwykle jesteś zadowolony z	122
Tabela 31. Jak często poniższe stwierdzenia odnoszą się do Ciebie:.....	124
Tabela 32. Formy spędzania czasu wolnego.	126

Nowe Horyzonty
Spis wykresów

Wykres 1. Populacja w Gminie Śrem w 2019 roku.	6
Wykres 2. Ekonomiczne grupy wiekowe.	7
Wykres 3. Rodzaje pomocy udzielanej przez OPS.	9
Wykres 4. Liczba respondentów- dorośli mieszkańcy.	20
Wykres 5. Wiek inicjacji alkoholowej- dorośli mieszkańcy.	24
Wykres 6. Częstotliwość spożywania alkoholu- dorośli mieszkańcy.	25
Wykres 7. Ilość porcji alkoholu wypijanych podczas "standardowego" picia- dorośli mieszkańcy.	26
Wykres 8. Stopień dostępności lokali w Gminie Śrem, w których można kupić alkohol w opinii dorosłych mieszkańców.	26
Wykres 9. Czy wie Pani/Pan gdzie może zgłosić się po pomoc osoba uzależniona od alkoholu?	27
Wykres 10. Wiek inicjacji nikotynowej- dorośli mieszkańcy.	29
Wykres 11. Czy pali Pan/Pani papierosy lub e-papierosy?	29
Wykres 12. Jak Pana/Pani zdaniem palenie e-papierosów wpływa na zdrowie?.....	30
Wykres 13. Ile zna Pan/Pani osób (osobiście lub „ze słyszenia”), które przyjmują substancje odurzające (narkotyki lub dopalacze)?	31
Wykres 14. Jakie substancje odurzające są najczęściej przyjmowane przez osoby, które znasz (pytanie wielokrotnego wyboru)?.....	32
Wykres 15. Czy wie Pan/Pani gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze?	33
Wykres 16. Czy w Pana/Pani otoczeniu są osoby (znane osobiście lub „ze słyszenia”) uzależnione od leków?	34
Wykres 17. Czy w Pana/Pani otoczeniu są osoby (znane osobiście lub "ze słyszenia") doświadczające przemocy w rodzinie?	38
Wykres 18. Czy wie Pan/Pani gdzie może uzyskać pomoc ofiara przemocy w Pana/Pani rejonie zamieszkania?.....	38
Wykres 19. Jak ocenia Pan/Pani rozpowszechnienie uzależnienia od hazardu w Pana/Pani środowisku?	42
Wykres 20. Czy wie Pan/Pani gdzie może uzyskać pomoc osoba uzależniona od hazardu w Pana/Pani środowisku?.....	42

Wykres 21. Czy w Pana/Pani otoczeniu są osoby (znane osobiście lub „ze słyszenia”), które padły ofiarą przestępstwa internetowego (np. włamania na konto, oszustwa, wyłudzenia, zniesławienia)?	43
Wykres 22. Jak ocenia Pan/Pani rozpowszechnienie uzależnienia od komputerów/internetu w Pana/Pani środowisku?	44
Wykres 23. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce"?	46
Wykres 24. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany"?	47
Wykres 25. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Osoby pijące alkohol zagrażają bezpieczeństwu w moim środowisku lokalnym"?	47
Wykres 26. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach"?	48
Wykres 27. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Picie alkoholu pomaga w trudnych sytuacjach życiowych"?	48
Wykres 28. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne"?	49
Wykres 29. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu"?	49
Wykres 30. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Alkohol powinien być dostępny dla osób poniżej 18 roku życia"?	50
Wykres 31. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "W okolicy jest zbyt dużo punktów sprzedaży napojów alkoholowych"?	50
Wykres 32. Jak często zdarza się, że osoba niepełnoletnia próbuje kupić alkohol w Pana/Pani sklepie?	51
Wykres 33. Jak często zdarza się, że ktoś spożywa alkohol w obrębie Pana/Pani sklepu?	52
Wykres 34. Czy zdarzyło się w ciągu ostatnich 3 miesięcy jakieś nieprzyjemne zajście związane z używaniem alkoholu w obrębie sklepu?	52
Wykres 35. Czy kiedykolwiek sprzedał Pan / sprzedała Pani alkohol osobie, o której wiedział Pan/Pani, że jest nieletnia?	53
Wykres 36. W przypadku wątpliwości, jak często pyta Pan/Pani o dowód potwierdzający pełnoletniość klienta?	54

Wykres 37. Jak, Pana/Pani zdaniem funkcjonuje kontrola sprzedaży alkoholu w Pana/Pani miejscowości?	54
Wykres 38. Jak czujesz się w swojej klasie?.....	56
Wykres 39. Czy byłeś/aś kiedyś na wagarach?	57
Wykres 40. Powody wagarowania.	58
Wykres 41. Czy kiedykolwiek próbowałeś alkoholu?	59
Wykres 42. Okoliczności inicjacji alkoholowej.	59
Wykres 43. Jak często pijesz alkohol?	60
Wykres 44. Rodzaj spożywanego alkoholu.....	60
Wykres 45. Czy łatwo jest kupić alkohol, jeśli nie ma się ukończonych 18 lat?	61
Wykres 46. Czy kiedykolwiek próbowałeś papierosa?	62
Wykres 47. Okoliczności inicjacji nikotynowej.....	62
Wykres 48. Czy obecnie palisz papierosy?	63
Wykres 49. Czy łatwo jest kupić papierosy, jeśli nie ma się ukończonych 18 lat?.....	63
Wykres 50. Czy kiedykolwiek próbowałeś narkotyków lub dopalaczy?	64
Wykres 51. W jakich okolicznościach pierwszy raz spróbowałeś narkotyków i/lub dopalaczy?	64
Wykres 52. Jak często zażywasz narkotyki i/lub dopalacze?.....	65
Wykres 53. Jakie substancje do tej pory przyjmowałeś/łaś?	66
Wykres 54. Czy łatwo jest kupić narkotyki w Twoim środowisku?	67
Wykres 55. Rodzaj doświadczanej przemocy w szkole ze strony rówieśników (pytanie wielokrotnego wyboru).	71
Wykres 56. Jak często doświadczasz którejkolwiek z form przemocy w szkole ze strony innych uczniów?.....	71
Wykres 57. Częstotliwość korzystania z komputera.	72
Wykres 58. Na co poświęcasz najwięcej czasu korzystając z komputera (pytanie wielokrotnego wyboru)?.....	73
Wykres 59. Jakbyś się czuł/a, gdybyś przez cały tydzień nie byłoby dostępu do Internetu?	74
Wykres 60. Styczność z cyberprzemocą: SP 4-6.	76
Wykres 61. Styczność z cyberprzemocą: SP 7-8.	77

Wykres 62. Czy kiedykolwiek grałeś na automatach (takich, gdzie wygraną są pieniądze)?.....	78
Wykres 63. Czy kiedykolwiek grałeś w gry internetowe, w których można wygrać pieniądze (np. poker)?.....	79
Wykres 64. Ile czasu dziennie przeznaczasz na oglądanie telewizji?	80
Wykres 65. Rodzaje najczęściej oglądanych programów.	81
Wykres 66. Ile czasu dziennie korzystasz z telefonu?.....	82
Wykres 67. Na czym spędzasz najwięcej czasu korzystając z telefonu?	83
Wykres 68. Czy Twoi rodzice wiedzą, co robisz w wolnym czasie?.....	84
Wykres 69. Z kim najczęściej spędzasz czas wolny?.....	85
Wykres 70. Czy uważasz, że w Twojej okolicy jest dużo fajnych propozycji spędzania wolnego czasu? Jeśli nie to, co mogłoby być lepiej?.....	86
Wykres 71. Czy masz pasję- coś, co lubisz robić i kiedy to robisz nie czujesz, że mija Ci czas?	87
Wykres 72. Płeć badanych- ESPAD.	89
Wykres 73. Ile razy w życiu (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się palić papierosy?	90
Wykres 74. Jak często paliłeś(a)ś papierosy w ciągu OSTATNICH 30 DNI?	91
Wykres 75. Pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy (jeśli w ogóle) wypiliśmy(a)ś pięć lub więcej "drinków" z rzędu? ("Drink" oznacza tu kieliszek wina, butelkę piwa, mały kieliszek wódki lub innego napoju spirytusowego, albo szklankę niskoprocentowego koktajlu).	95
Wykres 76. Przypomnij sobie ostatni przypadek, gdy byłeś(a)ś pijany(a). Zaznacz na skali od 1 do 10 jak silnie byłeś(a)ś wtedy pijany(a)?	96
Wykres 77. Czy kiedykolwiek brałeś(a)ś leki uspokajające lub nasenne z przepisu lekarza?	100
Wykres 78. Czy w czasie ostatnich 12 miesięcy proponowano Tobie którąkolwiek z następujących substancji niezależnie od tego, czy skorzystałeś(a)ś z tej propozycji, czy nie?- SPP Śrem	110
Wykres 79. Czy w czasie ostatnich 12 miesięcy proponowano Tobie którąkolwiek z następujących substancji niezależnie od tego, czy skorzystałeś(a)ś z tej propozycji, czy nie? – SPP PL.....	111
Wykres 80. W których miejscach, z niżej podanych, mógłbyś(mogłabyś) łatwo kupić marihuanę lub haszysz, gdybyś tego chciał(a)?	113